

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Fakulta agrobiologie, přírodních a potravinových zdrojů

Katedra zahradní a krajinné architektury

URBANISTICKO-KRAJINÁŘSKÁ STUDIE REGENERACE INTRAVILÁNU VALČE A KRAJINNÉHO RÁZU VALEČSKA

Diplomová práce

Vedoucí práce:

Jan Hendrych, Cert Mgmt, ASLA

Obor: Zahradní a krajinařská architektura (AMAR)

© 2019 ČZU v Praze

Autorka práce:

Bc. Zuzana Končelová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu diplomové práce Janu Hendrychovi, Cert Mgtm, ASLA, za odborné vedení a konzultace, i za lidský přístup. Vedení obce Valeč za vstřícné kroky. Rodině, která při mne vždy stojí a podporuje mě. Přátelům krajinářům a architektům za psychickou podporu a možnost s nimi můj návrh probírat a tím ho posouvat dál.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Urbanisticko-krajinářská studie regenerace intravilánu Valče a krajinného rázu Valečska“ vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 12. 4. 2019

SOUHRN

Klíčová slova

Valeč, regenerace krajiny, Valečsko, intravilán obce, venkov, krajinné rozhraní, kulturní krajina

Vybrané území, řešené v této diplomové práci, zahrnuje obec Valeč a katastrální území Valeč v Čechách, které se nachází na východním okraji Karlovarského kraje pod Doupovskými horami. Toto území je součástí Krajinné památkové zóny, jako komponovaná barokní krajina a samotné historické městečko, dnes charakterem vesnice, má městskou památkovou zónu. Díky barokním architektonickým dílům bývá tato obec často nazývána jako „barokní perla Karlovarska“.

Vzhledem k složitým historickým událostem, které jsou spjaté se sudetskou oblastí, se tato obec i okolní krajina dodnes potýká s mnohými problémy. Až do počátku 20. století toto území vzkvétalo a bylo vyhlášeno svým sadařstvím, které se promítalo i do okolní komponované krajiny. Přesto, že krajina byla hospodářsky využívána, byla díky své mikrostruktuře a péči lidí zároveň vyvážená a harmonická.

Největším zásahem pro území byla celá druhá polovina 20. století, počínaje odsunem německého obyvatelstva po druhé světové válce. Během krátkého časového úseku se krajina stala opuštěnou a byla zpřetrhána vazba ke krajině. Nastěhování nového obyvatelstva nemohlo tuto vazbu znovu obnovit. Navíc z důvodu chování tehdejšího socialistického režimu ke krajině, odstrčená poloha lokality i blízkost vojenského újezdu měly za následek degradaci obce a pustnutí okolní krajiny.

Valeč se nyní nachází ve fázi, kdy je opravena většina cenných památek a existují i snahy o obnovu některých prvků a ploch v krajině, ale samotný venkovský prostor je stále v úpadku. Intravilán vesnice je poškozen některými socialistickými zásahy, mnohé plochy vyasfaltovány a veřejnému prostoru vládne doprava v klidu i v pohybu. Průchod do krajiny je z větší části znemožněn. Mnohé cesty zanikly a sady, které dříve tvořily prstenec okolo obce, zarostly. V celém řešeném území se nachází mnoho bariér a krajina má, oproti svému původnímu stavu vytvářeným po staletí, homogenní strukturu.

Velký problém je vodní režim v extravilánu i intravilánu Valče. Okolí obce je protkáno množstvím potoků a potůčků a v čemž spatřuji velký potenciál. V současné době s touto vodou v krajině, ale i se srážkovou vodou v obci, je zacházeno jako s odpadem a je snaha co nejrychleji odvést vodu z území. Tématem, jak zadržet vodu v krajině a v obci využívat vodu srážkovou, se také zabývám v této práci.

Literární přehled se zamýšlí nad tématy, jak uchopit venkovský prostor – krajinu se specifickým geniem loci, vesnici a veřejný prostor v ní, a dále také dnešní přístupy v otázce hospodaření s vodou.

Analytická část zohledňuje historii, přírodní podmínky, hospodaření v krajině, provozní vztahy, urbanismus a sídlení ráz, a na závěr se snaží vystihnout pozitiva a negativa prostoru.

Výsledkem celé diplomové práce je posouzení krajiny i intravilánu obce z různých pohledů a na základě zpracovaných analýz vytvoření ideové studie v různých měřítkách. Toto komplexní řešení navrhuje úpravy, které na sebe reagují a spolu tak vytváří propojený systém změn. Návrh spočívá hlavně v lepším hospodaření s vodou, obnově prostupnosti do krajiny a podpoření tak obnovy vztahu člověk-krajina. Návrh také tkví ve znovuvytvoření mikrostruktury v krajině, v revitalizaci veřejného prostoru v intravilánu pomocí úprav respektující venkov a v podpoře života ve vesnici, kde člověk má přednost před motorovou dopravou.

SUMMARY

In this master thesis, the selected area that was dealt with includes the village 'Valeč' and the cadastral area called „Valeč v Čechách“, which is located on the eastern edge of the Karlovy Vary region below the Doupov Mountains. This area is part of the Landscape Heritage Zone, as a composed baroque landscape and the historical town itself. Nowadays the character of the village is defined as an urban monument. As a result of the Baroque character of the architecture, this village is often referred to as the „Baroque Pearl of Karlovy Vary region“.

Due to complex historical events belonging to the Sudeten villages, the village and the surrounding landscape are still facing many problems. Until the beginning of the 20th century, this area flourished and went through great development. It was proclaimed by its orchard, which was also reflected in its surrounding landscape. Although the land was economically exploited, it was both balanced and harmonious due to its microstructure and human care.

The biggest intervention for the area took place during the second half of the 20th century, beginning with the expulsion of the German population after World War II. Over a short period of time, the landscape became abandoned and the historical relationship with the landscape disappeared. The relocation of the new population could not replace this link and as a result to both the behavior of the socialist regime towards the landscape and the displaced position of Valeč near the military area, the village and surrounding landscapes were neglected and vulnerable for degradation.

Right now we have entered a phase where most of the valuable monuments are being repaired and there are efforts to restore some elements and areas in the landscape, but the rural landscape itself is still in decline. The historical city center is damaged by some socialist interventions, many areas are asphalted and public space is dominated by traffic at rest and in motion. The passage from the village into the landscape is impermeable and the connection between human and nature is lost. Many paths have disappeared and orchards, which used to form a ring around the village, have overgrown. There are many barriers in the whole area, and the landscape has a

homogeneous structure compared to its original state that was formed for centuries

Another problem that needs to be considered are the water bodies that can be found found in both the landscape and the village. The surroundings of the village are interwoven with plenty of streams, and I see great potential in this natural phenomenon. Nowadays, this water is treated as waste in the landscape as well as with rainwater in the village. The system is forcing water to run from the area as quickly as possible. In this thesis I deal with the topic how to improve the water regime in the area.

The literature review reflects on how to understand and manage the rural space - a landscape with a specific genius loci, the village itself and public space there, and today's water management approaches.

The analytical part takes into account the history, natural conditions, landscape management, infrastructure, urbanism and the settlement character and at the end tries to discuss the positives and negatives of the space.

The result of the whole thesis is the assessment of the landscape and the urban area from various perspectives. Furthermore a proposal was created based on the processed analyzes, in various scales. This conceptual solution understands the territory as a whole in which the proposed interventions are a responsive and use an interconnected system of changes. The proposal mainly consists of better water management, restoration of landscape permeability and support of restoration of man-landscape relationship. Through adaptations in the country side, re-creation of landscape microstructure and the revitalization of public space in urban areas Valec is reconnected to its surrounding landscape.

Key words

village Valeč, regeneration of landscape, Valeč region, inner part of the settlement, countryside, landscape interface, cultural landscape

Obsah

1. ÚVOD	1		
2. CÍL PRÁCE	1		
3. LITERÁRNÍ REŠERŠE.	3		
3.1. Zamyšlení nad krajinou	3		
3.2. Identita krajiny	3		
3.3. Komponovaná krajina baroka	4		
3.4. Barokní krajina na Valečsku	5		
3.5. Kde končí město a začíná venkov?	6		
3.5.1. Chápání venkova	6		
3.5.2. Vývoj venkovských sídel	7		
3.5.3. Fyzická struktura vesnic	7		
3.5.4. Žitý prostor venkova	8		
3.5.5. Ideální obec	8		
3.6. Vnímání veřejného prostoru	9		
3.6.1. Prostor a lidské měřítko	9		
3.6.2. Principy veřejného prostoru obecně	9		
3.6.3. Centrální veřejný prostor	9		
3.6.4. Doprava	10		
3.6.5. Zeleň v obci	11		
3.6.6. Zeleň v krajině	11		
3.6.7. Krajinový architekt a venkovský prostor	11		
3.7. Voda v urbanizovaném prostředí	12		
3.7.1. Změna přístupu v nakládání s vodou	12		
3.7.2. Přednosti bioretenčních systémů	13		
3.7.3. Příklady prostředků v zeleno-modré infrastruktuře	13		
3.7.4. Dešťové zahrady	13		
3.7.5. Mokřady	14		
3.7.6. Vsakovací průlehy	14		
3.7.7. Propustné povrchy	14		
3.7.8. Shrnutí	14		
4. ANALYTICKÁ ČÁST	17		
4.1. Základní informace o řešeném území	17		
4.1.1. Obec Valeč a katastrální území Valeč v Čechách	17		
4.1.2. Fotky stávajícího stavu	18		
4.2. Historie	21		
4.2.1. Historické podklady	21		
4.2.2. Časová osa	22		
4.2.3. Posouzení krajiny z historického hlediska	25		
4.3. Přírodní podmínky	26		
4.3.1. Klima	26		
4.3.2. Geologie, geomorfologie	27		
4.3.3. Pedologie, BPEJ	27		

4.3.4. Krajinné typy	28	4.7. Pocitová analýza	48
4.3.5. Potenciální přirozená vegetace.	29	4.7.1. Pozitivní stránka Valče	48
4.3.6. Ochrana přírody a krajiny.	30	4.7.2. Negativní stránka Valče.	49
4.3.7. Územní systém ekologické stability	31	4.7.3. Nejvýraznější problémy extravilánu a rozhraní	50
4.3.8. Posouzení krajiny z přírodně krajinářského hlediska	32	4.7.4. Nejvýraznější problémy intravilánu a rozhraní.	50
4.4. Analýza hospodaření v krajině	33	4.8. SWOT analýza	51
4.4.1. Land use krajiny	33	5. NÁVRHOVÁ ČÁST	53
4.4.2. Posouzení hospodaření v krajině.	35	5.1. Koncept	53
4.5. Provozní analýza	36	5.2. Intravilán	55
4.5.1. Automobilová a veřejná doprava.	36	5.3. Rozhraní.	67
4.5.2. Pěší a cyklistická doprava.	37	5.4. Extravilán	75
4.5.3. Cesty v okolí obce.	38	6. DISKUZE	79
4.5.4. Vybavenost obce	38	7. ZÁVĚR	80
4.6. Urbanistická analýza	39	8. SEZNAM LITERATURY.	81
4.6.1. Proměny zástavby.	39		
4.6.2. Současná zástavba a sídelní ráz	39		
4.6.3. Vlastnictví obce	41		
4.6.4. Územní plán.	42		
4.6.5. Průzkum zeleně v obci	43		
4.6.6. Průchodnost do krajiny.	47		
4.6.7. Posouzení urbanistického celku obce	47		

1. ÚVOD

Tato diplomová práce se zabývá vesnicí, okolní kulturní krajinou ji obklopující a vztahem mezi nimi – tedy rozhraním. Práce se zaměřuje na konkrétní obec Valeč v Karlovarské kraji, která ať už je jakkoli významná, je součástí venkova. Venkova, na který působily a působí v různé míře antropické tlaky.

Na jedné straně je to produkční činnost v krajině, vizuální rušivé elementy dnešní doby, doprava, hrozba narůstajícího turismu, snaha malé obce venkovského charakteru se co nejvíce přiblížit městu... na straně druhé opuštěná půda a domy, zmizení tradice po vystěhovalém obyvatelstvu a vytrácení se mikrostruktury krajiny díky sukcesi.

Tato oblast, krajina, a samotná obec Valeč podněcuje zabývat se nejen její dynamikou v minulosti, ale jaká je její úloha a charakter v dnešní době, kdy se venkov nachází v rozvoji díky různým prostředkům. Ne však veškerý rozvoj je pro venkov vždy pozitivní. Umíme ještě s venkovem zacházet tak citlivě jako naši předci? Dokážeme provádět takové změny, aby si daná obec a krajina našla cestu k našemu srdci a my ji považovali nejen za místo, kde existujeme, ale kde opravdu žijeme a máme domov? A dokáží tyto změny být aktuální k současné situaci naší krajiny a dokáží reagovat na klimatickou změnu? Jak je třeba zacházet s prostorem, ve kterém žijeme, s myšlenkou na trvalou udržitelnost a předání dědictví budoucím generacím?

Voda je dnes aktuálním tématem naší krajiny a venkova. Proto řešení problémů spjaté s tímto tématem je možné vymezení směru, který by se mohla obec ubírat a zároveň je to podnět, jak znovuobjevit vztah obyvatel ke zdejší krajině. V této diplomové práci bych se chtěla zabývat otázkou, jak skloubit požadavky ekologické, ekonomické a estetické s citlivostí k dané identitě místa.

S přihlédnutím k obtížnosti dané problematiky a k jejímu rozsahu práce se snažím obsáhnout toto téma popsat a promítnout do návrhu v různých perspektivách pohledů z různých oborů. Nechci se zaměřit na jednotlivé od sebe odtržené detaily, které by se mohly následně řešit například v bližší studii či v prováděcí dokumentaci, ale chci se zabývat celým konceptem jako propojenou věcí a určit základní rámec problémů, které musí být vyřešeny. Proto v návrhu neřeším pouze jedno místo v intravilánu obce, ale navrhuji i příklad řešení veřejných ploch a zelenomodré infrastruktury obce následně navázané na krajinné rozhraní obce a okolní obhospodařovanou krajinu (v této práci vymezenou hranicí katastrálního území Valeč v Čechách).

2. CÍL PRÁCE

Cílem práce je analýza konkrétního venkovského prostoru a okolní krajiny z různých aspektů a návrh změn, který nám přiblíží, jak s tímto prostorem dále pracovat. V literární rešerši se zabývám základními pojmy jako platformu k pochopení práce s krajinou a venkovským prostorem s ohledem na aktuální ekologickou situaci a možné změny. Nemalou částí této diplomové práce před samotným návrhem změn, jsou podrobné analýzy obce a okolní krajiny, které nastíní složitost dané problematiky.

Cílem práce je tedy z analýz vycházející posouzení krajiny z hlediska historického kontextu a z přírodně krajinářského hlediska, posouzení potenciálu hospodaření v krajině současnosti s ohledem na land use a vodní režim a dále také posouzení urbanistického celku obce a sídelní ráz. Hlavním cílem této diplomové práce je vytvoření funkčního návrhu úprav v rovině intravilánu i extravilánu obce s ohledem na zjištěná specifika v rámci analýz.

LITERÁRNÍ REŠERŠE

3. LITERÁRNÍ REŠERŠE

3.1. Zamýšlení nad krajinou

Pohled do krajiny kolem Valče by mohl odpovídat Goetheho porozumění české krajině:

„Je krásný pohled na české krajiny, jejich zvláštní charakter spočívá v tom, že nejsou ani horami, ani rovinami, ani údolím, ale vším zároveň...hory, vegetace a voda jsou zde nikoliv jako oddělené věci, ale spojují se do podoby romantického mikrokosmu...“ (Norberg-Schulz 1979)

Marně se budeme snažit definovat krajinu jako takovou a zařazovat jí dle nějakých dat a tabulek, na které je dnešní společnost zvyklá. Krajina se nedá trivializovat – redukovat na základní prvky. Jak Shephard (1997) uvádí, krajinu musíte ukázat na příkladu, neboť sama o sobě nikde stejná není. Krajinu nikdy nemůžeme považovat za statickou záležitost, je to jev dynamický. Musíme ji vnímat jako proměnlivý a neopakovatelný fenomén. Corner (1999) uvádí, že krajina, nebo spíše kulturní krajina, jak ji znám dnes, je prostor záměrně vytvořený k urychlení nebo zpomalení procesu přírody. Člověk se tedy podílí na roli času. Krajina ale není pouze prostředím, kde existujeme. Je aspektem vztahu, který spojuje společnost s prostorem a přírodou a spoléhá na kolektivní formu subjektivity. (Shephard 1997; Corner 1999; Kupka 2010)

„Žádný pohled na krajinu není vyčerpávající a konečný.“ (Kupka 2010)

A jak Norberg-Schulz (1979) uvádí, místo či krajinu nemůžeme kvalitativně popsat pomocí „vědeckých“ pojmů. Věda chce dosáhnout „objektivního“ poznání, ale tím ochuzuje danou povahu místa a přitom se ztrácí náš každodenní žitý svět kolem nás. Povaha krajiny má blíže k poezii než k vědě.

„...poezie nás přivádí zpět ke konkrétním věcem a odhaluje přitom významy, jež jsou neodlučitelně spjaty s naším žitým světem.“ (Norberg-Schulz 1979)

Hranice krajiny si kreslíme do map, abychom uspokojili „objektivní“ vědecké poznání, ale skutečné hranice krajiny jsou spíše půda, horizont, nebe.

„...hranice nejsou to, kde něco končí, ale jsou tím, odkud zjevující se věci získávají svůj počátek. Hranicemi architektonického prostoru jsou podlaha, stěna a strop. Hranicemi krajiny jsou strukturálně podobné a patří k nim půda, horizont a nebe.“ (Norberg-Schulz 1979)

Podle Norberga-Schulze (1979) bychom krajinu měli analyzovat nejen pomocí prostoru – trojrozměrnou organizaci prvků, ale také jeho charakterem – atmosférou, jež je nejobecnější vlastností každého místa. O charakteru krajin se pak často bavíme pomocí přívlastků jako úrodná, obhospodařovaná, přívětivá, mírná či krajina neplodná, opuštěná, hrozivá, divoká. (Norberg-Schulz 1979)

„V krajině jsou dnes patrné výsledky jejího vědomého a cíleného organizování“ (Kupka 2010)

Kulturní krajina, která vznikala přetvářením činností člověka, je nedílnou součástí našeho kulturního dědictví. V ní právě nacházíme prvky a struktury, které odrážejí a uchovávají staletý proces krajinného osidlování a obhospodařování. Kulturní krajinu můžeme považovat za určitý „otisk“ kultury, která jí obývá. A to, co dnes vnímáme jako harmonickou kulturní krajinu, je z většiny vlastně vedlejší produkt tradičního zemědělství a kultivace v krajině. (Kupka 2010)

Antrop (2005) zjednodušeně uvádí, že krajinu můžeme vnímat ve třech obdobích. Krajiny před 18. stoletím, vnímané jako tradiční krajiny, ze kterých se dodnes dochova-

lo mnoho pozůstatků a struktur a které nás dodnes uchvacují. Krajiny od 19. století s příchodem industrializace a rozvoji měst jsou krajinami revolučního věku. Mnohé tradiční krajiny byly překryty úplně novými, změnil se životní styl od venkovského způsobu života a změnila se mentalita vůči zemi a životnímu prostředí. Třetí krajiny uvádí Antrop (2005) jako krajiny poválečné, postmoderní, které jsou charakterizovány globalizací a urbanizací.

Proč si chceme uchovat naši tradiční harmonickou krajinu a s tím spojené historické dědictví? Shephard (1997) se zmiňuje, že v naší evropské krajině existuje určitý vztah starých panských sídel k vytvořené pavučině cest a historických uzlů. Dnes je celá tato síť historické dědictví a nás přitahuje právě funkce spojníků mezi něčím starým a něčím novým. Ano, chceme zrestaurovaný autentický příběh, ale chceme také na něj navázat naším novým příběhem. (Shephard 1997)

„Kulturní krajina chápána jako mnohokrát popisovaná a přepisovaná stránka historie lidského rodu“ (Kupka 2010)

I Schama (1995) přirovnává krajinu k textu, do kterého generace přepisují a přepisují své představy a ideje. Podotýká také, že protože již na světě neexistuje přírodní systém, který by nebyl přetvořen či ovlivněn člověkem, jsou do veškeré naší krajiny nevyhnutelně vtisknuty naše názory a vize. (Schama 1995)

3.2. Identita krajiny

Pro zachování identity krajiny a jejich odlišností v rámci naší země, je tedy důležitá ochrana komponovaných struktur spojených s využíváním krajiny po staletí. V krajině nalzáme cenné hmotné hodnoty – památkové, přírodní, estetické, ale je zřejmé, že ne pouze hmotná stránka vytváří identitu krajiny. Totožnost krajiny vytváří vztah určitých významných historických událostí či osobností, části dějin či mimořádné genius loci vtisknutý do krajiny. Paměť krajiny ale není pouze abstraktní pojem, ale čtení stop v krajině, která byla po staletí kultivována. (Kupka 2010; Vorel & Kupka 2011)

Identitu krajiny vnímáme skrz všeobecně přijímanou estetiku, ale osobně jí také vystavujeme hodnocení a vnímání důležitého jen pro nás, vyvolávající vzpomínky a asociace. Tyto asociace paměť krajiny vytváří a jak se zmiňuje Norberg-Schulz (1979) nelze si představit událost či příběh, který by nebyl zasazen do nějakého místa. Událost a krajina mají k sobě vždy vztah. Místo ale není pouze abstraktní polohou v prostoru, je to určitý konkrétní charakter či atmosféra. Konkrétní věci jako tvar, textura, barva společně tvoří charakter prostředí, jenž je podstatou místa – krajiny. (Norberg-Schulz 1979; Vorel & Kupka 2011)

„...krajina je řada příhod, které se udály příliš pomalu na to, abychom je viděli, jako když rostou rostliny...“ (Shephard 1997)

V souvislosti s krajinou se často bavíme o genu loci. Římané považovali tohoto ochranného ducha za esenci, jež dává lidem i místům život. Genius loci označuje, co daná věc je nebo čím chce být a přiděluje jim jejich charakter a povahu. Proto bylo dříve téměř prioritní dobře vycházet s geniem loci – mít dobrý vztah k místu nejen ve fyzickém významu, ale i psychologickém. (Norberg-Schulz 1979)

Obr. 1: Jeden z hraničních dubů na Valečsku (Končelová 2019)

Obr. 2: Pohled na pastvinu nad Valčí (Končelová 2018)

„Identifikace a orientace jsou základní stránky bytí člověka ve světě.“ (Norberg-Schulz 1979)

Dle Norberg-Schulz (1979) opatrovat a uchovávat genia loci ve skutečnosti znamená konkretizovat jeho podstatu ve stále novém historickém prostředí a souvislostech. Pro moderního člověka bylo po dlouhou dobu důležitá jeho role poutníka na světě – volnost a možnost dobývat svět, ale dnes si začínáme uvědomovat, že skutečná svoboda vychází z podstaty někam patřit. A že bydlet znamená patřit ke konkrétnímu místu, ke konkrétní krajině. (Norberg-Schulz 1979)

Hodnoty krajinného dědictví posuzujeme z pohledu společenské ideologie, kdy se krajina stává součástí identity celých regionů či národů. V tomto případě dokážeme tyto hodnoty chránit pomocí například pomocí územní ochrany podepřené zákonem. Neméně důležitým pohledem je ale osobní prožitek a pohled jedince na krajinu. (Perlín & Hupková 2010)

Za tvorbou kulturní krajiny, jak ji známe, stojí naši předci díky jejich praktické činnosti v tradiční zemědělské společnosti. Dnes ale, kdy je vztah vlastníků půdy přetržen, se snížila možnost přímého ovlivnění a rozhodování o krajině. Otázkou zůstává, zda dokážeme krajinu, která je vzdálená od většiny uživatelů, ovlivňovat v pozitivním smyslu. Perlín a Hupková (2010) si kladou otázky: „Kdo, jak a nakolik by se měl podílet na rozhodování o vývoji krajiny, ve které žijeme? Jsme schopni vytvořit příznivé podmínky pro otevřenou diskuzi o možné podobě krajiny mezi jejími uživateli a vlastníky půdy, jejichž pozemky se v ní nachází? A je o to zájem?“ (Perlín & Hupková 2010)

Antrop (2005) poukazuje na skutečnost, že soukromý majetek a užívací právo je pro vlastníka tak pro krajinu důležité, neboť to pak určuje hodnotu půdy a krajiny. Zároveň je ale krajina považována za společné dědictví a překračuje hranice vlastnictví. (Antrop 2005)

Dle Antrop (2005) určitá místa a památky v krajině dostávají symbolickou hodnotu a působí jako orientační body, které umožňují orientaci v prostoru a čase. Vnímané krajiny přispívají k místní nebo národní identitě a zároveň jsou krajiny formovány ideologií a politikou. Stejně tak Cílek (2002) mluví o člověku, který nějakým způsobem formuje určitý typ krajiny podle svého obrazu, ale krajina jej pak zpětně na něj působí a dotváří. (Cílek 2002, Antrop 2005)

3.3. Komponovaná krajina baroka

Určitým specifkem v naší zemi je komponovaná kulturní krajina. Je to krajina, kde můžeme pozorovat stopy záměrně navržených prvků z estetických důvodů vytvořených člověkem. Jedná se většinou o rozsáhlé krajinné kompozice včetně historických zahrad a parků, často spojené s důležitými církevními či světskými stavbami. (Kupka 2010; Semotanová 2014)

Komponovaná kulturní krajina má těžiště v baroku, které je jí prosycené. Tehdy nový přístup ke krajině – vztah člověka k přírodě jako pána, který ji ovládá a který již není přírodou podroben, vychází z postavení majitele, který chce svoje přesvědčení a postoje demonstrovat. V krajině se tak projevovala určitá hierarchie – sídla pánů

tvořila i správní a hospodářský úřad celého panství a stávala se tak středisky celých oblastí – uzlovými body. Tyto uzlové body byly často zvýrazněny dominantní barokní architekturou a spolu s jemnými strukturami v krajině bylo vše propojeno vzájemnými vazbami. (Kupka 2010, Lokoč & Lokočová 2010; Semotanová 2014)

Uspořádání krajiny se odvíjelo od daného kompozičního záměru, kde byla vyjádřena určitá potřeba krásna a snaha o usměrnění divoké přírody. Jellicoe a Jellicoe (1998) dodává, že barokní krajina byla založena na pocitu pohybu a expanzi za hranicemi. Krajina se stala součástí architektury a divočina byla zkrocena. Baroko, které pracovalo s protiklady, vnímalo jako opak člověka divokou přírodu, a od té doby měl nutkání tuto spontánní složku mít pod kontrolou. (Jellicoe & Jellicoe 1998; Kupka 2010, Lokoč & Lokočová 2010)

Schama (1995) se zamýšlí nad krajinou, která je sestavena z vrstev paměti. Přesto, že jsme často zvyklí vnímat divokou přírodu a lidské vnímání jako dva různé světy, které se v baroku přímo vylučovaly, jsou neoddelitelné. A už tím, že pojmenujeme divočinu nebo se jí snažíme konzervovat, už tím se jí zmocňujeme. (Schama 1995)

Česká barokní krajina se vyznačuje mnohými přírodními a kulturními prvky. Díky dlouhodobé stabilizaci hran pozemků, vznikají meze a další rozptýlená zeleň, která vytvářela v krajině jemnou strukturu. V krajině se v té době, díky velkému množství pastvy, keřové patro skoro vůbec nenacházelo a pastviny tak díky vzrostlým stromům připomínaly spíše parky. (Kupka 2010, Lokoč & Lokočová 2010)

„U barokních souborů je vše dobře promyšleno a zaměřeno na skutečné výsledné působení. Ohled na perspektivní působení a důmyslný prostorový rozvrh náměstí je vůbec nejsilnější stránkou tohoto slohu.“ (Sitte 1945)

Dominantní stavby v krajině – panská sídla, byly centrem, kolem kterého je krajina panství uspořádána. Park u panského sídla přecházel do okolní krajiny a promítal do ní hlavní osy, které byly často zvýrazněné průseky či alejemi. Aleje tvořily významný krajinný prvek barokní krajiny, neboť ve struktuře krajiny znamenaly linie, rozhraní a ohraničení ploch, pohledově cesty uzavíraly a zvýrazňovaly i z velké vzdálenosti, a zároveň nezabraňovaly pohledu do okolní krajiny. Jellicoe a Jellicoe (1998) se zmiňují o alejích, které nejen tvoří určitý rytmus v krajině, ale také vedou oko pozorovatele ven z obrazového rámu, buď k nekonečnu, nebo k nějaké dominantě ukončující pohled. Nikdy ale pohled nekončil pouhou plochou fasádou. Díky nařízení Marie Terezie a Josefa II. byly aleje skoro u každé cesty. Nejcennější byly aleje ovocné – vojáci a koně díky tomu mohly využít ovoce jako potravu a procházet ve stínu. Aleje vytvořili jemnou síť barokní krajiny, která se v té době stala jakousi zahradou, hospodářsky využívanou, ale i přesto krásnou a obdivovanou dodnes. (Jellicoe & Jellicoe 1998; Kupka 2010, Lokoč & Lokočová 2010; Hendrych 2018)

„Na oficiální mocenskou estetiku reagovalo i lidové krajinářství, kdy lidé začali sázet aleje ovocných dřevin vedoucí k mlýnům, kovárnám, bělidlům,....“ (Kupka 2010)

Kromě hospodářských budov jako jsou myslivny a mlýny se do krajiny promítaly kostely v každé obci, které definitivně změnili obraz sídel. Na první pohled nenápadný, ale velký vliv vytvořily na krajinu drobné sakrální prvky architektury jako jsou kříže, Boží muka, kapličky, sochy svatých, křížové cesty, svaté obrázky, často doplněné vzrostlými

„...krajina bez lidí neexistuje. Nikdy neexistovala. Nemáš krajinu, dokud nemáš lidi.“ (Shepherd 1997)

Obr. 3: Pohled na Valeč (Končelová 2019)

Obr. 4: Barokní sochy v zámeckém parku (Končelová 2017)

stromy. Krajina byla protkána sítí cest a uzlů v podobě rozcestí, často doplněné touto drobnou sakrální architekturou a díky pohledům, průhledům a podpořeným osám se krajina stala jedním logickým komponovaným celkem. (Kupka 2010, Lokoč & Lokočová 2010; Semotanová 2014)

Do kompozice byly zahrnuty i rybníky a vodní toky, jejichž nadržení díky jezům a vodním mlýnům bylo největší v historii. Dále pak lesní komplexy, pastviny, terénní útvary, remízy, meze, skupiny stromů i solitérní stromy. (Lokoč & Lokočová 2010)

Jak uvádí Semotanová (2014): přesto, že byla barokní krajina velmi hospodářsky využívaná, byla to krajina naplněná estetikou, harmonickými vztahy a idejemi barokního člověka, jejíž stopy může v české krajině intenzivně vnímat i současný člověk. To, co člověk přímo v krajině vnímá jsou pozůstatky komponované krajiny, jež jsou hmatatelní svědci hodnot předků. Tyto prvky obsahují mnoho informací o obyčejných lidech a jejich tradicích, jak hospodařit s půdou a v krajině žít. A právě pomocí těchto drobných prvků v krajině – polní cesta, kříž, Boží muka, či zasazený solitérní strom, pak vnímáme, prožíváme, objevujeme krajinu a zde začíná náš vztah ke krajině. (Cílek 2002, Antrop 2005, Semotanová 2014)

3.4. Barokní krajina na Valečsku

Pokud zavítáme do malé obce pod Doupovskými horami jménem Valeč a rozhlédneme se do krajiny, upoutá nás nejen množství a zachovalost barokních památek, ale i zajímavá krajina, ve které jsou patrné známky krajiny záměrně utvářené a harmonicky obdělávané. Na první pohled vlastně ani nedokážeme pojmenovat, proč je tato krajina tak krásná. Skrývá se zde něco pod povrchem. Tajemno, skryté tajemství, kterému možná nikdy neporozumíme. Jsou to snad pozůstatky barokního magična a ne náhodou je tato krajina zapsána mezi Krajinné památkové zóny jako krajina záměrně utvářená.

Středobodem této krajiny je městečko Valeč s jedinečným panoramatem věží barokních staveb, které se tyčí jako dominanty, a od nichž se odvíjí osy propřádané do okolní krajiny. Dvoukřídlý dvoupatrový valečský zámek, původně gotická tvrz a následně zámek renesanční, byl na barokní podobu přestavěn za majitele Jana Kryštofa hraběte Kagera ze Štampachu na konci 17. století. Architekti byli Giovanni Battista Alliprandi a Ferdinand Maxmilián Kaňka, který má na svědomí i zámecký kostel Nejsvětější Trojice ze začátku 18. století. Staviteli byli F. Barelli a později G. A. Biana Rosa. Významným prvkem celého komplexu je zámecký park, který měl ještě v 18. století na mapách I. vojenského mapování podobu barokní zahrady hvězdicovitého půdorysu. (Kotalík 2001; Kuča et al. 2015)

Osa zahrady vybíhala do okolní krajiny a dodnes osa zámku směřuje na iluzivní brány a pokračuje na nedaleký kopec se zříceninou Neuhaus. Dnes je sice zámecký park přepsán krajinářským stylem, ale stále je zde patrná i další osa probíhající od obelisku přes starou alej směřující ke kostelu Nejsvětější Trojice a dále za něj na protější vyhlídkové místo Kalvárie, kde byla nedávno obnovena původní křížová cesta zakončená sousoším s křížem. Velkou cenností je sochařská výzdoba kolem zámku a v parku, která pochází z dílny Matyáše Bernarda Brauna konkrétně od jeho synovce Antonína Brauna. Výjimečné byly i vodní prvky v zámecké zahradě, dnes již jen torza. Byl to

důmyslný vodní systém odkazující na italské terasovité zahrady, který obsahoval například teatron, kaskády a nádrže, grottu. I když některé prvky se nedochovaly nebo byly přetvořeny, v celém areálu zámku stále můžeme nalézt mnoho mimořádných krajinářských a architektonických počinů. Tento soubor stále tvoří pozoruhodnou barokní kompozici, která je zde rozpoznatelná. (Kotalík 2001; Zeman 2013; Šantrůčková et al. 2014; Kuča et al. 2015)

Pohled do krajiny z Valče ohraničuje na severovýchodě Šibeniční vrch a na jihozápadě vrch Na Kalvárii. Mezi nimi se otevírá pohled na vrchy Orlík a Záhořanský les. V této krajině nalezneme i malé vesničky, které mají vždy v intravilánu malý zámeček či barokní kostel, tvoří tak menší uzlové body, odvíjející se od těžiště – Valče. Krajina Valečska je také doplněna o nespočet drobné sakrální architektury jako jsou kapličky, sochy a kříže, kterých si ale nevšimneme, pokud o nich nevíme a mnohé z nich nadále chátrají. (Zeman 2013; Kuča et al. 2015)

Obec Valeč, která se rozkládá na složitém terénu svažitého výběžku mezi vidlicí potůčků údolí, je malebná i svým sídelním rázem. Historické jádro Valče je chráněno jako městská památková zóna. Cenné jsou nejen konkrétní architektonické památky, ale i velmi dochovaná urbanistická struktura. (Kuča et al. 2015)

V 19. století až do 1. poloviny 20. století pokračovalo utváření krajiny a jejích typických znaků. Jsou tím hlavně sady a ovocné i okrasné aleje. Valečsko je významné zahradnický a sadařský, ovoce z převážně jablečných sadů bylo vyhlášené. Vysokomenné extenzivní sady, zejména na rozhraní obce s krajinou, tvořily jakýsi prstenec obepínající Valeč (Náš venkov: Tot' můj sad - ČT 2017). Zeman (2013) o tomto estetickém záměru mluví jako o kvetoucí podnoži pro zámek. Zároveň tyto sady vždy tvořily prostupný přechod ze zástavby do volné krajiny, kterého si můžeme povšimnout na historických snímcích i na leteckém snímkování z 50. let (viz historické analýzy). Kolem obce a sady jsou protkány pozůstatky suchých opěrných zídek z místního kamene – čediče. Bohužel se dnes sady a zídky ztrácejí v působení sukcese, většina sadů je opuštěných, neudržovaných, zarostlých, neprostupných. Existují ale i výjimky – aktivní skupina obyvatel, kteří vnímají tuto cennost a snaží se alespoň některé části sadů obnovovat a na některých místech se jim to již podařilo. (Zeman 2013; Kuča et al. 2015; Náš venkov: Tot' můj sad - ČT 2017)

V této krajině je také množství rozptýlené zeleně, a i když se kolem obce dnes struktura spíše slévá ve více homogenní plochy, v krajině památkové zóně, která zasahuje až do Ústeckého kraje, nalezneme zajímavé krajinné struktury v podobě remízků a mezí, rozptýlené zeleně a v neposlední řadě alejí. Pro Valeč jsou typické aleje zejména z ovocných stromů, mezi jedinečný prvek patří hrušňová alej v Široké ulici, která byla nedávno znovu osázená. Jako orientační místo v krajině ale nalezneme i pyramidální topoly označující významné místo. (Zeman 2013; Kuča et al. 2015)

Po druhé světové válce se Valečska výrazně dotkl úplný odsun německého obyvatelstva a ztráta vztahu člověk-půda. Během druhé poloviny 20. století, kdy byla Valeč stranou zájmu částečně i díky své poloze na hranicích vojenského újezdu, obec chátrala a krajina pustla (viz kapitola historické analýzy). (Kuča et al. 2015)

I když se ostatní období historie Valečska podepisovala na vzhledu a fungování krajiny a obce, vrcholným obdobím bylo baroko, které vepsalo do tohoto kraje umělecké cítění a zformovalo jeho výslednou podobu – barokní tvář s přidanou hodnotou ro-

Obr. 5: Pohled na iluzivní brány (Končelová 2018)

Obr. 6: Pohled na iluzivní brány z pohledu hlavní osy (Končelová 2018)

mantismu a pěstění krajiny v podobě sadařství. Jeden z důvodů, proč je krajina kolem Valče tak malebná i fakt, že když pomineme některé socialistické zásahy v intravilánu obce, krajina si stále udržela svoje měřítko ve vztahu k člověku. (Vorel & Kupka 2011; Zeman 2013; Kuča et al. 2015)

3.5. Kde končí město a začíná venkov?

Obec Valeč byla kdysi městem, dnes má statut pouze obce. Podle různých zdrojů se informace pro vymezení této obce liší, na samotných stránkách obce se nazývají městečkem, které ale stát nedefinuje. Kdyby obec chtěla, mohla by získat status městyse. Charakter obce je spíše vesnicí, ale většina obce je vyhlášena za městskou památkovou zónu. Můžeme tedy Valeč někam zařadit?

Kde končí město a začíná venkov? Pokud chceme hovořit o venkově, můžeme mít na mysli venkovské sídlo – separovanou konkrétní obec nebo venkov jako spojitý celek sídel a krajiny kolem. Perlín a Hupková (2010) poukazují na skutečnost, že se nemůžeme jasně opřít o českou správní strukturu:

„Při vymezení měst a venkovských obcí se nemůžeme opřít o Zákon o obcích 128/2000 Sb. Zákon odlišuje 4 základní kategorie. Statutární města, která se mohou dělit na jednotlivé městské části, dále města (tedy obce, které mají více než 3000 obyvatel, a proto mohou požádat o udělení označení město) a městyse (obce, jež bez jakýchkoliv kritérií mohou požádat o udělení označení městyse) ostatní obce by tedy měly být venkovskými.“ (Perlín & Hupková 2010)

Všechna sídla v krajině jsou vytvořena člověkem a tedy „umělá“, ale právě tato umělá místa nám demonstrují to, jakým způsobem člověk pochopil prostředí kolem sebe. Dle Norberga-Schulze (1979) jsou hlavní formy sídel statek/vesnice a městské obydlí/město. V městském obydlí i ve městě jako celku se ztrácí přímý vztah k přírodě nebo zde chybí toto bezprostřední napojení a je to spíše celek shromážděný z forem z různých míst. Kdežto venkov – vesnice tvoří součást přírodě blízkému prostředí a je přímo spoutána se zemí, půdou, krajinou. (Norberg-Schulz 1979)

Hnilička (2012) kritizuje zažitý nešvar dnešní doby – vznik suburbií, zejména při větších městech, ale také často přilepených k sídlům venkovského charakteru a pojmenovává je tzv. sídelní kaší. Takovéto struktury, ale nejsou ani město, ale vesnice pouze přilepenou zástavbou bez vztahu k místu. Pro samotné sídlo jsou drahou záležitostí, kvůli infrastruktuře a sídlo vysává, ale žádnou hodnotu nepřináší. Navíc tyto typy předměstí vypadají všude stejně – vytrácí se tedy jedinečnost, ztrácí se místo a identita a tudíž k nim nelze získat nějaký vztah. V tomto ohledu je Valeč velmi ceněným urbanistickým celkem, neboť si doposud udržela svůj charakter a ubránila se rozvoji takovéto sídelní kaše. (Hnilička 2012)

Valeč je typickým příkladem sídla, které je spoutáno s půdou a krajinou. A i kdybychom jí dali statut obce jakýkoli, nikdy nebude městem ve významu urbanizace, jak je tento pojem vnímán dnes. Co je tedy typické pro venkovské sídlo? Sýkora (1998) začíná svými úvahami o českém venkově takto:

„To jsou lány polí, louky, sady, chmelnice a vinice protkané silnicemi a polními cestami, to jsou potoky, řeky a rybníky, obrostlé stromovím, to jsou lesy, hájky a aleje, to jsou vesnice a samoty s nízkými protáhlými domy a sedlovými střechami, často ozdobené kostelíky jako korunou, hrady na kopcích, jako hrdá svědectví dávných dob, to jsou zemědělské stavby staré, či novodobé, velké a malé, mosty a přehrady, pavoučí sítě moderních energovodů.“

V tom je obsažena lidská práce generací a jejich život.“ (Sýkora 1998)

Většina popisovaných prvky si snadno vybavíme i ve spojitosti s Valčí. Nejde ani tak jako o konkrétní prvky samotné, ale o naše asociace a vzpomínky a o to, co představují. Nejenom Sýkora (1998) klade velký důraz na lidskou práci, pokud mluvíme o sídlech v krajině, Shephard (1997) si pohrává s myšlenkou, kde ve vztahu mezi divočinou a lidským úsilím vidí estetiku:

Blažek (2004) upozorňuje, že při práci s vesnicí bychom měli zapomenout na městský unifikovaný svět a soustředit se na rozmanitost těchto malých místních světů a používat hlavně selský rozum a místní zásahy, ne byrokratické vyhlášky. Je důležité posílit sebevědomí vesnic a nechat projevit myšlení, které vychází z místního způsobu života. Vesnice nejen, že je každá jiná, ale je i každý rok jiná. Jak poukazuje také Rýpar (2018) právě tato proměnlivost je jeden z typických znaků vesnice. (Blažek 2004; Rýpar 2018)

3.5.1. Chápání venkova

Sýkora (1998) také popisuje znaky, které jsou typické pro český venkov v porovnání s jinými zeměmi. Obecně je to hustá síť venkovských sídel (92 % sídel je venkovského charakteru), která je propojena hustou sítí silnice a železničních sítí. Na malé ploše státu se zde setkáváme s různými podnebními podmínkami a rozmanitou konfigurací terénu. Dalším příkladem znaku uvádí, že je naše krajina sice prameništěm řek a je hustě protkána toky, ale jako „střecha Evropy“ nemáme dostatek vody jako země s dolními toky řek. Co se týče urbanismu vesnic, tak převládají koncentrované zástavby s návěsním či ulicovým řešením centrálního veřejného prostoru. (Sýkora 1998)

Perlín a Hupková (2010) zase popisují obecně venkovská sídla v několika znacích. Jsou to například urbanistická struktura, která poskytuje více nezastavěných a veřejných ploch, nachází se zde skoro vždy zemědělský statek a zástavba je celkově více rozvolněná v porovnání s městem. Z architektonického pohledu ve venkovských sídlech nacházíme hlavně nízkopodlažní budovy, ve kterých bydlí vlastníci, nikoli nájemníci. Do sociálních znaků venkova patří sousedství, participace, kooperace, konzervatismus, tradicionalismus a sdílení společné historie. Z ekonomického hlediska je společné častá zaměstnanost v zemědělství, ale i dojíždění za prací, dále pak vyšší podíl samozásobitelství.

V českých podmínkách lze venkov rozdělit do určitých typů a to dle faktorů – velikost, stabilita, růst, lidský potenciál. Z těchto statistik vyplynuly tyto typy: rozvojový venkov, nerozvojový venkov, moravské periferie, vybavený moravský venkov, problémový rekreační venkov (do kterého spadá Valeč), intenzivní rekreační oblasti, strukturálně postižený průmyslový venkov, neprofilovaný venkov. Nicméně každý venkovský prostor je jedinečný a má svoji unikátní identitu, která se tvořila mnoho let. Za znaky, které obecně tyto sídla spojují, můžeme považovat například kvalitu životního prostředí,

„Pěstění – práce lidí – je jiný druh krásy. Pěstění je lidské překupování materiálu divočiny. Divočina je krásná, protože jste její součástí. Je-li úspěšné, jeho krása leží ve vřelosti vašeho soucítění s úsilím jiného člověka.“ (Shephard 1997)

Obr. 7: Obraz vesnice - jednoduchost a měkké přechody (Cesty venkova)

Obr. 8: Obraz venkova - plaňkové ploty a tradiční trvalky (Cesty venkova)

blížkost přírody, pomalejší životní styl nebo fenomén sousedství. (Perlín & Hupková 2010)

Vondrušková a Vondruška (2014) poukazují na skutečnost, že chápání venkova a vesnice prošlo řadou změn, které mají své historické, kulturní a sociologické důsledky. Dnes nazýváme vesnicí malé sídlo, které je úzce spjato s okolní krajinou a jejím obhospodařováním. (Vondrušková & Vondruška 2014)

Obr. 9: Ulice Zámecká ve Valči vyniká svým tradičním venkovským vzhledem (Končelová 2018)

Osobně se přikláním k jednoduchým principům dle projektu Cesty venkova, co dělá venkov venkovem, které jsou shrnuty v následujících bodech

- Žité sousedství, živý společenský život – objekty, prostory a prostředí, které to umožňují, podporují a iniciují.
- Stromy, keře a květiny. Strom především – velké, staré, šetrně opečovávané i nově vysázené, především stromy původní, listnaté, velkokorunné.
- Projevená úcta k historii obce, rodákům a lidské práci
- Kontakt se zemí. Venkov, to je především půda – být v současné době obdělávaná jen malým počtem místních lidí.
- Jednoduchost a prostota .
- Využití tradičního materiálu, který „umí stárnout“. (Cesty venkova)

3.5.2. Vývoj venkovských sídel

Pojem vesnice byl ale v průběhu času osidlování naší krajiny chápán v různém období rozdílně. Za časů Keltů i Slovanů byl pouze jeden typ sídliště, které byly ale vždy spjaté s agrární kulturou. Ještě v 7. století se na našem území nacházely vesnice ryze zemědělského charakteru, které byly neohrazené. Byl to tedy pouze jeden typ sídla a zatím neexistovalo rozlišení mezi městem a vesnicí. (Vondrušková & Vondruška 2014)

V průběhu středověku, kdy se začala některá sídla opevňovat, začíná postupně vznikat rozdíl. Začíná se více strukturovat společnost, a i funkce různých sídel se liší. Základní rozdíl je daný tím, že město má práva, osady ve volné krajině – vesnice většinou ne. V 15. století se prohlubuje společenská hranice mezi městem a vesnicí – vesničané jsou neplnoprávní a dochází k jejich většímu připoutání k půdě. (Vondrušková & Vondruška 2014)

V době novověku již byla společnost striktně rozdělená na městskou a venkovskou, a i vesnice se svým charakterem odlišovaly na dva typy – vesnice v nižších polohách zemědělských krajin a vesnice horské a podhorské pohraničních krajin. V 18. století byly hory v našich zemích dokonce osídleny hustěji než v zemědělských rovinách, i proto, že jejich příjmy byly vyšší díky průmyslu a těžbě. (Vondrušková & Vondruška 2014)

Mnohdy nám vesnice připadají jako nahodilá sídelní struktury, které se rozvíjeli bez jakéhokoli záměru. Hnilička (2012) naopak rostlou představu vesnic vyvrací a pou-

kazuje na fakt, že vesnice od středověku až po 19. století byla vymezena prvotním zakládajícím aktem s cílem, jak by mělo sídlo vypadat a dále se rozvíjet. (Hnilička 2012)

I když i dnes máme spojený venkov se zemědělstvím, jeho dominantní zemědělská funkce se dle Perlína a Hupkové (2010) vytrácí již v raných fázích industrializace a urbanizace, neboť s tím přichází větší migrace obyvatel za prací, kterou umožňuje rozvoj železnice a později i motorové dopravy.

Asi v největší ranou pro venkov bylo 20. století. Během několika let, počínaje odsunem českého obyvatelstva z pohraničí, II. světovou válkou, a následným totálním odsunem německého obyvatelstva ze Sudet, se na venkově zpřetrhala kontinuita vlastnických vztahů a společenských sítí. (Perlín & Hupková 2010)

Tyto události byly začátkem konce tradičního venkova spjatého s okolní obhospodařovanou krajinou na velké části našeho území. Poté, co se dostali komunisté k moci, se začal venkovský prostor drasticky proměňovat. Mnohé vesnice úplně zanikly nebo byly dosídleny jinými obyvateli. Vztah k půdě se ve většině případech úplně vytratil. (Vondrušková & Vondruška 2014)

V 50. a 60. letech, kdy probíhala tzv. socializace venkova, docházelo ke scelování polí, rozorávání mezí a nasazování těžké techniky a chemizace do zemědělství. Zavedením systému JZD znamenalo zničení vztahu mezi půdou a vlastníkem, který byl zároveň i uživatel. Protože produktivita práce se zvýšila, lidé často odcházeli do měst za průmyslem a v zemědělství zůstala spíše stárnoucí generace. (Vondrušková & Vondruška 2014)

Od 70. let do konce 80. let probíhala tzv. normalizace, která se promítla na venkově centralizací zaváděním střediskových vesnic. To znamenalo velké rozdíly mezi střediskovými a nestřediskovými obcemi, které díky tomu postihl velký úpadek. V tomto období bylo na velkém vzestupu chataření. To přineslo některým oblastem znovuobjevený zájem, ale bohužel sebou také přinášel neřízenou různorodou zástavbu. (Perlín & Hupková 2010)

Po pádu socialistického režimu se začal venkov vzpamatovávat. Některé vesnice se začaly postupnými krůčky rozvíjet. Bohužel některé se hluboce zadlužily. Dnes díky různým programům a grantům mohou vesnice získat prostředky, jak spoustu věcí vylepšit. Ne vždy je ale tento rozvoj venkova citlivý k danému místu, jak bude poukázáno v kapitole zabývající se veřejným prostorem. (Vondrušková & Vondruška 2014)

3.5.3. Fyzická struktura vesnic

Když naši pozornost přesuneme na kompozici zástavby a půdorys vesnic, Vondrušková a Vondruška (2014) uvádějí v této souvislosti pravidlo: „Obecně platilo, čím více byla společnost strukturovaná a čím intenzivněji se vesnice zapojovala do hospodářského života v rámci širšího okolí, tím byl zřejmý větší tlak na řád a pravidelnost vesnického půdorysu.“

Toto dokazuje i fakt, že osady a sídliště, která jsou doložená z pravěku, mají zástavbu nepravidelnou, ale půdorys u většiny středověkých vesnic měly určitá pravidla a řídila se prostorovou logikou založenou na místních nezbytnostech života na venkově. Daný byl vztah domu a návsi, dle bohatství majitele a dominantní umístění kostela

nebo sídla feudálního pána. Směrem od návsi za domy se pak nacházely přilehlé dvory s hospodářskými budovami, zahrady, sady, louky a pole, proložené základními komunikacemi, vodními toky a rybníky, ke kterým byl přístup. (Vondrušková & Vondruška 2014)

Všeobecně v tradičním českém prostředí můžeme hovořit o vesnicích v úrodných nížinách, které vznikaly kolem ústřední návsi a o vesnicích v podhorských a horských oblastech, kde se šířila zástavba v údolích podél cest či vodních toků při pozdější kolonizaci venkova. (Perlín & Hupková 2010)

Dle půdorysu můžeme vesnice rozdělit na základní typy – okrouhlice, návěsní, řadová, a nepravidelná zástavba. Vesnice typu okrouhlice se vyznačuje centrální návší většinou ve tvaru polokruhu, domy jsou ze tří stran orientované do středu. Ze čtvrté strany, která byla většinou nezastavěná, přicházela cesta, i když někdy tato osa chybí (paprsčitý půdorys). Typ návěsní vesnice, které můžeme často nalézt v úrodných oblastech vnitrozemí, mají pravidelný půdorys odvíjející se od obdélníkové návsi. Návěs mohla být v některých případech i čtvercová či trojúhelníková. Řadový typ vesnice je typický pro zástavbu podél hlavní osy, kterou může být zemská silnice či vodní tok. Zde návěs často chybí, neboť pro obyvatele nebyla třeba. U těchto typů vesnic, které se často nacházely v údolích, mohly nastat dva případy – mírné údolí – kde se zahrady a pole mohly nacházet v mírném svahu směrem od vesnice, a tedy domy mohly být těsně vedle sebe, nebo údolí sevřené – lány polí nemohly být jako úzké dlouhé pruhy za zástavbou, ale musely se roztáhnout do šířky, domy tedy byly dál od sebe. Nepravidelná zástavba hromadná nebo rozptýlená pak často vznikala v oblastech se složitým terénem či živelným rozvojem sídla kolem samoty. (Vondrušková & Vondruška 2014)

Také Sýkora (1998) uvádí několik typů vesnického půdorysu. Zabývá se formami, jež jsou po dlouholetém vývoji sídel poměrně stabilizovány v 19. století. Představuje návěsní typ s čockovitou návší, někdy s kostelem a dostavbou uprostřed, malou okrouhlici, velkou okrouhlici se zastavenou návší, ves s rozptýlených dvorců, širokou „ulicovku“ s panským dvorem uprostřed, návěsní typ s paralelní ulicí a protékajícím potokem, „raabizační“ návěsní typ s dostavbou s pravidelným rozdělením pozemků, lánovou rozptýlenou ves podél silnice a potoka, kopanici (horské osídlení) a nepravidelnou shlukovou ves. K typům vesnické zástavby se přistupuje různě a je vidět, že se navzájem překrývají. Vesnice si žijí méně organizovaným životem a jen těžko je možné je jakkoli zařazovat. (Sýkora 1998)

Na vesnickou zástavbu navazovala zemědělská půda, která byla dle terénu rozdělována hospodářům různými způsoby. Plužiny mohly být blokové (úsekové), traťové, záhumenicové (pásové), kombinované (délkové), úsekové (horské). Blokovaná či úseková plužina se vyznačuje stejně velkými poli nepravidelných tvarů. Traťová plužina navazovala na každou usedlost za vesnicí a táhla se směrem od zástavby – vznikaly tak úzké dlouhé lány (tratě) rozmístěné paprsčitě. Záhumenicové neboli pásové plužiny jsou podobné s tím rozdílem, že širší pásy polí byly na sebe rovnoběžně umístěné a tedy libovolně rozseté v okolí vesnice. V horských oblastech se pak můžeme setkat s plužinou úsekovou, kde je rozložení polí velmi nepravidelné. (Vondrušková & Vondruška 2014)

Komunikace, jako hlavní složka každého sídla, která určovaly vývoj zástavby, se od středověku ve vesnicích diferenciovaly na tři typy: přístupové cesty – zemské silnice,

kteří přicházely do vesnice tím nejschůdnějším způsobem (po vrstevnici). Udržovány byly v rámci roboty obcí a většinou byly dostatečně široké a zpevněné. Obecní cesty vedly z návsi, často z jejích rohů a v prolukách zástavby, a směřovaly k polím, potoku či k pastvinám. Byly udržovány místními hospodáři společně zhotovené často pouze z udusané hlíny. Nejnižším řádem byly individuální cesty každého hospodáře podle jeho potřeby provozu hospodářství. Vedly například k polím, k potoku, od stodoly přes humna, od domu k sadu či sušárně ovoce. Někdy mohly být lemované suchými zidkami. (Vondrušková & Vondruška 2014)

3.5.4. Žitý prostor venkova

Ať se venkov snažíme popsat jakkoli, nelze opomenout jednu z nejdůležitějších složek – osobní vztahy mezi obyvateli a žité susedství, které zde mají svoji nezastupitelnou úlohu. To demonstruje i Perlín a Hupková (2010) u výsledků sociologického průzkumu, kde byla položena otázka „co je to venkov“ samotným venkovanům. Nejvíce lidí se přiklonilo k odpovědi že „venkov je místo, kde lidé mají k sobě mnohem blíže a navzájem si pomáhají“. Mnohé vesnice se zdají být na první pohled oprýskané, ale pokud zde bují život, vše funguje, jak má. Venkov vytváří primárně život a architektura je pouze obklopující složka. (Perlín & Hupková 2010; Náš venkov: Potulní architekti - ČT 2013)

Venkov obecně je utvářen krajinou okolo a zároveň ji ovlivňuje zpět způsobem hospodaření. V podmínkách českého venkova mělo velký vliv na jeho vývoj přírodní prostředí a tvar reliéfu, což se promítalo i přímo do půdorysu sídla a uspořádání stavení. Veškeré hospodaření se točilo okolo zemědělství – hlavní ekonomické činnosti na venkově po většinu času jeho vývoje. Zemědělci, převážná většina venkovského obyvatelstva, tedy přímo ovlivňovala svou činností krajinu okolo vesnic. (Perlín & Hupková 2010)

3.5.5. Ideální obec

Gehl (2010) popisuje principy vztažené k veřejnému prostoru, které by obecně měli platit ve fungujícím městě a většinu můžeme vztáhnout k sídlům obecně, ať se jedná o vesnici, malé město či velkoměsto.

Určitě chceme žít v obci, která je zdravá, udržitelná, bezpečná a živá. Ve vesnicích a malých městech většinou zdraví není velký problém – do přírody mají obyvatelé kousek, zeleň v intravilánu není pod takovým tlakem, takže tolik nestrádá, je zde i více zahrad a krajina prostupuje obcí, nebo lépe – venkovské sídlo z krajiny vyrůstá. Můžeme také říci, že převládají obyvatelé, kteří nemají sedavé zaměstnání a celkově chůze je v obci více častá, neboť vzdálenosti jsou menší a chůze je tedy přijatelnější řešení. Menší potřeba užívání aut v intravilánu obce souvisí i s otázkou udržitelnosti. Malé obce se k trvalé udržitelnosti přibližují lépe – staré sídliště v pravěku a malé evropské vesnice ve středověku byly svým způsobem trvale udržitelné. (Gehl 2010, Zeunert 2017)

Co se týká bezpečí v urbanizovaném prostředí, jde hlavně o dopravní bezpečnost a o prevenci kriminality. Pocit nebezpečí vyvolává dopravní systém, kdy mají auta přednost a chodec je upozaděný, také místa v obci, které jsou tmavá, nepřehledná, pustá, monofunkční, bez aktivity, atd. buď v občanech nedůvěru. Pokud chceme vytvořit prostor, který bude z hlediska bezpečnosti vyhovující, je třeba se zaměřit na dopravní

Obr. 10: Vesnická zákoutí (Cesty venkova)

Obr. 11: Křivolaké cesty a ulice bez tvrdých přechodů (Cesty venkova)

systém, kde bude fungovat více typů dopravy, ale chodci budou mít jasnou přednost a prostor pro ně, bude tvořen ne pro průchod ale pro pobyt. Když budou mít občané v daném prostoru mít důvod zůstat, budou ho pokládat za svůj a v ulici bude více života tzn. více očí v ulici – pocit bezpečí. (Gehl 2010, Zeunert 2017)

Protože život se neodehrává pouze v budovách, potřebujeme kvalitní veřejné prostory. S pobytím lidí ve veřejném prostoru souvisí to, že chceme sídlo živé – je žádoucí obyvatele motivovat k chůzi a k jízdě na kole a také pomocí společenských a kulturních akcí. Nejedná se o přání masového zástupu lidí, ale o pocit, že je místo zalidněno a tedy, že je prostor žádoucí, oblíbený, přívětivý, prostor, který posiluje sám sebe. Kvalitní veřejný prostor také nepředurčuje pouze jednu funkci, ale dává obyvatelům svobodnou možnost volby činností. (Gehl 2010, Hnilička 2012)

Při tvorbě kvalitního veřejného prostoru musíme mít stále na paměti, že místo má lákat lidi k pobytu a příjemnému setrvání a ne, jak je tomu mnohdy dnes, vše podřít dopravě a nutit člověka pouze k průchodu místem a rychlému opuštění. Sitte (1945) apeluje, abychom při tvorbě měst, sídel obecně, nezapomínali na základní požadavky lidí – aby byli bezpečni a zároveň šťastni, a že těchto cílů nedosáhneme pouze technickou stránkou, nýbrž je nutná i stránka umělecká. (Sitte 1945, Hnilička 2012)

3.6. Vnímání veřejného prostoru

„Často metr čtvereční před domem je mnohem užitečnější než deset metrů čtverečních za domem.“ (Gehl 2010)

Gehl (2010) upozorňuje, že raději, nežli mít mnoho veřejných prostranství, je důležitá dobrá kvalita veřejného prostoru, raději skromnější rozměry, ale odpovídající hustota a pomalejší provoz. Zdůrazňuje také velký význam měkkých přechodů veřejného prostoru a hranice zástavby například ulice, ve které se nacházejí polosoukromé předzahrádky, se toto do ní velmi pozitivně promítá. I díky pěší dopravě předzahrádky podněcují více interakce a aktivit, prostor je více otevřený. (Gehl 2010)

3.6.1. Prostor a lidské měřítko

Gehl (2010) podotýká, že veřejný prostor v sídlech má být tvořen pro tempo pěti kilometrů v hodině – z tempa chůze, tak byly formována všechna stará města, která obdivujeme a jejichž systém funguje dodnes. Člověku procházejícím veřejným prostorem je umožněno zkoumat detaily architektury, tak krajinu rýsující se v dálce, a také mu toto tempo poskytuje bohaté a intenzivní smyslové zážitky. A tomu byla vždy uzpůsobena i struktura sídel. Vše důležité se odehrává v úrovni očí. Bohužel se sídla 20. století od tohoto pojetí velmi vzdálila a mnoho věcí je podřízeno člověku jako řidiči auta. Tyto městské struktury s velkými vzdálenostmi jsou ale chladná, nelákavá a nenabízejí nám v podstatě nic, než negativní zážitky. Při tvorbě sídel a veřejných prostor se tedy musíme zeptat: opravdu potřebujeme více komunikací a míst pro auta? Protože většinou platí, že více prostoru autům dáváme, tím více je podporujeme a tím více jich ve veřejném prostoru bude, protože prostě můžou. Chodci a architektura nezaberou rozlehlé prostory, bohatě postačí malé vzdálenosti, lidské měřítko, ale místa s velkou intenzitou vjemů. tehdy se urbanizovaný prostor bude jevit jako přívětivý a osobní. (Gehl 2010; Maliphant & Williams 2018)

„Lidé přicházejí tam, kde jsou lidé... člověk je člověku největší radostí...“ (Gehl 2010)

3.6.2. Principy veřejného prostoru obecně

Daďa (2018) hovoří o veřejném prostoru jako o interiéru sídla, kde se architekt snaží tvořit prostor, který bude bezpečný, snadný na péči, bude snadné se v něm orien-

tovat, který bude mít určitou atmosféru a pomocí výrazových nástrojů napomoci požadovaným funkcím. (Daďa 2018)

Gehl (2010) představil a shrnul několik věcí, které by měli fungovat ve veřejném prostoru, ve spojitosti s umožněním základních aktivit pro lidi – stát, chodit, sedět, dívat se, poslouchat, hovořit – to vše za příznivých podmínek. K principům patří obecně vztah k průčelím, který je dnes potlačován. Velmi důležitý je totiž kontakt veřejného prostranství s průčelím, které by mělo být zahrnuto do dění náměstí a zároveň efekt aktivní hraniční linie, kde je lidem dána příležitost se zastavit a dívat se. Dnes je častým problémem doprava, která tento vztah znemožňuje a průčelí odtrhuje od zbytku prostoru. Daďa (2018) také apeluje na klíčovou roli člověka ve vztahu k rychlé dopravě. Upřednostnění pěší dopravy a zklidnění motorové dopravy je dnes jednou z nejdůležitějších proměn s cílem existence kvalitnějších veřejných prostor. (Gehl 2010; Daďa 2018)

Dalším z principů, na které zaměřit naši pozornost ve veřejném prostoru, jsou místa k sezení. Důležité je mít ve veřejném prostoru primární místa k sezení – pohodlné lavičky či židle, kde jsou ale dodrženy i další podmínky – příjemné mikroklima, bez přílišných zplodin či hluk a můžeme zde bez problémů hovořit. Dále je vhodné mít k dispozici i sekundární místa k sezení – to jsou například schody nebo podstavce soch, anebo tzv. opěrné body – různé prvky vybavení nebo detaily průčelí – které vybízejí k zastavení a chuti pobýt. Ve veřejném prostoru by také neměly chybět estetické prvky, na které se lidé zájem dívat, které upoutají jejich pozornost například vodní prvek, zeleň, květiny či umělecké dílo. Celkově by prostor měl být navržen tak, ale umožňoval lidem vidět, slyšet a mluvit, a to i ve věci návrhu samotného mobiliáře (přenosné židle, konverzační ostrůvky). Veřejný prostor by obecně měl být funkční a estetický. (Gehl 2010)

3.6.3. Centrální veřejný prostor

Centrální veřejný prostor, kterým může být náves či náměstí je dle Balka et al. (2013) nezastavěným otevřeným prostorem, který je všem občanům přístupný bez omezení. Většinou se nachází na pozemcích obce a má rekreační, společenské a kulturní funkce. Spolu s kostelem je můžeme považovat za nejdůležitější prvky, které obec identifikují a dávají jí určitý ráz. Tyto prostory tvoří platformu pro mnoho společenských aktivit a jsou místem pro setkávání občanů, a dnes, kdy se setkáváme s procesy jejich revitalizací, musíme více než kdy jindy dbát na to, aby nedocházelo spíše k jejich zohavení. (Balko et al. 2013)

Jak uvádí Sitte (1945) v Evropě na sever od Alp se stává často pravidlem, že volný prostor náměstí je zastaven – často kostelem. Dříve býval okolo kostela hřbitov, který postupně zanikl nebo měli lidé potřebu tento volný prostor zastavět – funkce těchto veřejných prostor se v průběhu času velmi změnila. Dnes náměstí slouží více méně k tomu, aby poskytovala více vzduchu a světla v zástavbě a samozřejmě je to prostor, který dává možnost působit významné architektury, která potřebuje odstup. Veřejnému prostoru, kde se to dříve hemžilo životem, dnes chybí životaschopnost a jednota s přilehlými veřejnými budovami. Funkce těchto veřejných prostor byla dříve velmi odlišná – byly nezbytností, probíhal na nich každodenní rušný provoz a většina veřejného života. Už v 19. století Camillo Sitte poukazuje na to, že z veřejného prostoru kolem význačných budov se stává spíše parkoviště, a to dnes platí dvojnásob. (Sitte 1945)

Problém v moderních sídlech vidí Sitte (1945) hlavně v poměru mezi zastavěným a prázdným prostorem. V moderní době (v 19. století i dnes) vymezujeme stavební parcely jako pravidelně ohraničené útvary, ale to znamená, že pak veřejný prostor je pouze zbytkovým prostorem mezi nimi. Kvalitní sídlo má ale hustější zástavbu, méně veřejných ploch a tedy menší náklady na údržbu, ale ty veřejné prostory, které má, jsou kvalitní a využívané. Naopak dříve, když pohlédneme na ikony nesmrtelných italských měst, byl volný prostor – veřejný prostor uzavřeným celkem, který měl tvar, funkci, účinek. Hnilička (2012) uvádí, že při tvorbě veřejného prostoru hraje roli pouze to, co lze spatřit v jeden moment současně, to ostatní už není důležité. (Sitte 1945; Hnilička 2012)

Dnes se centrální veřejný prostor potýká s mnohými problémy mimo jiné kompozičními. Sitte (1945) již ve své době (19. století.) poukazuje na principy, které jsou opomíjeny. Za příklad často uvádí stará italská města, které mají fungující veřejný prostor až dodnes. Hovoří zde o pravidle uzavření náměstí a o pravidle uvolnění středu veřejného prostoru. Podle Hniličky (2012) spočívá krása veřejných prostranství v možnostech jejich proměn. Podporuje tedy myšlenku Sitte o volném středu, který má svobodný charakter a může se přizpůsobit různým situacím. Sitte (1945) také poukazuje na zacházení s velikostí, tvarem, měřítkem a dopouštění se chyby, když projektanti lpí na násilné pravidelnosti a zbytečné symetrii. (Sitte 1945; Hnilička 2012)

Norberg-Schulz (1979) na ohraničení prostoru pohlíží podobně. Uzavřenost je podle něho rozlišující kvalitou každého prostoru a způsoby uzavření stanovují charakter a prostorové vlastnosti místa. Uzavřenost je určitou rozlohou určenou hranicí, jež představují stavby, i když uzavření nemusí být úplné díky otevřeným směrům. (Norberg-Schulz 1979)

„Naši předchůdci stavěli pomníky a sochy při stěnách náměstí, při stěnách každého náměstí je kolem dokola dostatek prostoru pro stovky soch a všechny by byly dobře umístěny, protože by měly vždy vyhovující pozadí. My si však ponecháváme pouze střed náměstí, kam lze umístit už jen jednu sochu, jeden pomník.“ (Sitte 1945)

Pokud se tedy se zaměříme na kompozici těchto veřejných prostor – stará fungující náměstí měla kostel a radnici zapuštěnou v zástavbě, nikoli na volném prostranství, a nechyběla zde ani zdobená kašna s fontánou tzv. tržní kašna, která ale nebyla umístěna v přesném středu veřejného prostranství. V moderní době má ale člověk představu, že umístění nějakého objektu do přesného středu prostranství bude tou nejlepší volbou. Jak ale kritizuje tuto možnost Sitte (1945), opak je pravdou. (Sitte 1945)

Balko et al. (2013) zdůrazňuje několik neopomenutelných principů při navrhování: širší vztahy území – vždy přemýšlet o návrhu v kontextu okolí – nejbližší zástavby, celé obce i okolní krajiny. Vyvarovat se cizorodým prvkům, které mohou začínat i nepřírodných materiálů či nepůvodní zeleně, a naopak respektovat místní charakter a strukturu obce. Na kvalitě materiálů a výběru zeleně závisí celkový výsledek a životnost díla. Bez důrazu na realizaci a používáním náhražek a nekvalitních prvků, znehodnotíme celý návrh a náklady na údržbu budou poté nákladnější. Filosofie řešení by měla udržovat harmonii mezi starým a novým. Mít pokoru k hodnotám našich předků a spojit tyto kvality s novými moderními řešeními. Ve venkovském prostoru se ale uchránit od napodobování městského prostředí a od typizovaných prvků, a naopak vycházet z místních specifik. Navrhovaný veřejný prostor obce by se měl stát

dílem několika odborných profesí (architekt, krajinný architekt, umělec, inženýrské profese), který tvoří jeden logický celek odrážející požadavky veřejnosti. Nežádoucí je dodatečné doplňování prvků do prostoru či výběr dle nejnižších cen. Důraz je také třeba dát na interpretaci místního dědictví a vyzdvižení identity místa, což obohacuje daný veřejný prostor o atraktivní prvky a hrdost místních obyvatel. (Balko et al. 2013)

Jak si lze povšimnout u řešené obce Valeč, zde máme náměstí, či lépe výstižné je pojmenování náves, trojúhelníkového tvaru. Tři hlavní ulice vybíhají z rohů tohoto trojúhelníku a ulice Široká směřující na kostel vybíhá na jih. Toto uspořádání by tvořilo poměrně vkusný veřejný prostor uzavřený fasády domů, nebyť značné proluky, která dnes slouží jako parkoviště s výhledem na socialistickou výstavbu dvou menších panelových domů. Tato chyba kazí dojem z celého prostoru a měla by být napravena.

Co se týče kompozice náměstí ve Valči, ve středu se nachází dominantní bohatý barokní kostel vhodně doplněn vzrostlými stromy a sochami, který zabírá velkou část prostoru na náměstí. Bohužel většinu veřejného prostoru zabírají silnice a přidružené asfaltové plochy. Dále se zde nachází poměrně objemná kašna a také socha Panny Marie u západních fasád domů. Bohužel do volného trojúhelníkového travnatého prostoru náměstí je umístěno několik dalších objektů a některé i z nedávných dob – pomník, kříž, kámen smíření, zpevněná cestička, další stromy – a tyto prvky dohromady tvoří spíše nepřehledný chaotický prostor, který potřebuje usměrnění.

3.6.4. Doprava

Základními prvky urbanismu jsou prostor pro pohyb a prostor pro zážitky. Ulice vybízí lidi k lineárnímu pohybu a nabádá nás pokračovat. Náměstí je naopak veřejným prostorem, který nás nabádá ke strávení času, k pobytu – abychom se zastavili, dívali se a něco zažili. To vše ve smyslu z lidské perspektivy, z pohledu pěší dopravy, nikoli automobilové, která už po desetiletí vyhání život z veřejných prostorů v sídlech. Jan Gehl apeluje na zlepšení podmínek pro chodce, neboť to znamená podpoření života ve veřejném prostoru. Chůze totiž neznamená pouze pohyb z bodu A do bodu B, ale podněcuje přímý kontakt mezi lidmi a okolím, znamená to čas trávený mimo budovy a nové informace, zkušenosti, zážitky. (Gehl 2010)

Ve většině sídel doprava vládne. Jsme uvězněni v kruhu – používáme auta a tím překonáváme větší vzdálenosti za kratší dobu, ale auta jsou velmi náročná na prostor, tím tedy stavíme budovy dál od sebe, v menší hustotě, ve větších vzdálenostech a tím roste potřeba překonávat ještě větší vzdálenosti a používání aut. Tímto vzrůstáním ploch silnic, chodníků a dalších nezastavěných ploch stoupají i náklady na údržbu a sídlo se o ně nezvládá starat. Není tedy žádoucí podporovat automobilový provoz v sídle a budovat silniční infrastrukturu, kterou se provoz nesníží, ale naopak. Obec má přesně tak velký provoz, jaký mu prostor dovolí a vzorce chování se i pomocí malých změn mohou ovlivnit a přizpůsobit novým situacím. (Gehl 2010, Hnilička 2012)

Stejně tak pomocí drobné transformace detailu ve veřejném prostoru můžeme změnit i vzorec chování uživatelů veřejného prostoru, a tím nalézt větší využití lidmi a přinést zde větší život. Je třeba tedy přehodnotit priority obce vůči důležitosti dopravy v intravilánu – i malé změny jako například nepřerušovat chodníky kvůli vedlejším příjezdovým cestám, ale ponechat je bez přerušování a usnadnit chodcům pohyb, může přinést pozitivní výsledky na život v obci. (Gehl 2010)

Obr. 12: Doprava obklopuje centrální veřejný prostor (Končelová 2017)

3.6.5. Zeleň v obci

Obr. 13: Bývalý sad v intravilánu obce (Končelová 2018)

Rýpar (2018) vyzdvihuje benefit venkovského prostoru nejen v blízkost okolní krajiny sídla, ale také ve skutečnosti, že krajina sídlem prostupuje až do jejího středu, na rozdíl od města, které má svoji vnitřní městskou krajinu. Pod pojmem zeleň rozumíme nejen stromy, keře, květiny, trávnik, které vytváří různé vegetační prvky (stromořadí, skupiny keřů, květinové záhony, popínavé dřeviny, mobilní zeleň, zelené střechy,...), ale sem bývá zahrnut i mobiliář, cestní síť, prvky drobné architektury, umělecká díla či vodní prvky. Se zelení v intravilánu obce se setkáváme okolo vodních prvků, na rekreačních plochách, v ulici nebo v nástupních prostorech u významných objektů. (Balko et al. 2013; Rýpar 2018)

Dnes se většinou setkáváme s tím, že na úkor uliční zeleně jsou rozšiřovány silnice a inženýrské sítě mají přednost. Dalším problémem jsou špatně zvolené vysazované druhy nebo neodborné zásahy do zeleně. Do budoucna je důležité brát zeleň v intravilánu jako rovnocenný prvek se všemi ostatními a volit lokální druhy dokreslující charakter daného místa. To vše samozřejmě v rozsahu, který je pro obec reálně udržitelný. (Balko et al. 2013)

3.6.6. Zeleň v krajině

Staré přísloví – mnozí malí lidé v mnohých malých obcích, kteří dělají mnoho malých věcí, změny tvář země

Zeleň vždy tvořila přirozený přechod mezi zástavbou obce a okolní krajinou. Spolu se ztrátou vztahu člověka k půdě, změnou vlastnických vztahů a budováním zemědělských areálů v socialistické éře se tyto vazby obce na krajinu většinou přerušily a dříve harmonický přechod, který vyžadoval lidskou péči, většinou zarostl ruderálním porostem. O tyto části kulturní krajiny je ale třeba pečovat, nejen proto, že je to dobrá vizitka obce, ale i z pohledu ekologické stability, která vyžaduje pestrou mozaiku ploch, které jsou různě udržované. Například liniová zeleň kolem vodních toků a komunikací je v krajině nenahraditelným prvkem a často tvoří jedinou zeleň v intenzivně zemědělských oblastech. Biokoridory tvoří kostru ekologické stability a zároveň jako krajinoformující prvek dotváří obraz určité krajiny. (Balko et al. 2013)

Obr. 14: Soliterní dub na Valečsku (Končelová 2019)

Právě přechod mezi sídlem a krajinou a jeho průchodnost vnímá Mareček (2005) jako jeden ze zásadních problémů venkova dnešní doby. Vesnice se mnohdy staly ostrovy zástavby v krajině. Polní cesty zanikly a dříve udržovaná zeleň se proměnila buď v celé neprostupné zarostlé plochy nebo úplně chybí kvůli orné půdě bezprostředně navazující na zástavbu. Za půvabem českých vesnic, které tolik obdivujeme, stojí dle Kocourkové (1993) mimo jiné onen „zelený rám vesnice“ tvořený vysokokmennými formami stromů. Tato rozhraní bývají dnes často vnímána jako méně důležitá část obce a vesnická humna se vytrácí, přitom právě tyto obvodní části, kdy krajina přichází do obce je jeden ze základních rysů českých vesnic. Pokud si tedy chceme udržet funkční a vizuální vlastnosti přechodu sídla do krajiny, je třeba se na tuto otázku zaměřit. (Kocourková 1993; Mareček 2005)

Podle Salzmanna (2018) může obec dnes ovlivnit krajinu velkým způsobem, a přitom za malé množství energie a peněz. Například může obec začít s tvorbou zelených protierozních pásů nebo obnovou starých cest, které mohou být navíc podpořeny stromořadím. Právě mnohé z těchto pozemků i obec vlastní. Důležitým krokem je také oživit říční krajinu například tvorbou tůní či revitalizací koryt. Tato nenáročná opatření často odstartují zájem občanů o krajinu, jak to dokazuje Wagnerová (Cesty venkova), která do těchto drobných intervencí zapojuje místní lidi. Obyvatelé, kteří

například sami vysadili určitou alej, pak o to místo pečují a nenechají ho degradovat. Znamená to pak nejen oživení krajiny z pohledu její funkčnosti, ale i přidání nové hodnoty k paměti místa. (Salzmanna 2018, Wagnerová - Cesty venkova)

3.6.7. Krajinný architekt a venkovský prostor

Člověk má potřebu nejen někde existovat, ale někde skutečně bydlet, obývat krajinu, být někde doma a jak říká Norberg-Schulz (1979) žít v otevřeném vztahu porozumění k celkovému okolí. A právě v tom člověku pomáhá architektura a krajinná architektura, jejímž účelem je proměnit nějakou polohu v místo a odhalit jeho významy. (Norberg-Schulz 1979)

„Úkolem architektury je vytvářet významuplná místa, vizualizovat jejich genia loci.“ (Norberg-Schulz 1979)

Existují různé názory na míru tvorby a zásahů ve vesnickém prostředí. Dříve formovaly růst vesnic tradice zažívané a ověřované po staletí a vliv na to měli provozní požadavky, ekonomické možnosti ale i estetický záměr. (Knopp 1994)

To vše postupně utvářelo obraz vesnice, jaký tolik obdivujeme. Bohužel tento přirozený vývoj byl ve druhé polovině 20. století natolik narušen, že krajinný architekt je dnes potřeba. Tradice v kultivování krajiny a péče o vnitřní prostor vesnice jsou již zapomenuty a samovolný vývoj a totální volnost bez plánu bývají venkovu spíše na škodu.

Knopp (1994) poukazuje na negativní změny na zeleni v obcích v poválečném období. Kromě spojování pozemků do velkých honů a přerušení vztahu vesnice na krajinu, to byly hlavně vzrostlé stromy, které to odnesly. Tradiční obraz vesnice je zabalen do vzrostlých stromů, které ale po válce dožily nebo byly zlikvidovány a většinou bez náhrady. Vysokokmenné ovocné stromy byly nahrazeny nízkými formami a předzahrádky se místo tradičních léčivých trvalek přeměnily v záhony módních výstřelků, nejčastěji v podobě konifer. Voda na venkově se stala spíše na obtíž a tak byly potoky zregulovány a vesnické rybníky vybetonovány. Jehličnaté formy se staly velmi populární a trendem se stalo napodobování města. Funkce návsi se změnila, často byla přetvořena na jakýsi park plný jehličnanů a keřů. (Knopp 1994)

A přitom by stačilo málo – neformální úprava travnaté plochy a vzrostlé stromy. Eliminovat poutače a vývěsky a hlavně prostor pro dopravu, která dnes vládne prostoru. Nejednoznačně určovat funkci prostoru, ale ponechat volnost v multifunkčnosti. Vrátit prostor lidem. Vrátit prostoru jednoduchost. (Knopp 1994)

Domnívám se však, že i na některé tyto úpravy je třeba krajinný architekt, neboť obyvatelé jsou již navyklí na určité negativní aspekty venkovského prostoru z dob socialistického režimu. Neví, například proč prostor nefunguje a nevytvoří si k němu vztah, ale smíří se s touto skutečností. Proto možná právě pohled zvenčí spojený se zkušenostmi místních je odpovědí na otázku projektování venkovského prostoru.

Při tvorbě veřejného prostoru ve vesnici se Kocourková (1993) na rozdíl od Hniličky (2012) přiklání k názoru, že procesu nepředcházela žádná pláň a že tato místa rostla samovolně dle vrozeného smyslu tvůrců pro zachování měřítka. Pravda může být někde v kompromisu, kdy při zakládání vesnice pláň a záměr existoval, ale také zde během procesu utváření vesnic, jaké známe, zasahovalo mnoho spontánních a kaž-

dodenní funkci přizpůsobených zásahů. (Kocourková 1993)

Rýpar (2018) podotýká, že venkov venkovem dělají měkké přechody mezi jednotlivými strukturami a architektura vyrůstající z trávníku v přímém napojení na půdu. Zdůrazňuje, že mnohdy projektanta venkov nepotřebuje. Důležitý aspekt je zde samotná péče. Používáním městských atributů, které jsou častým nešvarem mnohých „revitalizací“, v prostředí vesnice znamená, že prostor ztrácí kvalitu venkova aniž by nabyl kvality města. (Rýpar 2018)

Kocourková (1993) vypichuje mnoho konkrétních příkladů, které si na vesnickém prostoru tak ceníme. Jsou to například jednotná hladina střech a rytmus domovních štítů, dodržení uliční čáry – když toto nemůže být splněno, lze uliční čáru dodržet například plotem či zelení, dále pak jednoduché ploty a celková střídmá výzdoba. Jsou to také vzrostlé stromy, jejich místní druhová skladba a radši menší počet, který může kvalitně vyrůst do solitérního efektu, než potřeba seřezávání. K vesnickému prostoru určitě také patří bylinný nevroubený trávník, ze kterého vyrůstá sakrální architektura a památníky, neohraničené ploty a zábradlí. K obdivuhodným místům také patří drobná zákoutí malého měřítka často doplněná lavičkou a květinami a také úzké cesty mezi ploty a zkratky. (Kocourková 1993)

I v tématu obnovy a péče krajiny existují nenásilné způsoby zásahů, a protože je obec zároveň orgánem ochrany přírody, může učinit určité kroky. Kromě pozemkových úprav je dobrým a jednoduchým způsobem, jak provést některé změny v krajině a obnovit její strukturu, zamezení likvidace rozptýlené zeleně a vysazení zeleně na všech vhodných místech. Zaručeným pozitivním krokem bývá obnova polních cest z obce do krajiny, často spojující okolní vesnice či vedoucí k nějakému zajímavému místu v krajině. Podél této obnovené zpevněné cesty také vysadit stromořadí – tento systém se pak stává součástí protierozního opatření a většinou součástí ÚSES. Do takového procesu je více než na místě zapojit občany do realizace a vytvoření tak vztahu člověk-krajina. (Knopp 1994)

3.7. Voda v urbanizovaném prostředí

Nyní se nacházíme v období, kdy i v naší zemi si uvědomujeme zásadní dopady klimatické změny a snažíme se brát příklad z některých realizací v zahraničí, jak zacházet s vodou v urbanizovaném prostředí. Některé principy již znali naši předci a my je musíme znovu objevit a zkombinovat tyto vědomosti s moderními přístupy. Jak zacházet se srážkovou vodou a jak se vyrovnat s extrémami v období sucha i bleskových povodní – to řeší mnohé příklady realizací ve veřejném prostoru v zahraničí, ale i v naší zemi čím dál tím častěji.

Hlavním limitujícím faktorem pro sídlo byl vždy zdroj pitné vody, proto byly obce soustředěné poblíž vodních toků nebo v blízkosti pramenů. Prostory okolo vodních ploch v obci a přímý přístup k vodě, byl uzpůsobený pro každodenní zacházení s vodou k různým funkcím. Spolu s budováním vlastních studen se význam těchto ploch zmenšoval a voda se začala spíše usměřňovat – potoky technicky upraveny a napřímeny, břehy vodních prvků často vybetonovány, rybníky na návsích proměněny v protipožární nádrže. Dnes je snaha tyto vodní prvky revitalizovat a mnohé revitalizace jsou vydařené. Kromě zachování původního rostlinného společenstva a zvolení

přírodních materiálů, je potřeba odstranit nevhodné bariéry a neopomenout údržbu břehů. (Balko et al. 2013)

Stávající zacházení s vodou v urbanizovaném prostředí sebou nesou tyto problémy:

- Dominují zpevněné nepropustné povrchy – střechy, silnice, chodníky, parkoviště, náměstí, ... – voda se neinfiltroje tam, kam spadne (přirozeně by se měla infiltrovat do půdy a také tímto filtrovat a čistit a doplňovat podzemní vodu), místo toho stéká do trubek poměrně velkou rychlostí po hladkém povrchu – při vydatném dešti nebezpečí bleskových povodní, také eroze a poškození
- Nedostatek vegetace – voda se nemá, jak zpět vypařovat do atmosféry, díky zeleni ano, také se voda infiltroje do země, takže se zmenšuje riziko bleskových povodní
- Infrastruktura odvodnění/drenáže – trubky sice při normálním dešti efektivně odvedou vodu od místa spadu, ale nezvládají větší nával deště, navíc je voda zbytečně odvedena, když by mohla být použita znovu
- Odtok vody ze zpevněných nepropustných povrchů – voda sebou nese velké množství škodlivin – hlavně oleje z aut, prach, těžké kovy, sedimenty, atd. – trubky je odvedou rovnou do potoků a řek – to vede k eutrofizaci
- Celkově je tedy problém jednak s velkým množstvím vody při vydatných deštích a zároveň s nedostatkem vody na daném místě, kde ji potřebujeme uchovat

(Dunnett & Clayden 2007; Maliphant & Williams (2018)

Problém Sharky (2016) vidí hlavně v tom, že stávající infrastruktura, která spočívá ve zbavování se vody pomocí podzemních trubek, jako by to byl nějaký odpad, je trvale neudržitelná a je velmi drahá, neboť následně spotřebováváme peníze a energii za zavlažování. Při řešení potřeb infrastruktury bychom měli využít zkušeností získaných z přírody. (Sharky 2016)

3.7.1. Změna přístupu v nakládání s vodou

Klíč je v napodobování přírodních procesů v infiltraci a v použití srážkové vody na daném místě spadu a vyhnout se podzemnímu systému trubek, nevnímat srážkovou vodu jako přebytečný produkt, kterého je třeba se zbavit, ale využít ji, a eliminovat navazující problém – kvůli závlaze vodu zase na dané místo přivádíme. (Sharky 2016)

Zachytáváním a používáním dešťové vody nejen snižujeme poptávku po zpracování vody, ale také je to příležitost se znovu zamyslet nad tím, jak navrhujeme a staráme se jak o veřejný prostor, tak i o soukromé zahrady ve smyslu zlepšení jejich ekologických a estetických kvalit. (Dunnett & Clayden 2007)

Existují mnohé způsoby, jak zachytit dešťovou vodu z budov a zpevněných povrchů, uchovat ji a následně ji použít v daném prostředí. Tento koncept je již používán v řadě zemí, například ve Velké Británii, USA, Švédsku a Norsku, a můžeme se s ním setkat ve veřejných parcích, náměstích, školách, rezidenčních čtvrtích i v rodinných zahradách. Tato opatření zahrnují jak technické detaily, tak především práci s rostlinami,

„Identita člověka se sebou samým se opírá o identitu prostředí, kterou pomáhá utvářet architekt či krajinný architekt.“ (Norberg-Schulz 1979)

Obr. 15: Dešťové zahrady vedle vozovky (SZKT)

Obr. 16: Systém svedení vody do dešťových zahrad (SZKT)

keré následně místo obohacují nejen o estetické kvality, ale zejména o ekologický a ekonomický přínos. (Dunnett & Clayden 2007)

3.7.2. Přednosti bioretenčních systémů

Výhody tvoření těchto systémů spočívají ve zmírnění záplav, zpevnění svahů, vytvoření prostředí pro nejrůznější druhy živočichů a rostlin, čištění vody pomocí fyto-remediace, zachytávání sedimentů a znečišťujících látek, vybudování systému pro retenci a použití vody, snižují horké klima umocněné zástavbou, estetické a rekreační přínosy, a v neposlední řadě vyjádření a promítnutí kousku přírody dané krajiny, která tu byla před zástavbou. (Strom et al. 2013; Zeunert 2017; Sharky 2016)

- Ekologické – zvýšení biodiversity v daném prostředí, snížení energie a škodlivin, poskytnutí stínu a příjemného mikroklimatu
- Lokálnost
- Vytváří prostředí, které je vizuálně povzbuzující a dynamické
- Vybízí k ekologické správě prostředí a motivaci komunity
- Snižování potřeby péče (Dunnett & Clayden 2007)
- Obecně řečeno rostliny prostřednictvím odpařování, transpirace, příjmu a ukládání uhlíku zmírňují klima a zlepšují kvalitu ovzduší a vody (Sharky 2016)
- Navíc velká škála rostlin může lépe absorbovat znečištění obsažené ve vodě. Velká výhoda kromě diverzity druhů, je bezpochyby menší vstupy – péče, voda, hnojení, energie.
- Děti milují vodu v jakékoli formě. V jedné studii v USA (Hart, 1979), zaměřující se na dětský postoj k jejich přirozenému prostředí, zjistili, že nejdůležitější kvality pro děti jsou písek/bláto, malé mělké rybníčky nebo říčky/potůčky vody. Nyní mají projektanti při návrhu nakládání s dešťovkou před sebou možnost, jak navrhnout dané místo nejen s velkou trvalou udržitelností, ale také vytvořit vzrušující místo pro hru
- Obecně jakékoli prostředí, které obsahuje hlavně zeleň místo zpevněných nepropustných povrchů, ochlazuje v létě dané prostředí. Koruny stromů dávají stín, ale také díky evapotranspiraci ochlazují vzduch. Díky zeleni, která pokrývá zpevněné plochy – méně odrazu a radiace tepla. (Dunnett & Clayden 2007)
- V neposlední řadě jsou rostliny zdrojem potěšení a pocitu pohody pro člověka. Přítomnost rostlin, jak v přirozeném prostředí, tak i v člověkem vytvořeném, přispívá ke vztahu k místu a celkové kvalitě života a zdraví. Fyzikální a vizuální přítomnost rostlin je také známá tím, že zlepšuje a zrychluje proces léčení. Ulrich (1984)

3.7.3. Příklady prostředků v zeleno-modré infrastruktuře

V literatuře se často setkáváme s pojmy jako: low impact development/ design LID (nízko dopadový rozvoj/ navrhování); water sensitive urban design WSUD (městský design s ohledem na vodu/ projektování s ohledem na vodu); bioretention (bioretence). Pod všemi těmito pojmy se v podstatě skrývá použití zelené infrastruktury při

nakládání s dešťovou vodou. Tento systém můžeme zastřešit také názvem zeleno-modrá infrastruktura.

Mnoho autorů uvádí různé anglické termíny a názvy opatření v zeleno-modré infrastruktuře, ale v podstatě jde hlavně o mokřady, dešťové zahrady, vsakovací průlehy. Dále pak můžeme mluvit o dalším typu opatření jako propustné povrchy a někdy sem řadíme i zelené střechy. Každé z těchto opatření funguje samostatně, ale mohou být součástí vzájemně propojeného systému.

Bioretence je obecně technika jak pomocí různých opatření jako zasakovací průlehy, dešťové zahrady, zatravnovací pásy, sbírat a filtrovat srážkovou vodu. Travnaté plochy sice umí také zmírnit odtok srážkové vody a částečně ji vsáknout, ale ne tak efektivně jako rozmanitá vegetace. Nejen, že dešťové zahrady s různorodým typem vegetace znamenají zvýšení typů přirozeného prostředí, a tak zvýšení biodiversity oproti téměř monokulturnímu trávníku, ale Strom et al. (2013) uvádí, že srážková voda byla zachycena pomocí vegetace (stromy, keře, trvalky) ve větší míře než na samotném trávníku a to o 30–50 %. Proto je znalost rostlin a výsadby zásadní složkou těchto vsakovacích systémů. (Strom et al. 2013)

Nejrůznější bioretenční prvky jsou umísťovány do urbanizovaného prostředí a jejich úkolem je nakládání s dešťovou vodou, která k nim stekla z okolních nepropustných povrchů. Většinou jsou to mírně prohlubně, osázené vegetací, které díky svému propustnému substrátu zajistí zpomalení odtoku a využití srážkové vody rostlinami. Substrát tedy musí být vhodně propustný, aby se nestalo, že voda rychle odtече a místo bude hned suché, ale nesmí se z místa stát ani bažina. Voda je tedy svedena do tohoto systému biofiltrů a měla by být zadržena na dobu od několika hodin po pár dnů, a tím umožnila snížení rizika bleskových povodní v daném povodí a zadrženi sedimentů a znečišťujících látek. Výhoda navíc je, že nejsou náročné na plochu jako mokřady, takže mohou být používány i uvnitř urbanizovaného prostředí například v ulicích.

Zeunert (2017) například zmiňuje projekt tzv. street edge alternatives, v překladu alternativy pouličních hran, který byl realizován na přelomu tisíciletí v mnohých ulicích města Seattlu. V tomto projektu, který na rozdíl od potrubního systému napodoboval přírodní prostředí, byla srážková voda monitorována a bylo zjištěno, že 99 % odtoku srážkové vody bylo sníženo díky „swalům“ (vsakovacím průlehům) s vegetací a pouze 11 % oteklo po povrchu nepropustných povrchů do potrubního systému. Obecně tedy můžeme říci, že oproti běžné konstrukci obrubníků a žlabů, využíváme v uličním profilu vzájemně propojené prohlubně s rostlinami, které zároveň zajišťují zklidnění provozu a lepší integraci pěšího provozu v ulici. (Strom et al. 2013; Zeunert 2017)

3.7.4. Dešťové zahrady

Jejich vytváření je doporučeno dál od zástavby, aby bylo zajištěno minimálně částečné sluneční záření a docházelo tak k vypařování. Vegetace navržená do dešťových zahrad a osázených vsakovacích průlehů by měla snášet občasné zaplavování i sucho. Tyto systémy by měly být umístěny vždy co nejbližší povrchového odtoku, který by měl být nasměrován do těchto prohlubní. Pro pokrytí většího místa s nakládáním se srážkovou vodou nestačí vybudovat jeden větší poldr (suchá nádrž), ale doporučuje se vytvořit mnohonásobné na sebe navazující systémy swalů a dešťových zahrad. (Strom et al. 2013)

Obr. 17: Systém svedení vody do dešťových záhonů (SZKT)

Obr. 18: Systém svedení vody do dešťových záhonů (Vysoký 2018)

Obr. 19: Systém svedení vody do dešťových záhonů - detail (Vysoký 2018)

Dešťové zahrady – tzv. rain gardens, jsou v mezinárodním měřítku chápány, ne jako soukromé rodinné zahrady nakládající určitým způsobem s dešťovou vodou, ale všeobecně jako způsoby sbírání, zadržování a znovu-využívání dešťové vody ve veřejném i soukromém sektoru za pomoci jak technických, tak přírodních a vegetačních prvků.

Dešťové zahrady jsou vlastně mělké prohlubně plné dobře propustné zeminy většinou osázeny trvalkami, které jsou domácí druhy nebo se domácím druhům co nejvíce blíží. Jsou pouze jedním z mnoha způsobů v projektování, které se zabývá nakládáním s vodou tzv. water sensitive urban design. Další systémy s tím spojené mohou být například zelené střechy, vsakovací průlehy (swales), propustné povrchy, mokřady, poldry, kořenové čističky, zasakovací pásy. (Grant 2012)

Grant (2012) uvádí, že v USA těchto realizací přibývá, například v Portlandu ve státě Oregon. Dešťové zahrady a zasakovací průlehy byly zrealizovány v některých ulicích a skutečnost, že je nakládání s vodou opravdu vidět, je povzbuzující pro obyvatele, u kterých je snaha si tyto prvky vnášet i na své soukromé pozemky a připravit se tak lépe na dopady extrémního počasí spojené s klimatickou změnou. (Grant 2012)

Nutno podotknout, že rozdíl mezi intenzivním trávníkem, který je v podstatě monokulturou a dešťovou zahradou, kde je použito spoustu druhů rostlin, je výhodou nejen ve vizuální stránce, ale hlavně v míře biodiversity a navazujícího života. Je snadné si představit, že více života v zeleni znamená více motýlů a ptáčků. Nezapomínejme ale, že ve skutečnosti se biodiverzita pojí s životem, který nevidíme pouhým okem, s velkým množstvím bezobratlých a mikroorganismů v půdě, kteří mají velký dopad na celý koloběh přírody. (Dunnett & Clayden 2007)

Nejvíce efektivní jsou v přírodě lokality s největší mozaikou, a to také napodobují dešťové zahrady, kde se mohou nacházet jak sušší travní porosty v kombinaci s trvalkami, tak i zamokřené části či více zarostlé části s vyššími trvalkami, keři či stromy. (Dunnett & Clayden 2007)

3.7.5. Mokřady

V posledních dekádách 20. století bylo ve světě obnoveno či založeno mnoho systémů mokřadů, ale v posledních letech jsou díky jejich nepopíratelným výhodám vnášeny i do blízkosti urbanizovaného prostředí. Nutno dodat, že aby mokřad dobře fungoval, musí mít sice k dispozici větší část povrchu, ale jeho výhody mikroprostředí a chladivý efekt vůči zástavbě, jsou jasnou výhodou ve prospěch jeho realizace. (Zenert 2017)

3.7.6. Vsakovací průlehy

Může mít například podobu pouze úzkého pruhu štěrkové drenáže, tam kde není možnost vybudovat systém dešťových zahrad. Toto výrazně zmírní rychlost odtoku díky porézním materiálům jako je písek, štěrk, kámen a voda má tak možnost postupně pronikat do okolní půdy. (Strom et al. 2013)

3.7.7. Propustné povrchy

V našich podmínkách velmi časté nepropustné povrchy generují velký odtok srážko-

vých vod po povrchu. Proto musím hledat taková řešení, která umožní vodě se infiltrovat a zároveň budeme mít povrch dostatečně pevný pro funkci, kterou plní. Existuje několik druhů řešení například: širší mřížka v dláždění (kamenná i betonová dlažba), zpevněný ztužený písek – v českých podmínkách mlat, štěrkové plochy, porézní asfalt či propustný beton. Tyto porézní povrchy sice nejsou vhodné pro frekventované silnice, ale můžeme je využít na příjezdové cesty a postranní uličky s menší frekventovaností, cyklostezky a pěší cesty, a také parkoviště. Musíme si ale uvědomit, že toto řešení v našich podmínkách je vhodné použít dále od frekventovaných silnic, které se v zimě solí – sůl a znečišťující látky z aut se pak rychle vsáknou do půdy bez filtrace pomocí rostlin. (Strom et al. 2013)

3.7.8. Shrnutí

Krajinářská architektura byla vždy spojena s vodou a po staletí je voda žádaným prvkem v každé zahradě či krajinářském dílu. Nyní se náš pohled na vodu mění – voda již není tím nevyčerpatelným ani levným zdrojem a ani pro nás není elementem, který máme vždy pod kontrolou – naopak se dnes často setkáváme s její ničivou silou. Něco, co si nemůžeme navždy podmanit ani jí brát jako samozřejmost do budoucna. (Dunnett & Clayden 2007)

Soudobá adaptace v myšlení krajinářského architekta není pouze o vodě, ale v širším pojetí o udržitelnosti. EEA (European Environment Agency – Evropská agentura pro životní prostředí, 2010) poukazuje na situaci soudobé evropské krajiny, která je roztržštěná kvůli dopravě a zároveň velmi homogenizovaná. Abychom si udrželi své kulturní a přírodní dědictví a krajinu multifunkční, je třeba zapojit do lokálního plánování i místní komunity a přispět tak k udržitelnosti díky používání tradičních postupů a znalostí o využívání půdy. Knox a Mayer (2013) vyzdvihují soustředění se v plánování na malá města a brát udržitelnost, jako životaschopnost, která propojuje sféry ekonomické, ekologické (environmentální) a společenské pohody. Přičemž právě složka environmentální – přírodní je v malých městech klíčová a zároveň se v této oblasti může snadněji postupovat při plnění různých cílů, jako například zlepšení kvality vody či využívání srážkové vody, ale také zmenšení množství odpadů. (Knox & Mayer 2013; EEA: 10 messages for 2010)

Ale co venkov? Dají se tyto moderní přístupy využít i ve vesnickém prostředí? Zde musíme s těmito přístupy zacházet mnohem opatrněji s mnohem větším důrazem na identitu místa a zkušenostmi předků. Nemůžeme ale tyto přístupy řešení srážkové vody vynechat, neboť je to jeden ze způsobů, jak se alespoň částečně vypořádat s dopady klimatické změny a neopakovat ty samé chyby, i pokud jde o veřejný prostor na venkově.

Tradiční venkovská krajina, jak Antrop (2005) nazývá krajiny utvořené do 18. století, tvoří dnes velkou škálu udržitelných krajin a obsahuje mnoho lekcí, ze kterých se máme poučit. Lze zde nalézt mnoho moudrosti a inspirace pro udržitelné řízení, což je užitečné v případech, kdy je třeba učinit rozhodnutí pro budoucí řízení krajiny, jejich obnovu a dokonce i pro vytváření nových struktur v krajině. Krajiny minulosti nelze přivést zpět, ale je třeba studovat způsoby, jak mohou být cenné prvky zachovány a funkčně zakotveny v moderní urbanizované a globalizované společnosti. (Antrop 2005)

Obr. 20: Devětsil v potoce u Valče (Končelová 2019)

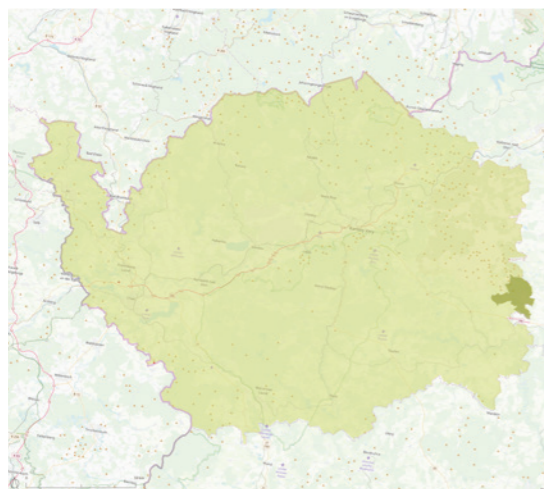
Obr. 21: Mlýnecký potok (Končelová 2019)

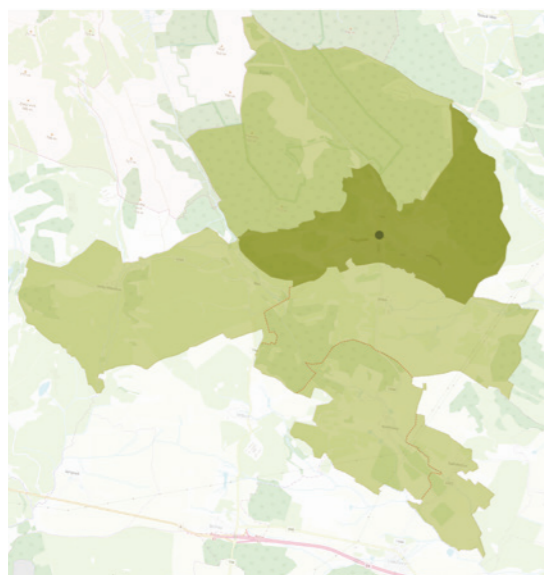

ANALYTICKÁ ČÁST

Obr. 22: Umístění řešeného území v rámci kraje

Obr. 23: Katastrální území Valeč v Čechách ve vztahu k okolním katastrálním územím spadající pod obec Valeč

Obr. 24: Řešené území Valeč v Čechách

4. ANALYTICKÁ ČÁST

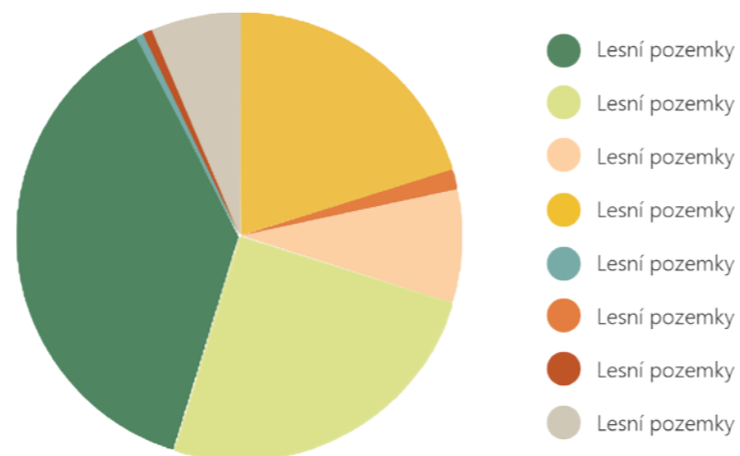
4.1. Základní informace o řešeném území

4.1.1. Obec Valeč a katastrální území Valeč v Čechách

Obec Valeč se nachází na okraji Karlovarského kraje směrem na Prahu a je usazená na složitém terénu pod Doupovskými horami. Obec se rozkládá v nadmořské výšce mezi 500 a 550 metry nad mořem.

Obec Valeč spadá pod okres Karlovy Vary a pod obec s rozšířenou působností Karlovy Vary. Pověřený obecní úřad se nachází ve Žluticích. Pod obec Valeč spadá 6 katastrálních území: Valeč v Čechách, Jeřeň, Kostrčany, Nahořečice, Velký Hlavákov a od roku 2016 po zmenšení vojenského újezdu i Valeč Hradiště. Celková katastrální plocha náležící obci Valeč je 2365,32 hektarů.

Podle Českého statistického úřadu ve správním území obce Valeč (tedy i s počtem okolních vesnic) bydlelo na konci roku 2017 – 333 obyvatel. Průměrný věk obyvatel

Obr. 25: Zastoupení druhů pozemků na území spadající pod Valeč (ČSÚ 2019)

je 45 let. Tendence v celkovém přírůstku jsou a skoro vždy od 70. let byly záporné.

Podnikatelské subjekty jsou nejvíce zaměřeny na sektor zemědělství, lesnictví, rybářství. Pod obec Valeč náleží nejvíce druhů pozemků lesních, dále pak trvalé travní porosty a orná půda. Velký podíl a význam mají stále ovocné sady.

V této diplomové práci se dále zabývám pouze katastrálním územím Valeč v Čechách a samotnou obcí Valeč.

(ČSÚ – www.czso.cz, ČÚZK – www.nahlizenidokn.cuzk.cz)

Obr. 26: Velikost a struktura řešené obce Valeč (podklad www.openstreetmap.cz, úpravy Končelová 2019)

Obr. 27: Ortofoto řešené obce Valeč (www.geoportal.gov.cz)

Podklad map obr. 22 až 24 www.openstreetmap.cz, úpravy Končelová 2019

4.1.2. Fotky stávajícího stavu

Obr. 28: Krajina, extravilán, rozhraní...

Obr. 29: Krajina, extravilán, rozhraní...

Obr. 30: Krajina, extravilán, rozhraní...

Krajina, extravilán, rozhraní...

kopcovitá krajina, kulturní krajina, lesy, pastviny, zarostlé i obnovené sady, potoky, baroko, sakrální architektura, sochy, kříže, boží muka, křížová cesta, hraniční duby, kozy, ovce, kamenné zídky, údolí, zapomenutá místa, paměť krajiny...

...lidé zapomenutí... lidé nyní... lidé potom...

Obr. 31: Krajina, extravilán, rozhraní...

Obr. 32: Krajina, extravilán, rozhraní...

Obr. 33: Krajina, extravilán, rozhraní...

Obr. 34: Krajina, extravilán, rozhraní...

Obr. 35: Krajina, extravilán, rozhraní...

Autor fotografií 7 až 14:
Končelová (2018-2019)

Fotodokumentace stávajícího stavu

Vesnice, intravilán, barokní městečko...

baroko, zámek, kostely, morový sloup, park, kašny, zeleň, barvy, hrázdní, náves, ovocné stromy, sochy, zídky, schody, zkratky, plaňkové ploty, kámen, asfalt, auta, paneláky, zahrady, květy, hudba, Povaleč,...

...žitý prostor plný kontrastů...

Obr. 36: Vesnice, intravilán, barokní městečko...

Obr. 37: Vesnice, intravilán, barokní městečko...

Obr. 38: Vesnice, intravilán, barokní městečko...

Obr. 39: Vesnice, intravilán, barokní městečko...

Obr. 40: Vesnice, intravilán, barokní městečko...

Obr. 41: Vesnice, intravilán, barokní městečko...

Obr. 42: Vesnice, intravilán, barokní městečko...

Autor fotografií 15 až 21:

Končelová (2018-2019)

Obr. 43: Atmosféra Valče...

Obr. 44: Atmosféra Valče...

Obr. 45: Atmosféra Valče...

Atmosféra Valče... předjaří...

něco tajemného...

něco mezi větvemi, něco mezi břehami,
něco na zápraží, něco za humny, něco pod
povrchem, něco ve vzduchu...

Obr. 46: Atmosféra Valče...

Obr. 47: Atmosféra Valče...

Obr. 48: Atmosféra Valče...

Obr. 49: Atmosféra Valče...

Obr. 50: Atmosféra Valče...

Obr. 51: Atmosféra Valče...

Autor fotografií 22 až 30:

Končelová (2018-2019)

4.2. Historie

4.2.1. Historické podklady

Valeč byla již od středověku významným panstvím. To dokládá i stav již velmi rozvinuté obce v 18. století na mapě I. Vojenského mapování, kde je velmi výrazně značená zámecká zahrada s osovou symetrií. Do okolí Valče je promítnuto baroko a je zde vidět mnoho sakrální architektury, včetně křížové cesty, která je dnes obnovena.

Na mapě II. vojenského mapování vidíme změnu zámecké zahrady. Sídlní ráz obce je již značně zřetelný, centrum tvoří trojúhelníková návěs s kostelem Narození sv. Jana Křtitele. Na jihozápadě se již rozrostla čtvrť Nový svět.

Na mapě stabilního katastru je zámecký park zachycen v krajinářském stylu, ve kterém byl přetvořen. Většina sídelní struktury, které vidíme na mapě, dnes stále existuje. Severní část obce tvořila hlavně ulice Zámecká, ve které jsou dochované hrázděné domy, ale dnes je spíše upozaděná. Severní cesta dříve netvořila oblouk, ale za návsi rovnou odbočovala na východ. Důležitým zaznamenaným prvkem v této mapě je velké množství podmáčených luk v okolí obce.

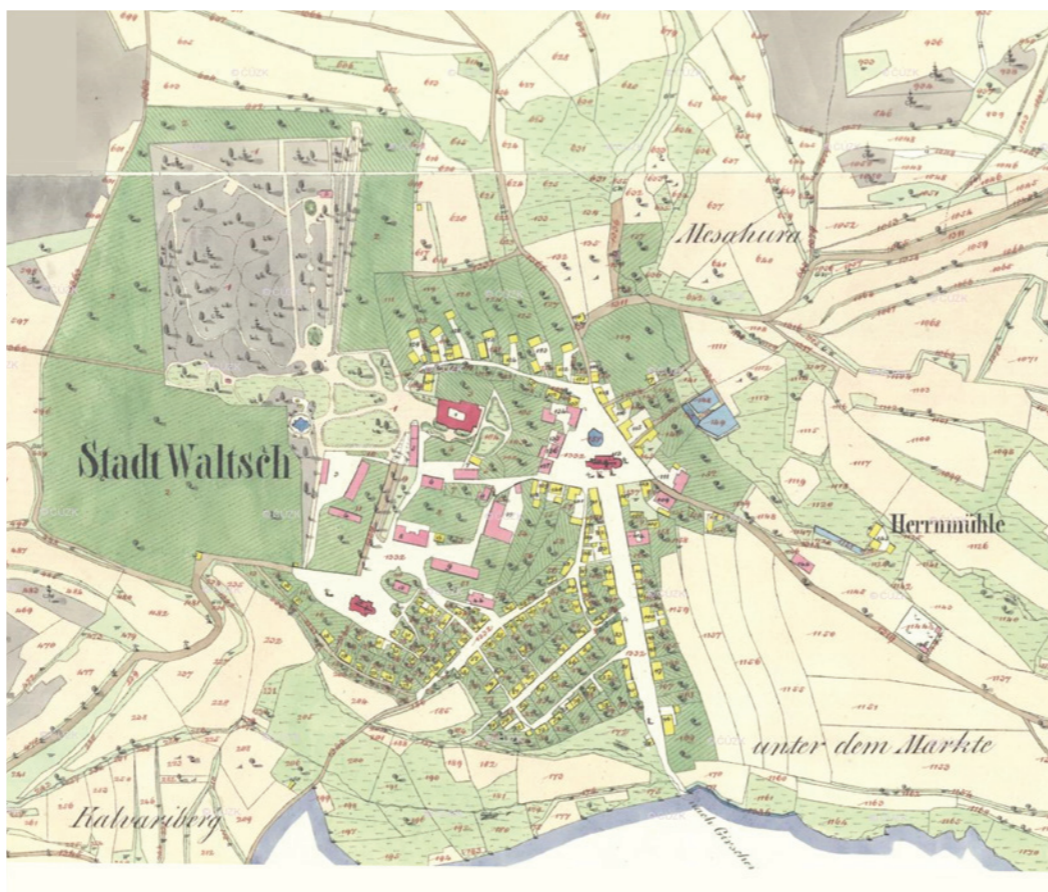
Z leteckého snímkování je již patrná podoba dnešní Valče, z větších zásahů zde chybí pouze socialistická výstavba. Důležitými prvky z této doby je plynulý přechod mezi krajinou a obcí, prostupnost, mozaikovitost krajiny a hlavně množství sadů, pro které byla Valeč vždy známá.

Obr. 53: I. vojenské mapování z 2. poloviny 18. století (Mapire)

Obr. 52: II. vojenské mapování z 1. poloviny 19. století (Mapire)

Obr. 55: Císařské povinné otisky map stabilního katastru z 1. poloviny 19. století (Archivní mapy ČÚZK)

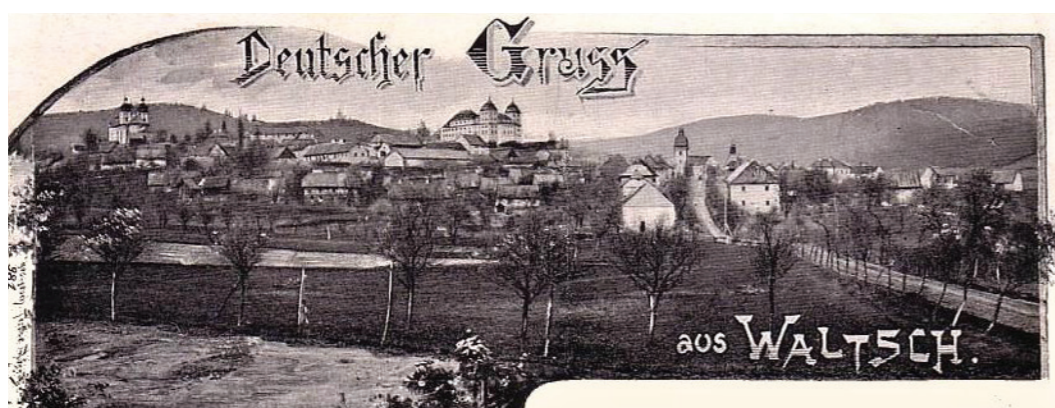
Obr. 54: Letecké snímkování z roku 1952 (Geoportal ČÚZK)

Obr. 56: Valeč od jihu na kresbě Karla Liebschera z 19. století (Památky a příroda Karlovarska)

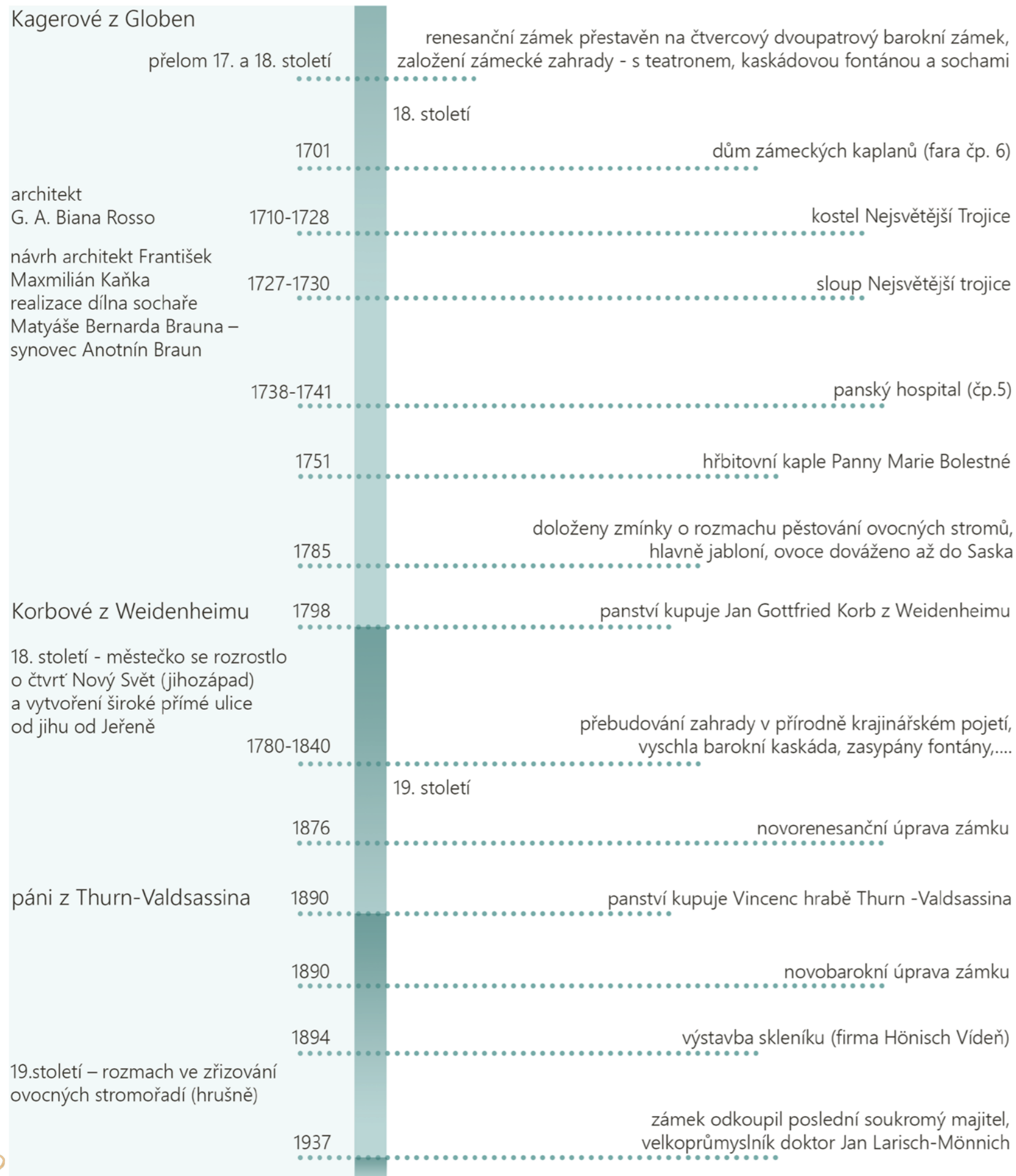
Obr. 57: Valeč od východu na kresbě Karla Liebschera z 19. století (Památky a příroda Karlovarska)

Obr. 58: Fotografie z roku 1898 (Fotohistorie)

		4.2.2.	Časová osa
počátky osídlení s procesem feudalizace	13. století		jádro farního kostela sv. Jana Křtitele - pozdně románský sloh
první písemná zmínka o obci, jakož o majetku rytířů z Valče		1358	
vystavěn hrad na ostrohu nad náměstím	15. století		Valečtí z Doupova
			přelom 15.-16. století
ves povýšena na městečko s obchodními právy	16. století	1514	Kyšperští z Vřesovic
panství se dostává do rukou Huga z Leisnecku		1526	páni z Leisnecku
panství přechází sňatkem do majetku Viléma Hasištejnského z Lobkovic		1538	Hasištejnský z Lobkovic
panství zakoupeno Kryštofem Štampachem		1571	Štampachové
přestavba hradu na renesanční zámek		1585	
renesanční přestavba farního kostela Narození sv. Jana Křtitele		1592-1610	
	17. století		po Bílé hoře - 1622 Václav Štampach odešel ze země, zámek zkonfiskován
zakoupení panství Barborou Štampachovou z Poutnova (katolička)		1623	
barokní přestavba farního kostela Narození sv. Jana Křtitele		1694-1708	architekti F. Barelli, G. A. Biana Rossa
barokní přestavba zámku		1694-1732	
zakládána barokní zahrada u zámku		1695-1712	
	18. století		
panství získal Jan Kryštof Kagera z Globen		1721	Kagerové z Globen
zahrada dále rozvíjena		1730-1733	

Obr. 59: Fotografie z roku 1908 (Fotohistorie)

Obr. 60: Fotografie z roku 1942 (Online shop for antique postcards)

Obr. 61: Fotografie z roku 1910 (Fotohistorie)

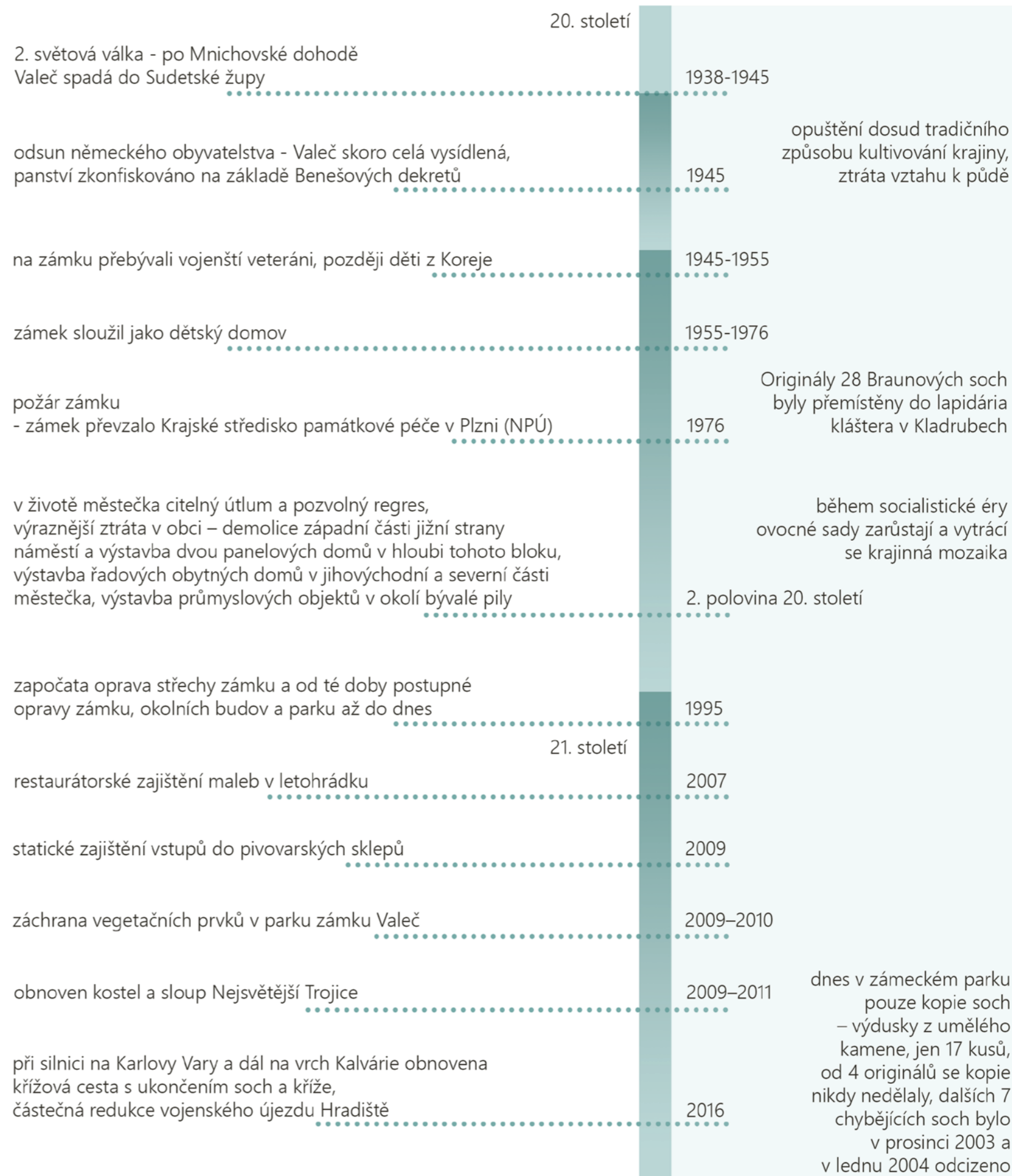
Obr. 62: Pohled na Valeč ze severovýchodu (Oldthing)

Obr. 63: Fotografie z roku 1936 (Foglar)

Obr. 64: Fotografie z roku 1935 (Oldthing)

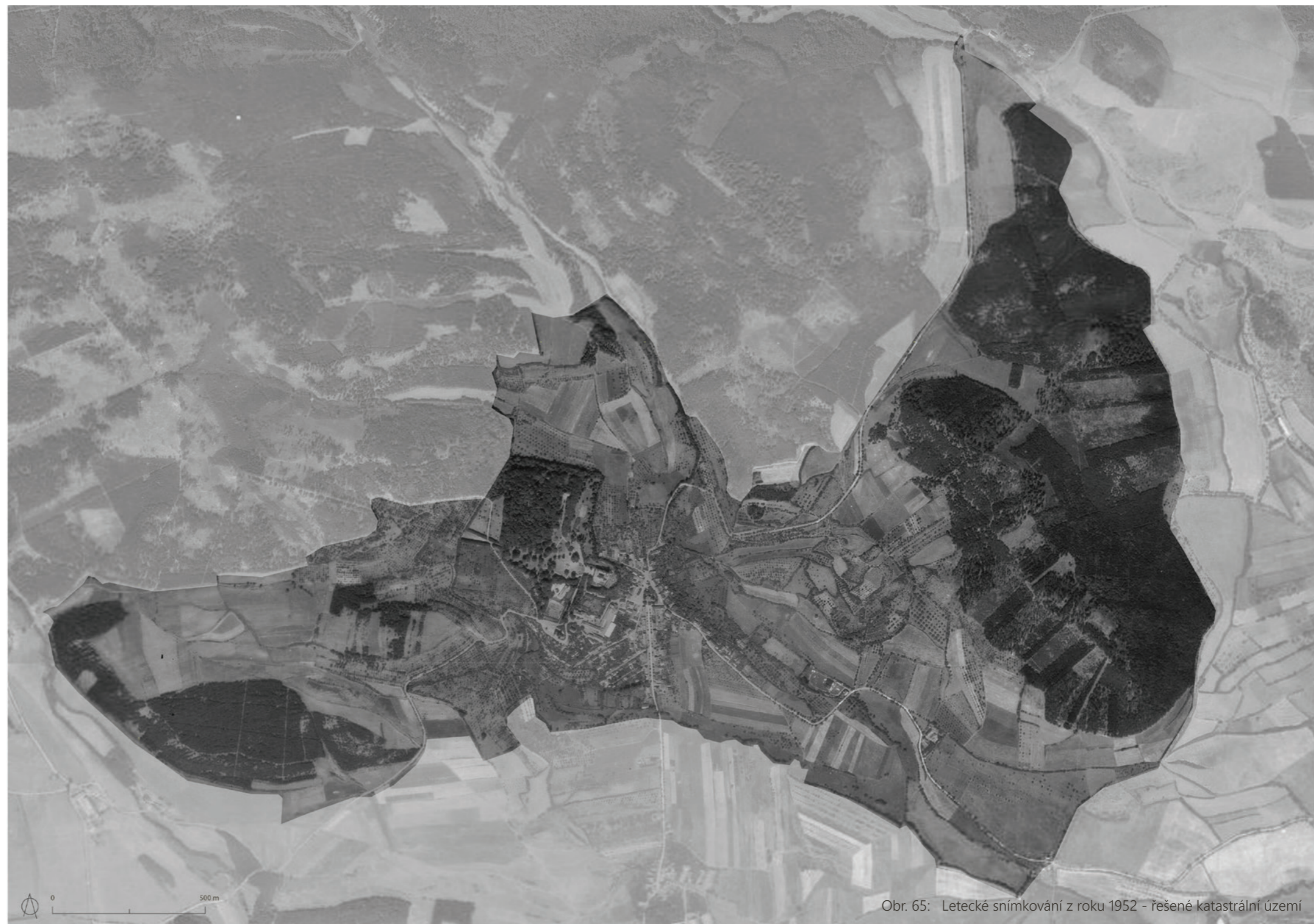
4.2.3. Posouzení krajiny z historického hlediska

Stručně řečeno na krajinu Valečska během historie měla nejmarkantněji vliv tři období.

Prvním bylo období baroka, kdy vlastníci valečského panství vtiskávali krajině svůj názor. Během tohoto období se tvořila komponovaná krajina, která už nebyla tou divokou přírodou za zdmi, ze které mají lidé jen respekt, ale stávala se propletenou sítí krajinných prvků a sakrální architektury tvořící na první pohled obhospodařovanou krajinu. Toto období bylo pro krajinu rozkvětem.

Druhým obdobím či zásahem byl poválečný totální odsun německého obyvatelstva ze Sudet a tedy i z Valče. Pro krajinu a obec to byla změna devastující. Během pár let se krajina stala opuštěnou, půda zpustlou, sady dožívaly. Přistěhovalí obyvatelé sice krajinu nějakým způsobem začali obhospodařovat, ale zvyky tradice, paměť místa tvořená stovkami let, byly nenávratně pryč.

Za třetí období považuji zanedbání vztahu ke krajině během éru socialismu, který ale trvá částečně i dodnes. Protože bylo za minulého režimu odstraněno soukromé vlastnictví, zmizel i vztah k obhospodařované půdě a krajině. Kolem Valče tak postupně sady neprostupně zarostly a mnohé cesty, které dříve vedly ke konkrétnímu pozemku za humny, se přestaly používat a byly zapomenuty. Také aleje kolem cest a jiné prvky skupinové zeleně byly ponechány na dožití a znovu se neobnovily. Tato nečinnost částečně trvá dodnes, ale zároveň se překrývá s novým obdobím, kdy si lidé začínají vážit krajiny jak z hlediska bohaté historie ovlivněné barokem, tak z hlediska klimatické změny a sucha, kterého jsou si už vědomi i nezemědělci. Důkazem malých postupných změn jsou například obnovená křížová cesta, sochy nebo zrekonstruovaná kaplička, ale i pročištěné a obnovené některé sady.

Obr. 65: Letecké snímkování z roku 1952 - řešené katastrální území

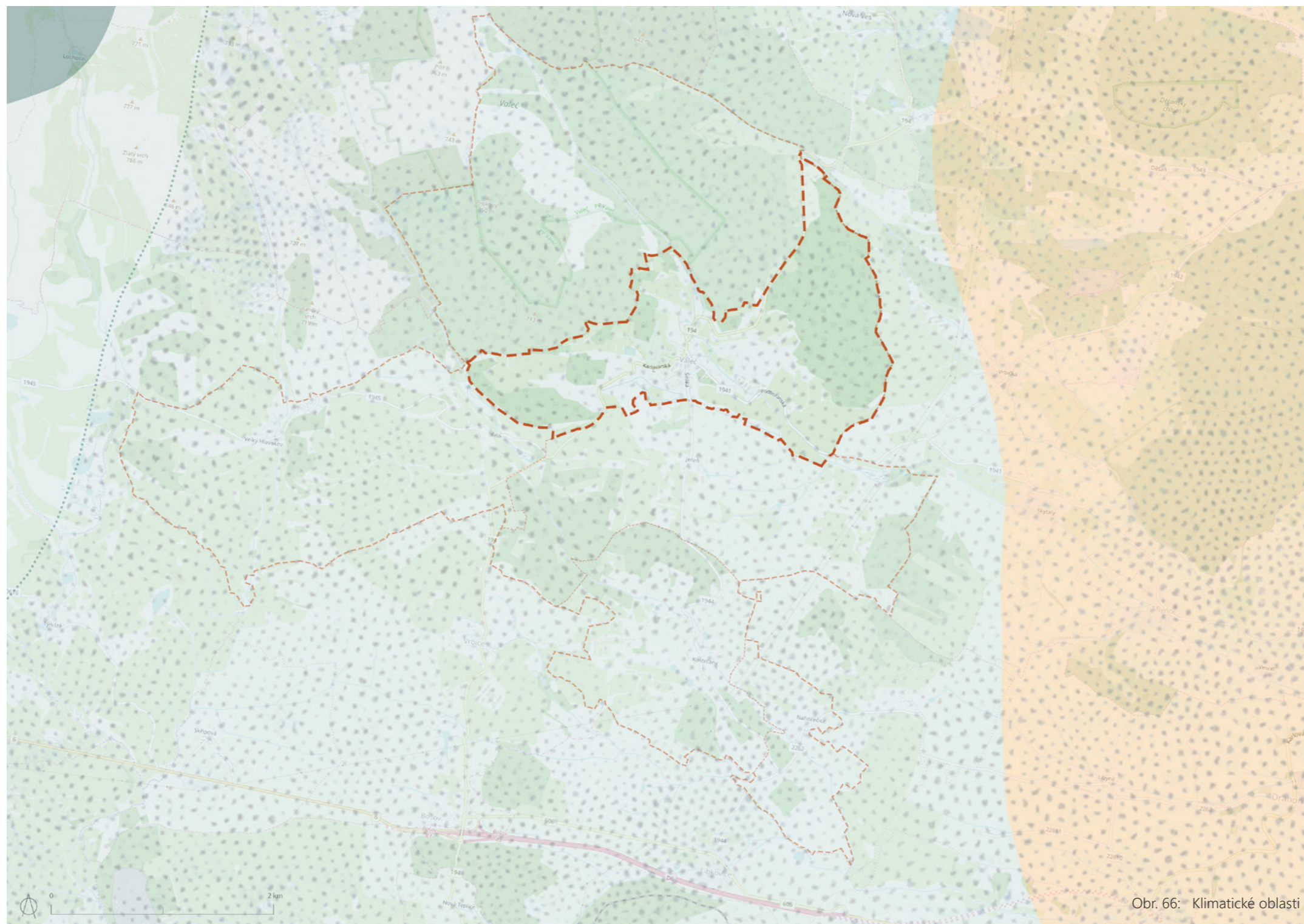

4.3. Přírodní podmínky

4.3.1. Klima

Oblast řešeného území nachází mezi dvěma fenomény ovlivňující jeho klima. Na jedné straně Doupovské hory s drsnějším klimatem, na straně druhé teplá oblast Žatecka a Rakovnicka se srážkovým stínem. Proto je Valečsko v klimatické oblasti chladné, ale na srážky chudší.

Dle eKatalogu BPEJ (VÚMOP) se průměrná roční teplota tohoto území pohybuje mezi 7–8 °C a průměrný úhrn srážek je 550–650 mm. (VÚMOP BPEJ)

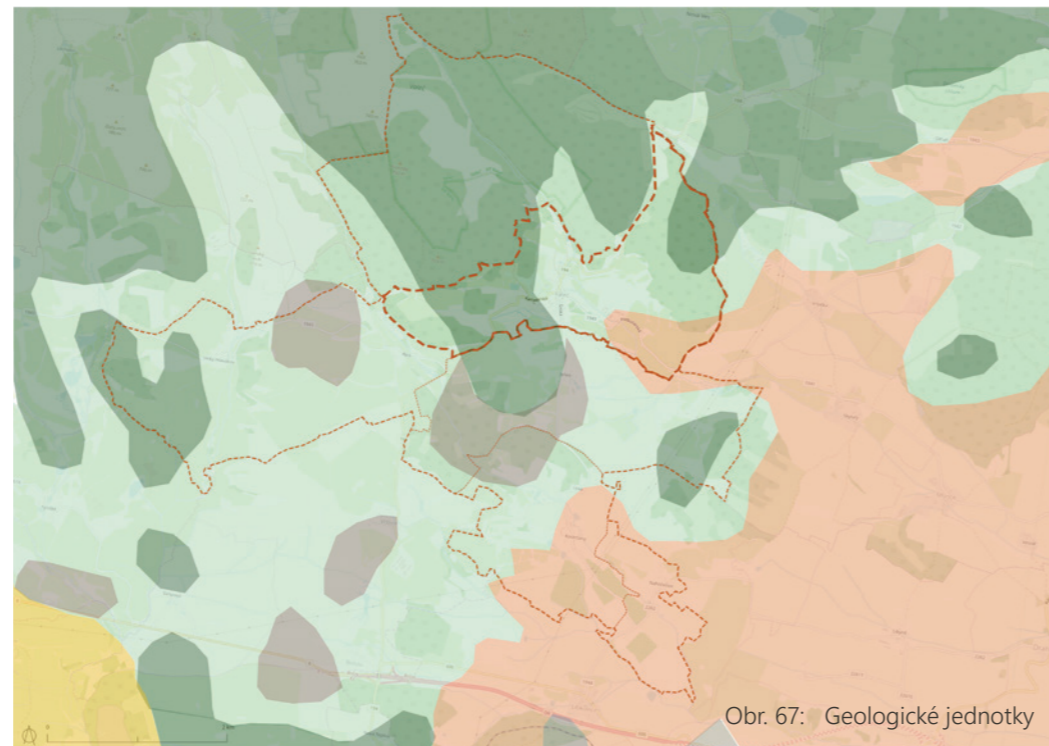
- klimatická oblast velmi chladná
- klimatická oblast chladná
- klimatická oblast chladná na srážky chudá
- klimatická oblast mírně teplá na srážky chudá

4.3.2. Geologie, geomorfologie

Na podloží řešené oblasti měly velký vliv vulkanické Doupovské hory. Typickou horninou pro toto území můžeme považovat čedič (bazalt), který často můžeme vidět jako součást suchých zídek v okolí obce. (Geoportal ČÚZK)

Řešená oblast spadá pod systém Hercynský do provincie České vysočiny.

Dále patří pod subprovincii Krušnohorská soustava, oblast Podkrušnohorská, celek a podcelek Doupovské hory. Konkrétně řešené území se nachází dva geomorfologické okrsky: Hradištská hornatina a Rohozecká hornatina. (Geoportal ČÚZK)

Obr. 69: Čedič (bazalt)

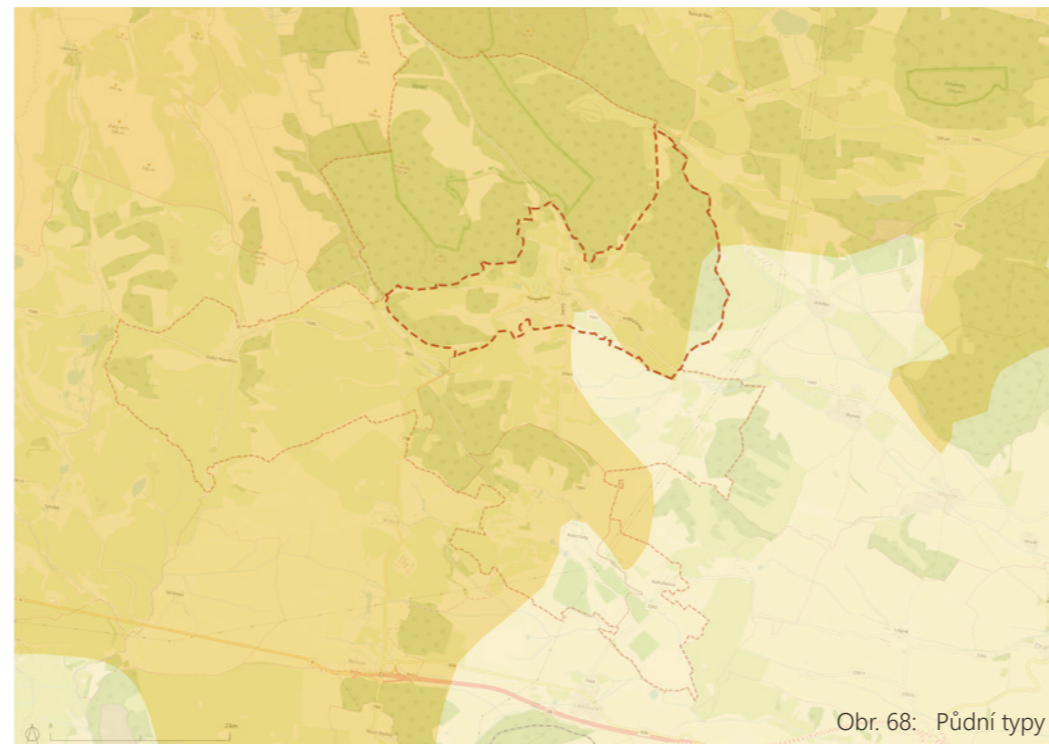
Obr. 70: Tefrit

Obr. 71: Analcimit

- alkalické bazalty (čedič), tefrity, foidity (analcimit)
- vulkanoklastika bazaltových hornin, převážně pyroklastika
- olivinické alkalické bazalty a bazanity, olivinické foidity
- červenohnědé prachovce a jílovce
- středně silně metamorfované sedimenty

4.3.3. Pedologie, BPEJ

Půdní typ v řešené oblasti je kambizem ve dvou podobách. Co se týče BPEJ, na většině pozemcích se nachází málo cenná půda. Zdejší půdy jsou produkčně málo významné, neboť jsou pozemky často na svažitéch půdách, které jsou středně až silně skeletovité. (VÚMOP BPEJ)

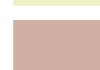
- kambizem eutrofní
- kambizem pelická

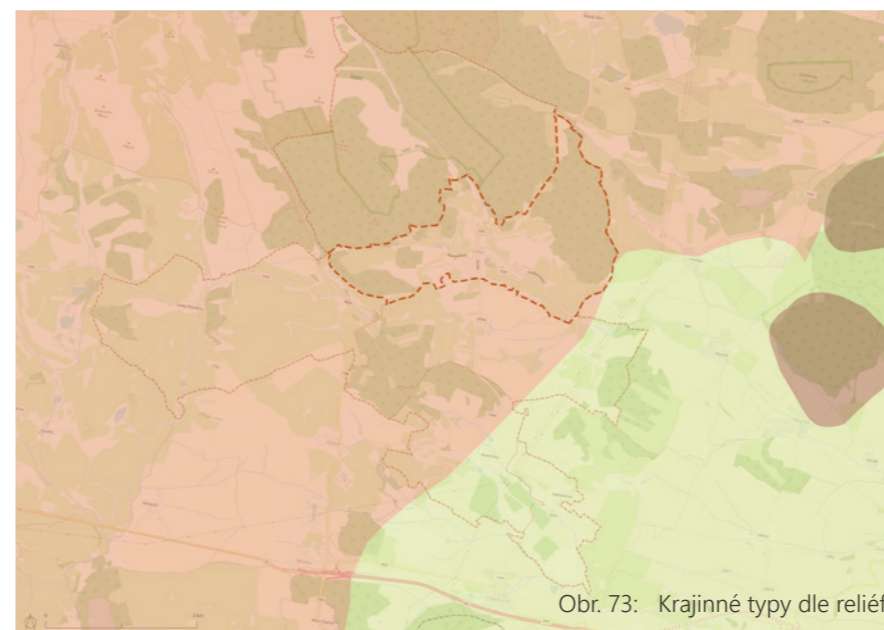

Obr. 72: Jedna z mála rovinatých ploch v okolí obce, kde zůstalo obděláváno pár políček.

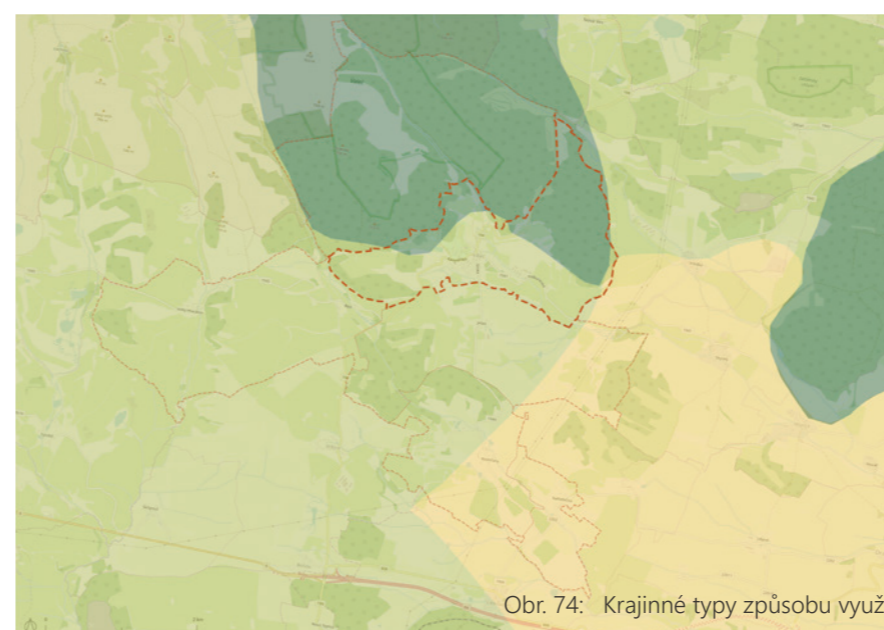
Autor fotografií 48 až 51: Končelová (2019)

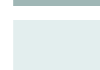
Podklad map OpenStreetMap, zdroje informací Geoportal ČÚZK, úpravy Končelová (2019)

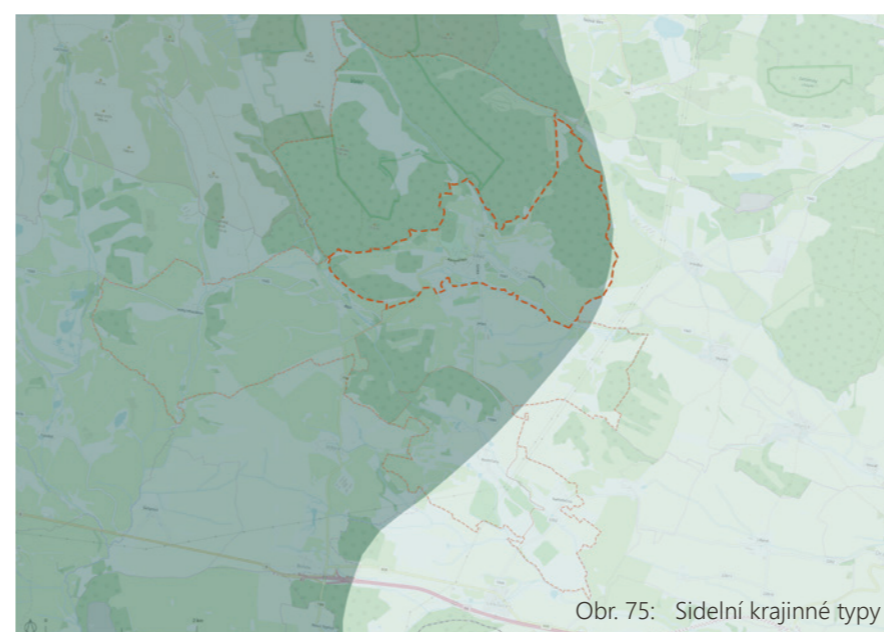
- krajiny sopečných pohoří
- krajiny vrchovin Hercynia
- krajiny izolovaných kuželů

- lesní krajiny
- lesozemědělské krajiny
- zemědělské krajiny

- krajiny pozdní středověké kolonizace
- krajiny vrcholně středověké kolonizace Hercynia

4.3.4. Krajinné typy

Krajinné typy dle reliéfu

Řešené katastrální území spadá do krajiny sopečných pohoří vlivem Doupovských hor. Šibeniční vrch, který se nachází na východním okraji řešeného území, je zároveň nejvýchodnějším hornatým útvarem Doupovských hor.

Krajinné typy dle způsobu využívání

Hlavní zemědělská oblast začíná o kus dál, hlavně na Žatecku a Rakovnicku. Valečsko patří do krajiny lesozemědělských, směrem na sever do krajiny lesních.

Krajiny dle osídlení

I když sídlo Valeč existovalo již dříve, řešené území obecně spadá do osídlení pozdní středověké kolonizace, neboť lesnaté a hornaté kraje se osidlovaly jako poslední.

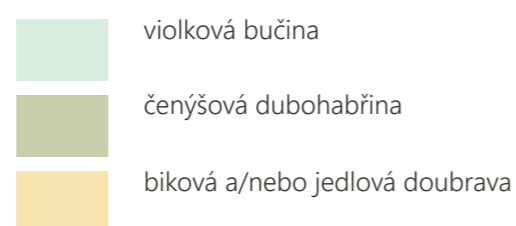
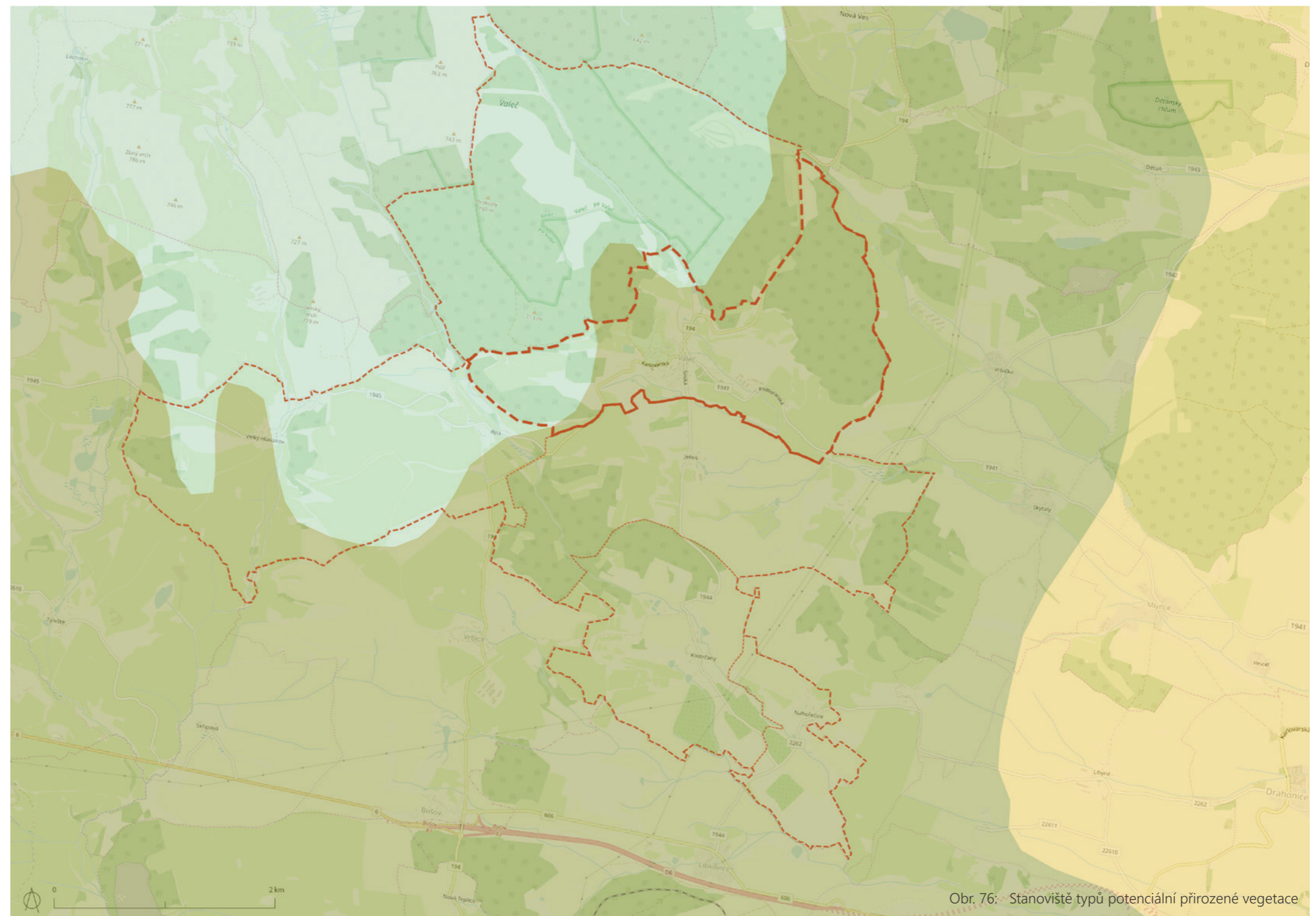
Podklad map OpenStreetMap, zdroje informací Geoportál ČÚZK, úpravy Končelová (2019)

4.3.5. Potenciální přirozená vegetace

Na většině řešeného území se nachází vegetační jednotka černýšová dubohabřina. Ve stromovém patře těchto porostů převládá habr obecný (*Carpinus betulus*), dub zimní a letní (*Quercus petraea* a *Q. robur*). Častou příměsí bývá lípa srdčitá (*Tilia cordata*). v keřovém patře se kromě mladých jedinců stromů nachází např. svída krvavá (*Cornus sanguinea*), líska obecná (*Corylus avellana*) a zimolez obecný (*Lonicera xylosteum*). V bylinném patře můžeme jmenovat např. jaterník podléška (*Hepatica nobilis*) a dále pak hájové druhy, jako např. sasanka hajní (*Anemone nemorosa*), jestřábník zední (*Hieracium murorum*), lecha jarní (*Lathyrus vernus*), strdivka níčí (*Melica nutans*), lipnice hajní (*Poa nemoralis*). (AOPK Biomonitring)

V severní a východní části řešeného území zasahuje oblast vegetační jednotky violkové bučiny. Jedná se o listnaté lesy s převládajícím bukem lesním (*Fagus sylvatica*) a někdy s příměsí dalších listnáčů, např. javor mléč (*Acer platanoides*), j. klen (*A. pseudo-platanus*), habr obecný (*Carpinus betulus*), jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*), dub zimní (*Quercus petraea*), lípa srdčitá (*Tilia cordata*), l. velkolistá (*T. platyphyllos*) a jilm drsný (*Ulmus glabra*). Keřové patro je zpravidla řídké a kromě zmlazujících dřevin stromového patra se zde vyskytuje např. bez červený (*Sambucus racemosa*). Pro bylinné patro jsou typické druhy violka lesní (*Viola reichenbachiana*), dále pak např. kyčelnice cibulkolistá (*Dentaria bulbifera*), pitulník žlutý (*Galeobdolon luteum*), netýkavka malokvětá (*Impatiens parviflora*), mařinka vonná (*Galium odoratum*), štavel kyselý (*Oxalis acetosella*). (AOPK Biomonitring)

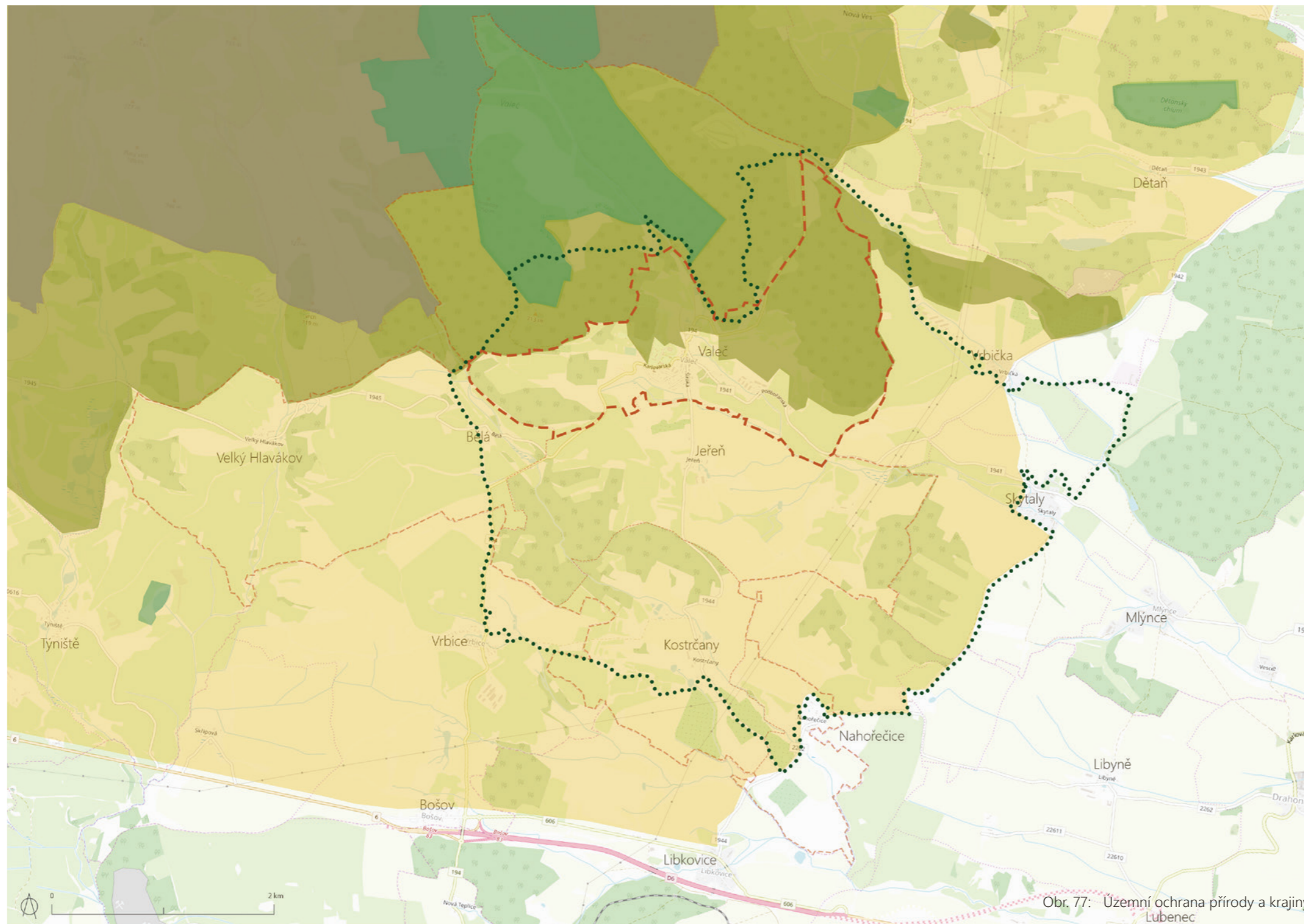
Obr. 76: Stanoviště typů potenciální přirozené vegetace

4.3.6. Ochrana přírody a krajiny

Vojenský újezd Hradiště, který se rozprostírá nedaleko Valče přes celé Doupovské hory, má velký vliv na ochranu přírody a krajiny. Donedávna hraničil přímo s řešeným katastrálním územím. Od roku 2016, kdy se vojenský úřad zmenšil, připadlo katastrální území Hradiště u Valče obci Valeč. Na území vojenského újezdu funguje z pohledu ochrany přírody smluvní ochrana. Na tomto území je prostupnost pro lidi omezena, ale na druhou stranu se zde nachází spousta chráněných druhů rostlin a zvířat a také jejich stanovišť. Proto také tato oblast s přesahem patří pod NATURU 2000 – funguje zde tedy ochrana v rámci Ptačí oblasti a Evropsky významné lokality.

V blízkosti řešeného území se nachází několik Přírodních památek či Přírodních rezervací. V těsné blízkosti se můžeme vydat do Přírodní památky Valeč, kde předmětem ochrany je ochrana mineralogického naleziště a hnízdiště chráněných a ohrožených druhů živočichů. (AOPK Mapomat)

Důležitým vymezením pro krajinný ráz bylo vyhlášení Krajinné památkové zóny Valečsko, kde jsou chráněny pozůstatky historické komponované krajiny. Toto vymezené území přesahuje hranice Karlovarského kraje a charakterizuje tehdejší valečské panství, jemuž se jeho majitelé snažili vtisknout určitou svoji představu s přesahem do krajiny. KPZ (Krajinná památková zóna) zajišťuje ochranu kulturních a historických charakteristik krajinného rázu.

Obr. 77: Územní ochrana přírody a krajiny

	Vojenský újezd Hradiště - smluvně chráněné území		řešené území
	Evropsky významná lokalita (NATURA 2000)		Krajinná památková zóna Valečsko
	Ptačí oblast (NATURA 2000)		
	maloplošné zvláště chráněná území (PP, PR)		

Podklad map OpenStreetMap, zdroje informací Geoportal ČÚZK, úpravy Končelová (2019)

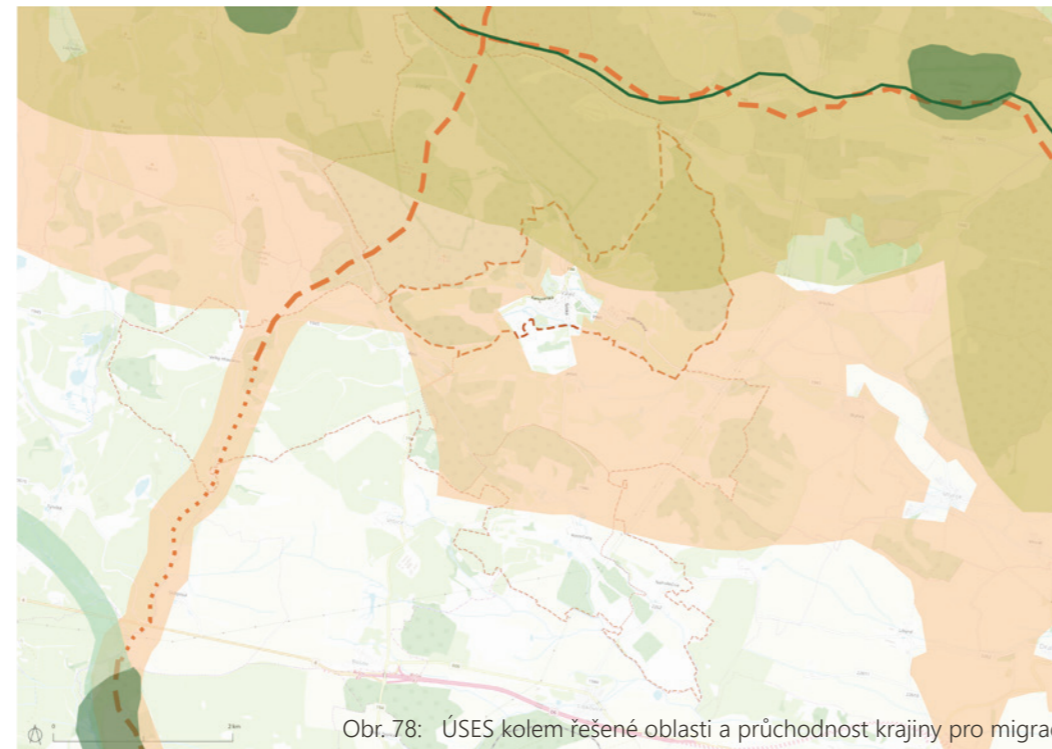

4.3.7. Územní systém ekologické stability

ÚSES V REGIONU

V blízkosti řešeného území se nachází významná část územního systému ekologické stability. V hlubších částech vojenského prostoru se nachází nadregionální biocentrum. Nadregionální biokoridor řešeným územím přímo prochází.

Co se týče migrační průchodnosti krajiny, je řešené území vhodné, neboť blízkost vojenského prostoru sebou většinou nepřináší žádné velké stavby a překážky v prostupnosti pro zvěř. Problém pro dálkovou migraci představuje pak hlavně silnice I. třídy z Prahy do Karlových Varů.

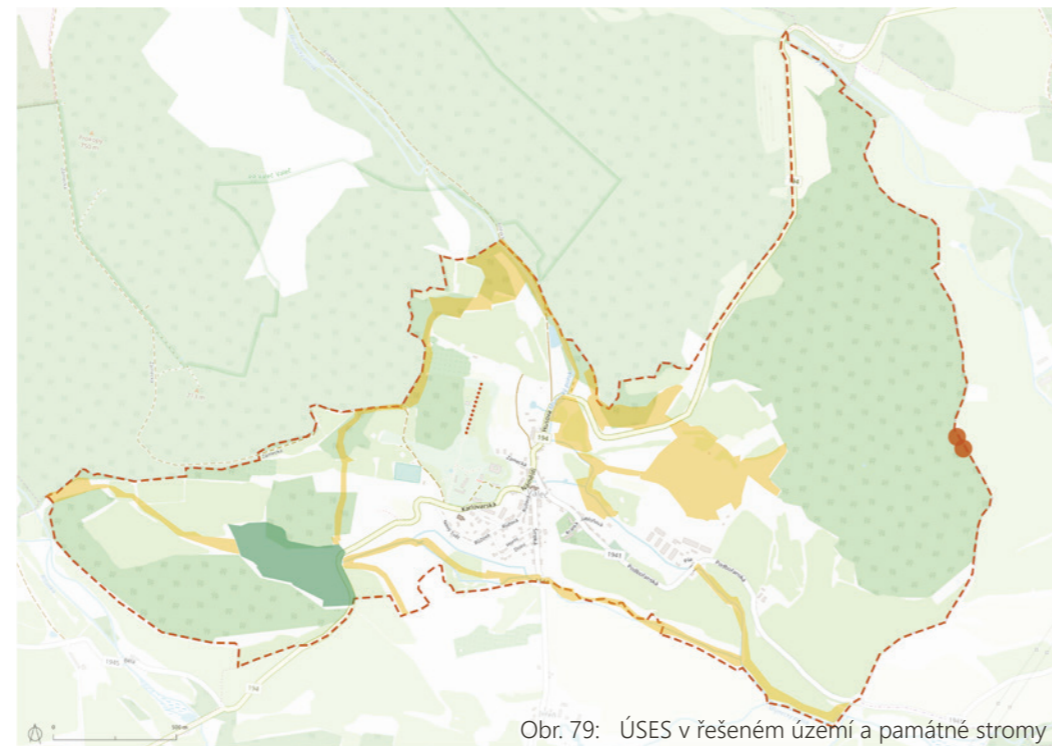

ÚSES V KATASTRÁLNÍM ÚZEMÍ

Na mapě vidíme nejnovější situaci územního systému ekologické stability podle návrhu územního plánu z roku 2016, který je projednáván. Většina biocenter a biokoridorů je nefunkčních.

Na východním okraji katastrálního území se nacházejí dva památné stromy – hraniční duby.

V řešeném území jsou ze zákona významnými krajinnými prvky lesy a vodní toky. Přestože se v zámeckém parku nachází významná alej, není registrována jako významný krajinný prvek a ani žádné další registrované se v řešeném území nenachází.

Podklad map OpenStreetMap, zdroje informací Mapomat a Návrh nového územního plánu z roku 2016, úpravy Končelová (2019)

Obr. 80: Krajinná struktura řešeného území na ortofoto snímku

4.3.8. Posouzení krajiny z přírodně krajinařského hlediska

Pokud bych měla stručně posoudit přírodu a krajinu kolem Valče, musím podotknout, že z podkladových analýz toho můžeme ve skutečnosti vyčíst jen málo. Nejdůležitější jsou terénní průzkumy, kterých jsem podnikla mnoho, a i když jsem vždy nevěděla, co hledám, pokaždé jsem našla něco nového, nebo si utřídila pohledy na věc.

Když jde o ochranu přírody a krajiny, je velikou výhodou, že se v daném katastrálním území nenachází rozsáhlé zemědělské lány polí a krajina je více mozaikovitá a nabízí se zde více druhů stanovišť. Už jen kolem samotné obce můžeme rozpoznat různé druhy mikrokrajiny, způsobené rozličným terémem, pokryvem a způsobem obhospodařování.

Co se týká přírody, je tato oblast opravdu bohatá, zvláště pokud se vydáme na sever, směrem k vojenskému újezdu, který má větší možnost ochrany přírody.

Jako velký problém vnímám zarůstání krajiny. A to nejen z pohledu estetického a pro možnost průchodnosti člověkem. Nefunkční části ÚSES nemohou dobře fungovat, pokud budou v těchto místech na výběr pouze sukcesí zarostlé sady. I pro zvířata je vhodné, pokud mají na výběr více charakterů struktury krajiny.

Pokud se zaměříme na krajinný ráz z pohledu krajinné památkové zóny, která má odkazovat na komponovanou krajinu, ze satelitního snímku lze určitý záměr poznat lépe, než pokud stojíte v krajině, kde se lze pohybovat skoro pouze po silnicích a kde stromořadí okolo cest umírají nebo zde na žádný strom ani nenarazíte.

Proto je dle mého názoru důležité, abychom nezapomněli krajinu kultivovat a žít v ní, ne pouze ji vyhlásit za vzácnou a konzervovat.

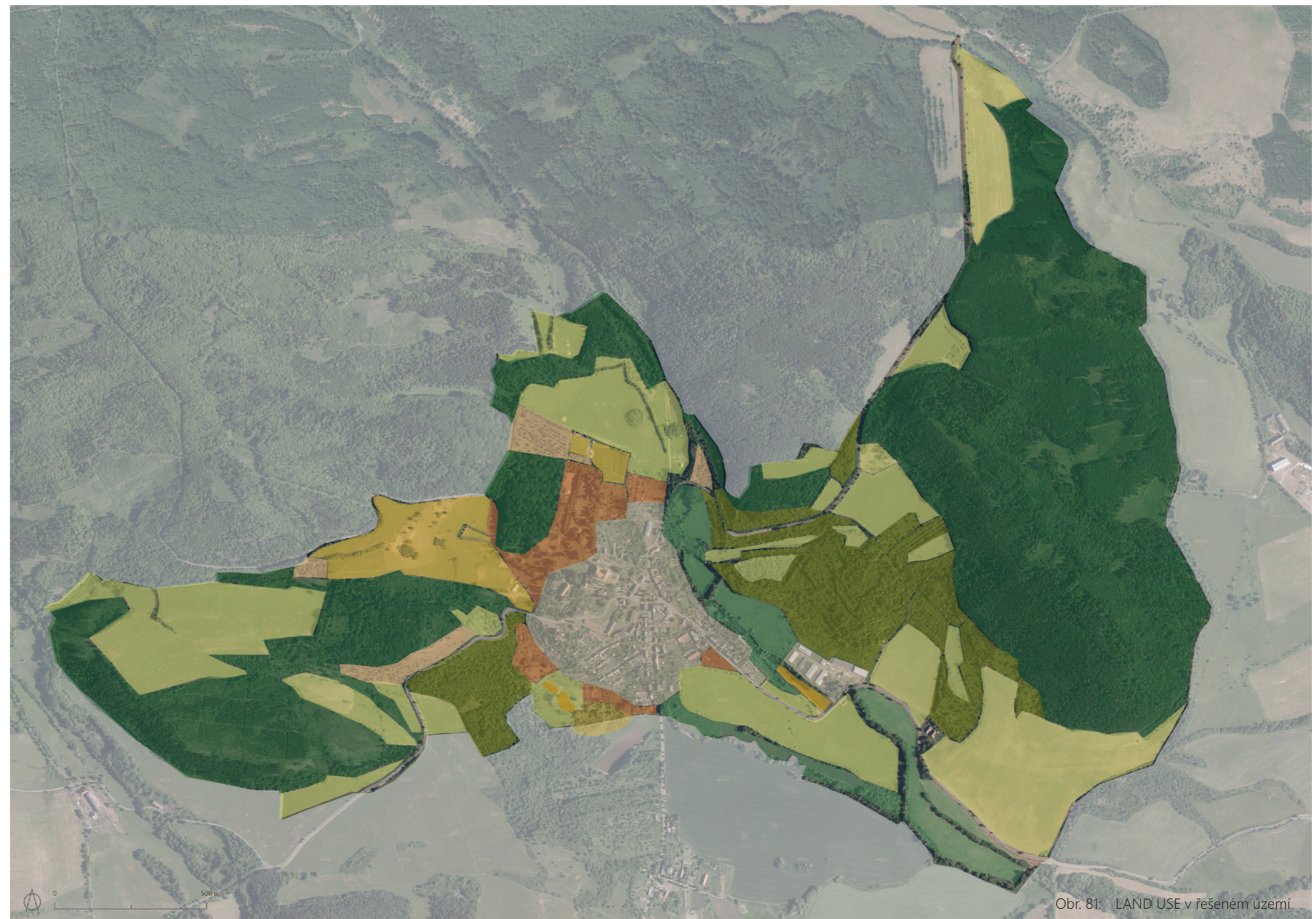
4.4. Analýza hospodaření v krajině

4.4.1. Land use krajiny

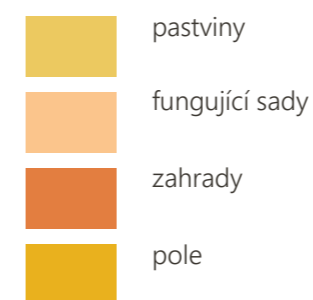
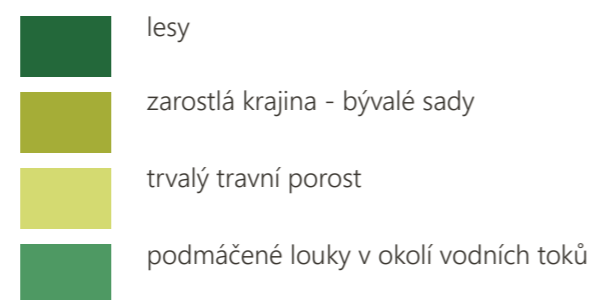
Na první pohled se zdá různorodost land use kolem Valče docela pestrá. Pokud se však zaměříme na krajinný pokryv a využívání krajiny detailněji, dřívější prstence sadů okolo obce, pro Valeč tak typické, jsou většinou zarostlé a neprůchodné. I kdyby nebyla kapacita na obnovu všech sadů novými stromy, je třeba alespoň většinu starých sadů pročistit a zabránit sukcesi.

Není žádoucí, aby se ze všech ploch kolem obce staly pastviny, již dnes zabraňují z velké části průchodnosti. Naopak hospodaření může fungovat v kombinaci starých pročištěných sadů a pastvy mezi nimi. Vždy však respektovat cesty do krajiny a další možnosti dostupnosti.

Některé sady se již začali obnovovat, ponecháním některých starých stromů a vysázením nových. V poměru s plochou zarostlých sadů je to stále málo, ale velmi pozitivní stránkou Valče je, že zde existuje aktivní skupina obyvatel a hospodářů, kteří mají zájem se o krajinu starat a žít z ní. V krajině kolem Valče tak stále můžeme nalézt pastevectví hlavně ovcí, včelařství a sadařství v sadech, které nedegradovaly nebo byly obnoveny. (Náš venkov: Toť můj sad - ČT 2017)

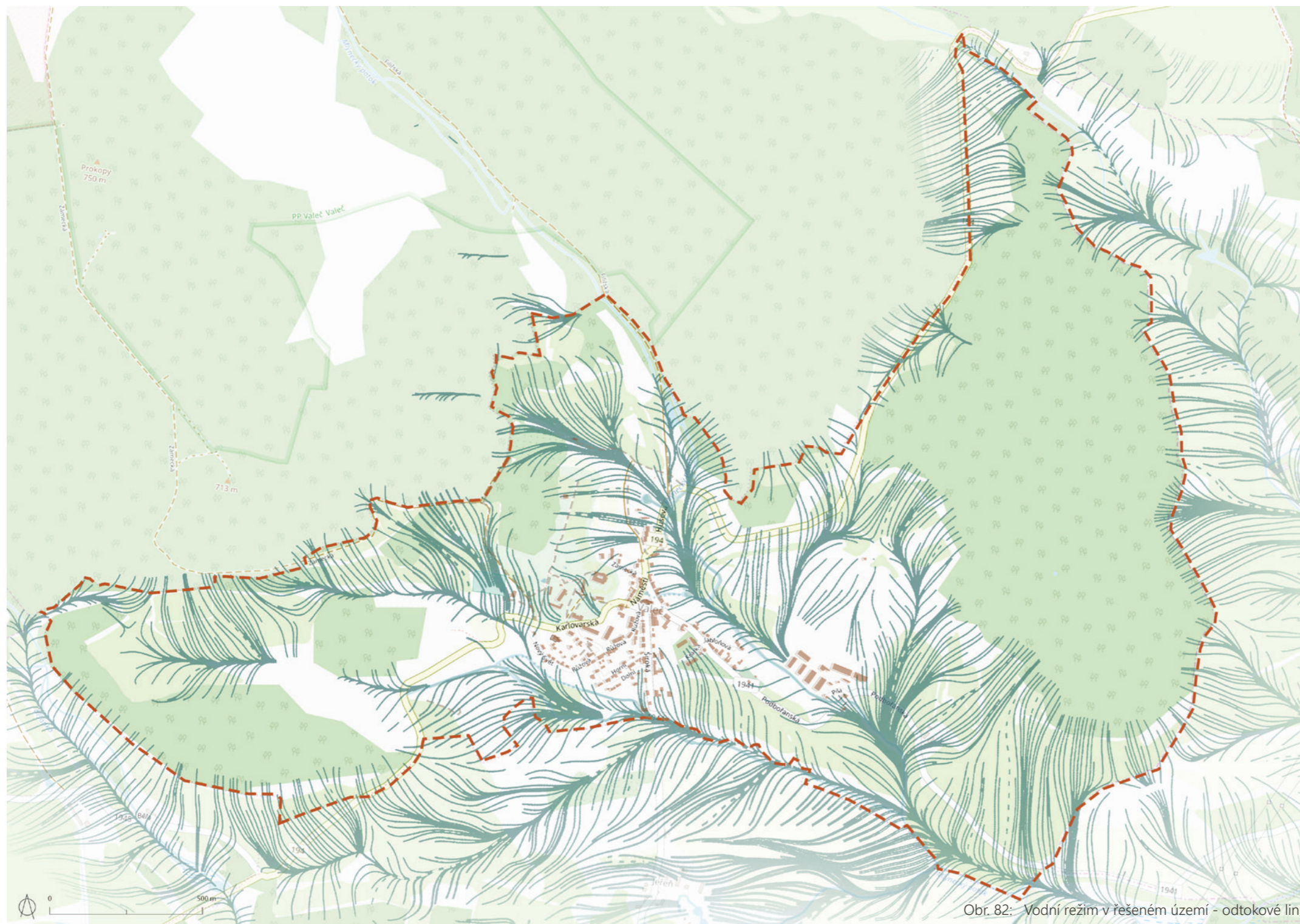

Obr. 81: LAND USE v řešeném území

Podklad map Geoportal ČÚZK, zdroje informací Geoportal ČÚZK a terénní průzkumy, úpravy Končelová (2019)

Obr. 82: Vodní režim v řešeném území - odtokové linie

Vodní režim v krajině

Obecně v současnosti platí, že na rozsáhlejších plochách trvalého travního porostu, které se nacházejí často na prudkých svazích, chybí skupinová zeleň, remízky a meze. Nehrozí zde taková eroze, jako na polích, ale stále zde působí rychlý odtok vody. Pro udržení vody v krajině a zasáknutí je třeba tuto skupinovou zeleň obnovit.

Mlýnecký potok se vlévá do Blšanky, která je přítokem Ohře. Tento potok má z většiny přírodní charakter koryta. Problém vidím v okolních odedávna podmačených loukách, na kterých se dnes nachází pastviny, pole, ale i socialistická zemědělská výstavba, dnes využívaná jako sklady. V jedné části za těmito sklady, jsou louky dokonce technicky meliorovány. Je třeba opustit od záměru mít z těchto ploch produkční plochy a přírodě navrátit alespoň část ploch v podobě tůní, které se budou udržovat odzemňováním. Tak bude mít krajina větší šanci na udržení vody.

V jihozápadním okolí Valče se nachází mnoho malých nepojmenovaných potůčků, pramenů a člověkem vytvořených struh. Tyto strouhy vnímám jako dobrý systém k odvodnění sadů, luk a políček na rozhraní obce. I v této oblasti se však najde pár míst s potenciálem pro vytvoření tůní.

V obou oblastech potoků vnímám jako problém také nedostupnost pro lidi. V mnoha případech si lidé potoky a potůčky oplotili, nebo je zde pastvina, která také brání v prostupnosti. Je zde tedy potenciál pro vytvoření systému cest a stezek s možností pobytu v blízkosti vody.

V návrhové části se budu zabývat, které úpravy v krajině lze provést, aby se zvětšila retenční schopnost krajiny. Povodí Ohře, pod které spadá tato oblast dílčího povodí, podporuje vznik těchto opatření stimilující ekologické a krajino tvorné funkce vodních toků a útvarů. (Povodí Ohře 2016)

VODA KOLEM VALČE

1. řádek
nálezy v korytě a na břehu potoka...devětsil,
blatouch a zvyk vysadit pomlázky k potoku...
2. řádek
cesta Mlýneckého potoka a jeho různé charak-
tery...
3. řádek
potoky a potůčky za bariérami - často nedo-
stupné, ohrazené ploty a oplůtky pastvin...
4. řádek
místa s potenciálem... posezení pod vrby u
potůčku, místa mokrých luk s vysokou pod-
zemní vodou - pro vytvoření tůní a mokřadů...

Obr. 83: Voda kolem Valče

Obr. 84: Voda kolem Valče

Obr. 85: Voda kolem Valče

Obr. 86: Voda kolem Valče

Obr. 87: Voda kolem Valče

Obr. 88: Voda kolem Valče

4.4.2. Posouzení hospodaření v krajině

V současnosti vidím v hospodaření s vodou a plochami v krajině kolem Valče jako největší problém, ale zároveň řešitelný problém s největším potenciálem pro změnu.

Se změnou hospodaření s vodou v krajině musí přijít i změna v myšlení při pohledu na vodu – ne jako na odpad, kterého je třeba se zbavit, ale jako na cenný zdroj, kterého bude méně a méně.

Tyto změny nelze provádět jinak než postupně po malých krůčcích a některé změny již začaly – například vyčištěním některých malých ploch sadů, či zakomponováním návrhu na vodní plochu, kde se kumuluje voda, do budoucího územního plánu.

Obr. 89: Voda kolem Valče

Obr. 90: Voda kolem Valče

Obr. 91: Voda kolem Valče

Obr. 92: Voda kolem Valče

Obr. 93: Voda kolem Valče

Obr. 94: Voda kolem Valče

Obr. 95: Voda kolem Valče

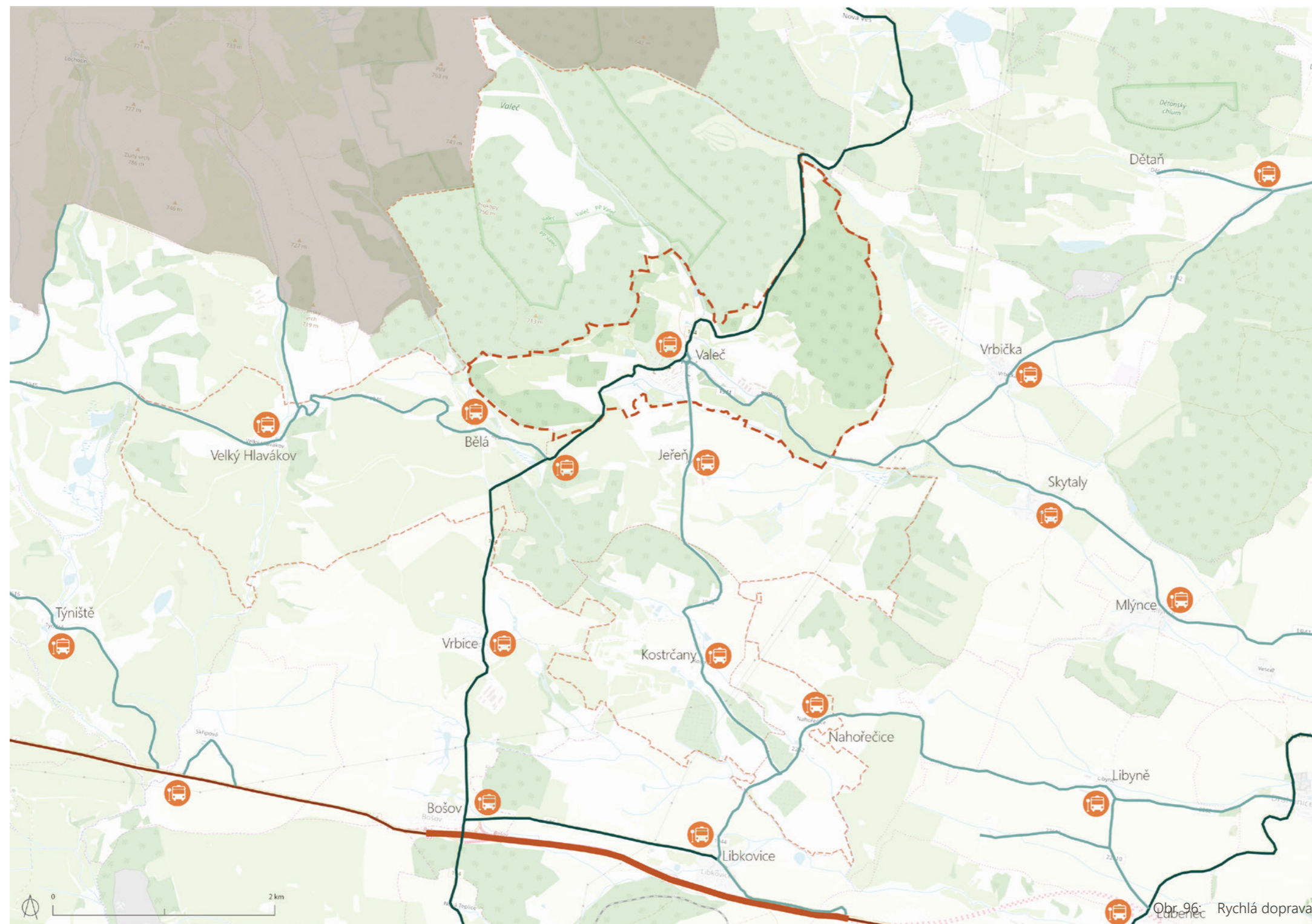
4.5. Provozní analýza

4.5.1. Automobilová a veřejná doprava

Nejbližším spojením do větších měst je silnice I. třídy Praha-Karlovy Vary, která je v úseku na napojení se z Valče dálnicí.

Silnice II. třídy protíná Valeč z jihu na sever, ale četnost automobilové dopravy směrem na sever je velmi řídká oproti dalším silnicím III. třídy.

Autobusové zastávky v tomto regionu jsou v každé vesnici a autobusová doprava je poměrně dobře pokrytá i pro lidi, kteří dojíždějí za prací ve všední den. Valčí projíždí poměrně dost spojů z různých směrů, některé spoje mají Valeč jako konečnou zastávku. Autobusy o víkendu nejezdí.

Podklad map OpenStreetMap, zdroje informací Geoportal ČÚZK, úpravy Končelová (2019)

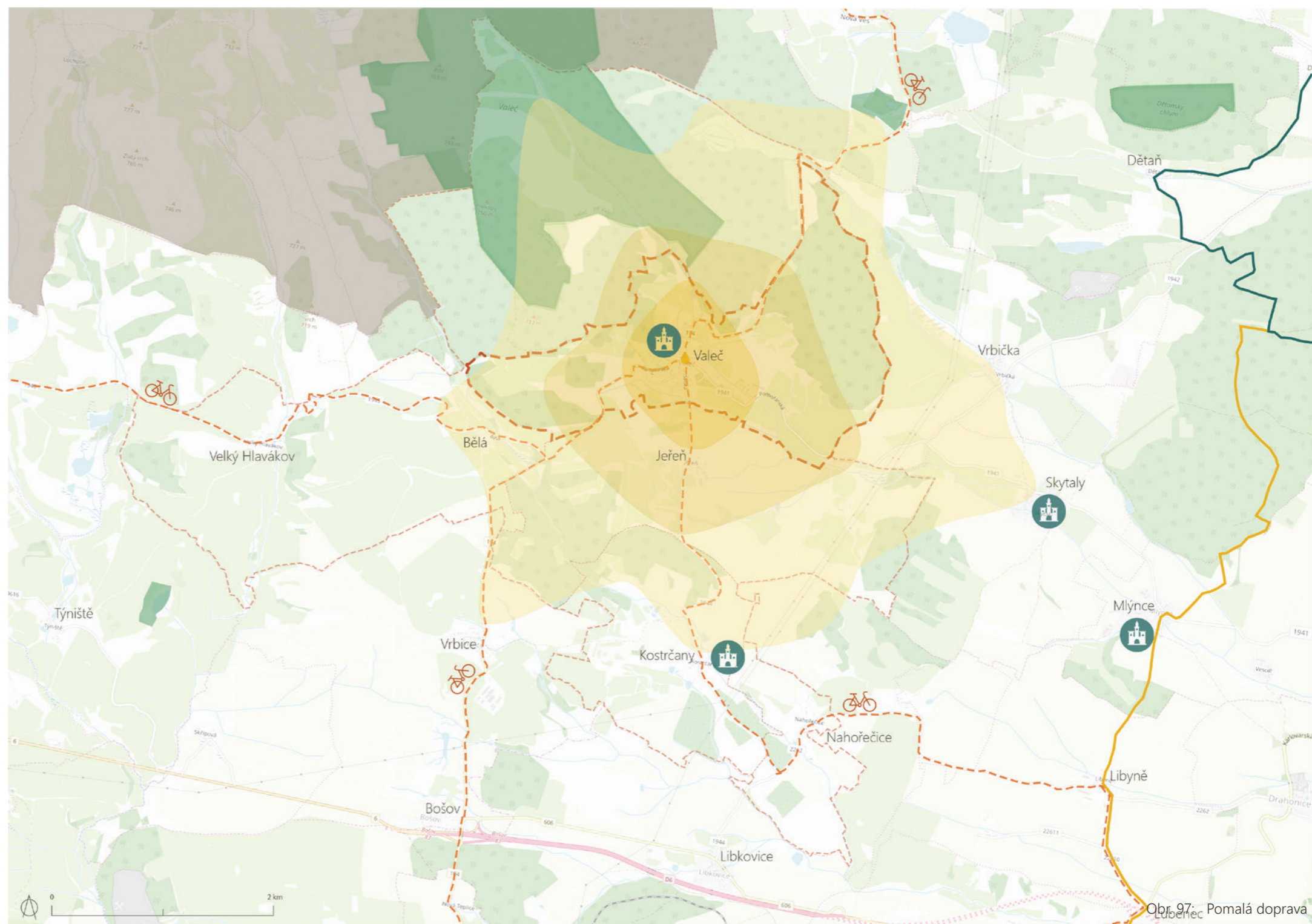
4.5.2. Pěší a cyklistická doprava

Na vytvořené mapě můžeme pozorovat možnost chůze z Valče do krajiny. Žluté odstíny ukazují, kam se člověk může dostat za 15 minut, 30 minut a za 1 hodinu. Kdyby tyto tvary tvořily spíše kruh, znázorňovalo by to větší četnost cest do krajiny, a tedy lepší pěší průchodnost. Z tohoto tvaru však vyplývá, že četnost cest je velmi nepravidelná a nedostatečná pro libovolnou pěší chůzi v krajině.

Turistické trasy v řešeném území úplně chybí. Je to zřejmě pozůstatek vlivu vojenského újezdu, který s daným územím dříve sousedil.

Naopak cyklistické trasy jsou v tomto regionu poměrně hojné a scházejí se ve Valči, která je častou zastávkou turistů na kole.

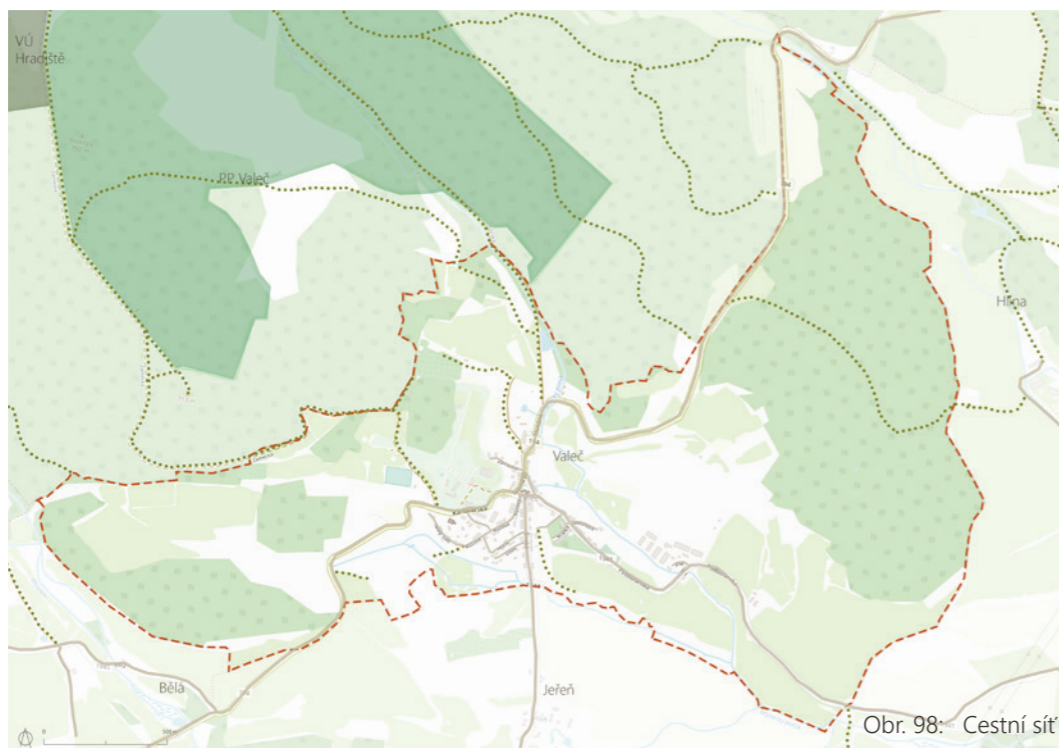
Zajímavostí je, že skoro v každé vesnici v regionu, se nachází zámek. Většinou jsou však ve špatném stavu či jsou soukromé, a tedy uzavřené pro veřejnost.

- vojenský újezd
- přírodní památka / přírodní rezervace
- řešené katastrální území
- cyklostezky
- turistické trasy

- dochozí vzdálenost 15 minut
- dochozí vzdálenost 30 minut
- dochozí vzdálenost 1 hodina
- zámek

Podklad map OpenStreetMap, zdroje informací Geoportal ČÚZK, úpravy Končelová (2019)

Obr. 98: Cestní síť

4.5.3. Cesty v okolí obce

Na první pohled by se mohlo zdát, že je zde lesních a jiných cest do krajin dostatek, ale v severní části funguje dobře pouze jedna podél Mlýneckého potoka, ostatní nejsou udržované a zarůstají nebo nejsou na nic napojené, a tak se stávají zapomenutými. V jižní části území a v bezprostředním okolí zástavby se setkáváme s velkým nedostatkem propojujících cest.

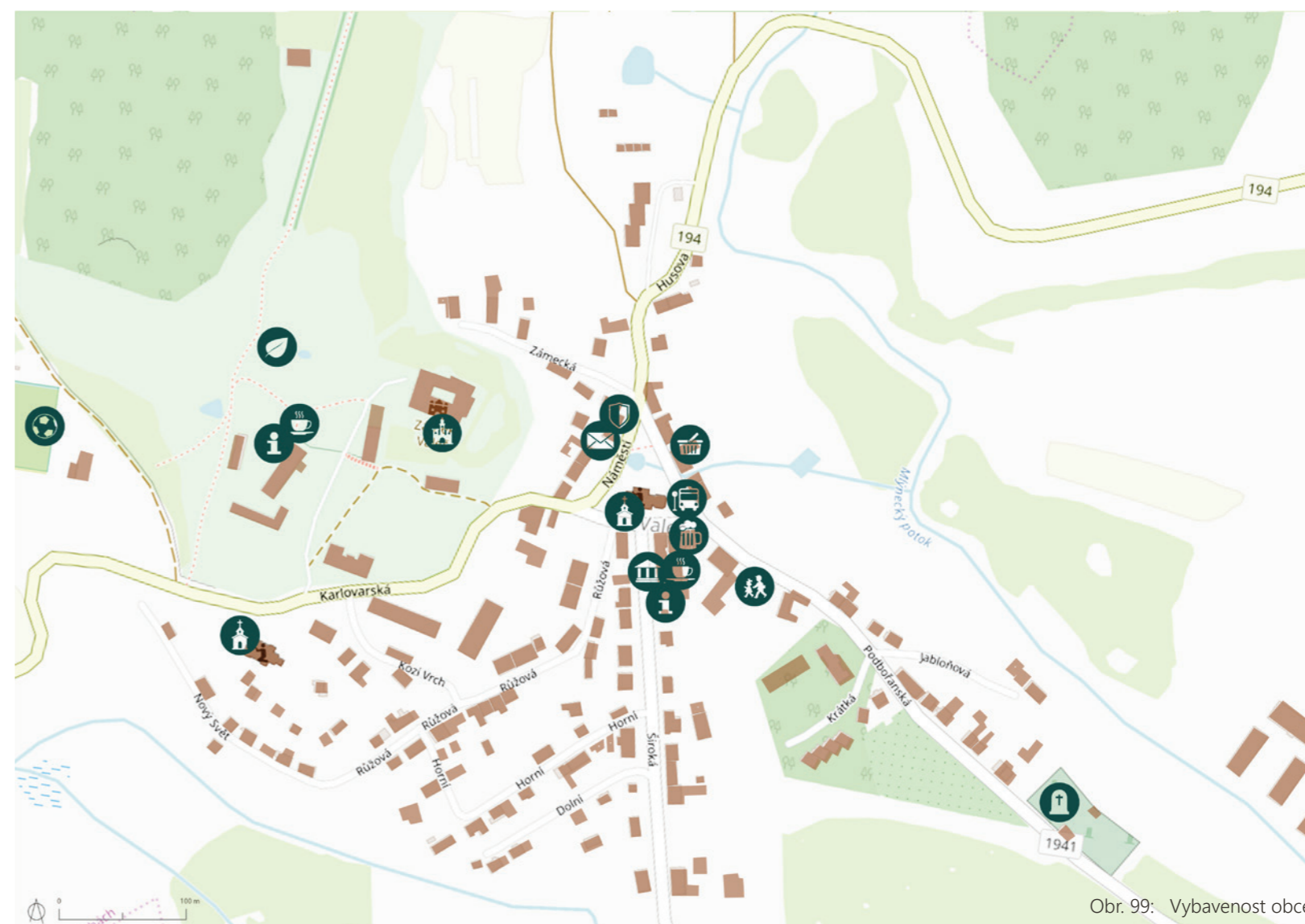
- řešené katastrální území
- ..... stezky do krajiny a lesní stezky
- silniční síť v obci

4.5.4. Vybavenost obce

Co se týče vybavenosti obce, jsou poměrně dobře umístěné všechny důležité funkce na návsi a v jejím okolí. Návěs je tedy hlavním veřejným prostorem obce, a spolu s přiléhající ulicí Širokou tvoří dějiště každodenního života.

Dalším pomyslným centrem kulturního života je zámecký park, kde se také nachází infocentrum s kavárnou a často zde probíhají různé kulturní akce.

	zámek		mateřská a základní škola
	kostel		pošta
	obecní úřad		muzeum
	informační centrum		zámecký park
	hospoda		fotbalové hřiště
	kavárna		obchod
			hřbitov

Obr. 99: Vybavenost obce

Podklad map OpenStreetMap, zdroje informací Geoportal ČÚZK, úpravy Končelová (2019)

4.6. Urbanistická analýza

4.6.1. Proměny zástavby

Na císařských otiscích stabilního katastru vidíme zástavbu, kterou tvoří kromě zámku a přilehlých hospodářských budov, přilehlá ulice v Zámecká na severu obce, trojúhelníková návěs s domy zámožnějších občanů, jižní osa ulice Široké a v té době poměrně nová čtvrť – Nový svět mezi kostelem Nejsvětější Trojice a ulicí Širokou.

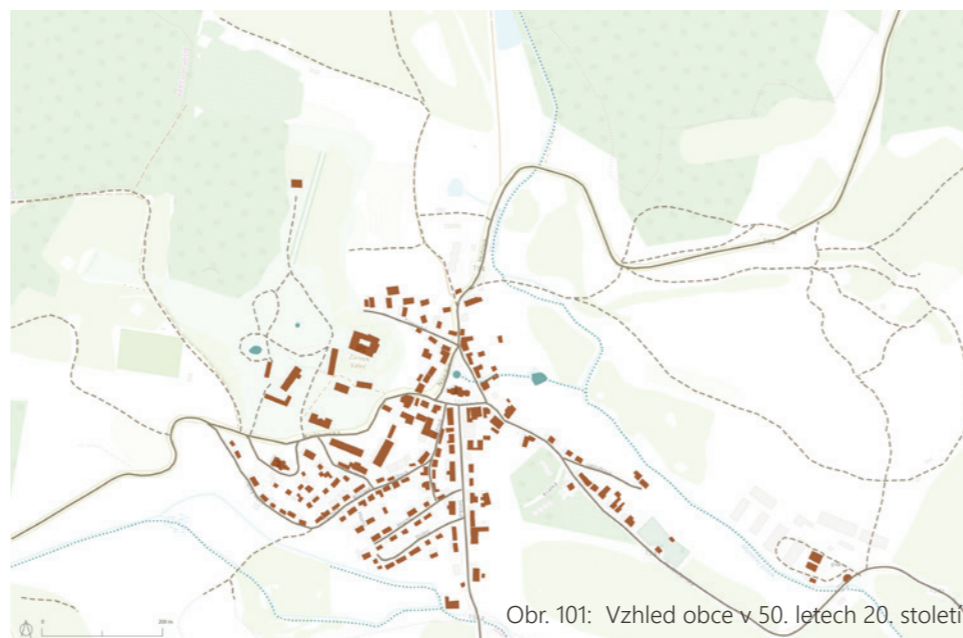
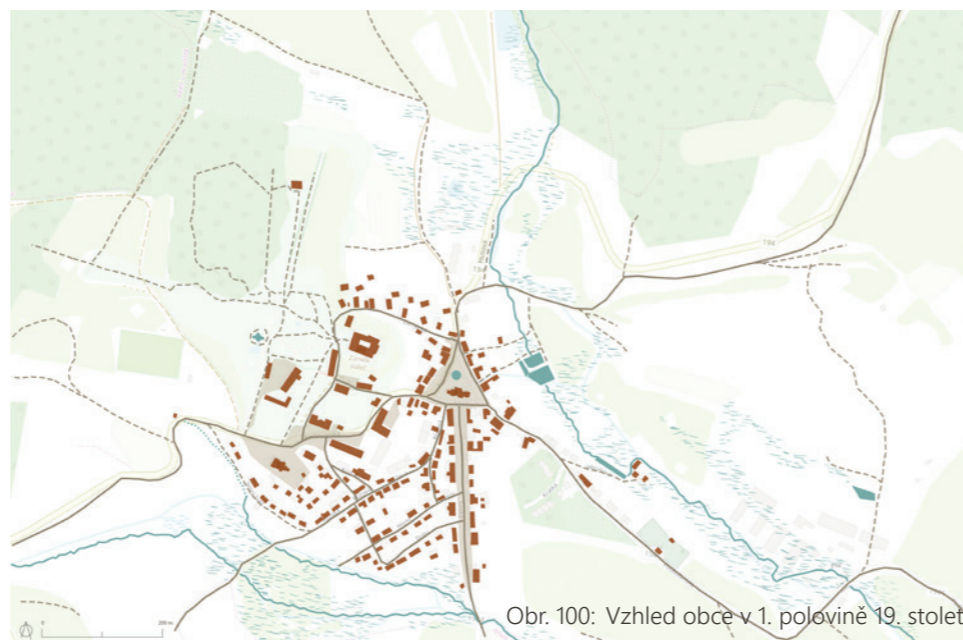
V těchto mapách jsou zaznamenány podmáčené louky, kterých bylo již tehdy v okolí obce značné množství.

Po druhé světové válce na snímcích z 50. let se zástavba nepatrně rozrostla o zástavbu podél Podbořanské ulice na východě. Všimněme si, že na jižní straně návsi stojí domy, které zde dnes chybí.

Vodní toky a stav mokřin je z této doby nejasný.

Zástavba v současnosti se oproti historickému stavu o mnoho nerozrostla, co se plochy týče. Výjimkou je pouze zemědělský areál v místě staré pily, dnes sloužící jako sklady. Socialistická výstavba ale bohužel měla velký vliv vnitřní strukturu a vzhled obce.

Co se týče vodních toků, oproti mapě stabilního katastru Mlýnecký potok ztratil v částech svoje meandrování a byl napřímen. Mnoho malých vodních ploch zaniklo a stále zaniká, na mapě znázorněné dva rybníčky, nejsou přístupné a pravděpodobně dnes již z většiny zazemněné. Na sever od obce se nachází vybetonovaná požární nádrž.

4.6.2. Současná zástavba a sídelní ráz

Jak vidíme ze schématických map zástavby v časovém sledu, obec se výměrou příliš nerozrostla a svoje hranice udržuje v poměrně v souladu s historickými hranicemi.

Smutným architektonickým počinem jsou socialistické panelové domy uvnitř obce a řadové domy v severní a jižní části obce.

Problémem jsou také proluky v intravilánu obce, kterých je mnoho. Nejzávažnější proluka je však přímo na návsi, které zároveň otevírá pohled na nevzhledné panelové domy.

Negativně vnímám i zemědělský areál, dnes sklady. Naštěstí v porovnání s ostatními českými vesnicemi, které mají často tuto výstavbu na kopci, mnohdy více viditelnou než kostel, jsou zde tyto objekty umístěny v nejnižší poloze za vesnicí. Tvoří však stále velmi rušivý neodcloněný element, viditelný z mnoha pohledů v krajině. Je proto třeba jej zastínit zelení.

Za velmi pozitivní považuji skutečnost, že oproti jiným českým vesnicím, které se nacházejí na lukrativnějších pozicích v rámci dojíždění za prací, zde nebyla zahájena výstavba rodinných domů přilepených k vesnici tzv. sídelní kaše.

Podklad map OpenStreetMap, zdroje informací Geoportal ČÚZK a Archivní mapy ČÚZK, úpravy Končelová (2019)

Velkou cenností Valče jsou nejen památky patřící do městské památkové zóny, ale i mnoho běžných domů, které jsou velmi staré.

„V městečku se dochovalo velké množství barokních a klasicistních domů i soubor staveb lidové architektury. Tyto objekty v sobě uchovávají původní formy lidového stavitelství, kdy přízemí bylo roubené a patro z hrázděné konstrukce.“ (Wanet - místopisný průvodce)

Obr. 103: Sídelní ráz obce

- 1 - Zámek Valeč
- 2 - Kostel Nejsvětější Trojice
- 3 - Kostel Narození sv. Jana Křtitele
- 4 - Panský hospital (tzv. stará škola) čp. 5
- 5 - Dům zámeckých kaplanů (fara) čp. 6
- 6 - Usedlost čp. 119 (dnes obecní úřad)
- 7 - Dům čp. 33 (dnes pálenice)
- 8 - Sýpka
- 9 - Sloup se sochou P. Marie
- 10 - Socha sv. Jana Nepomuckého

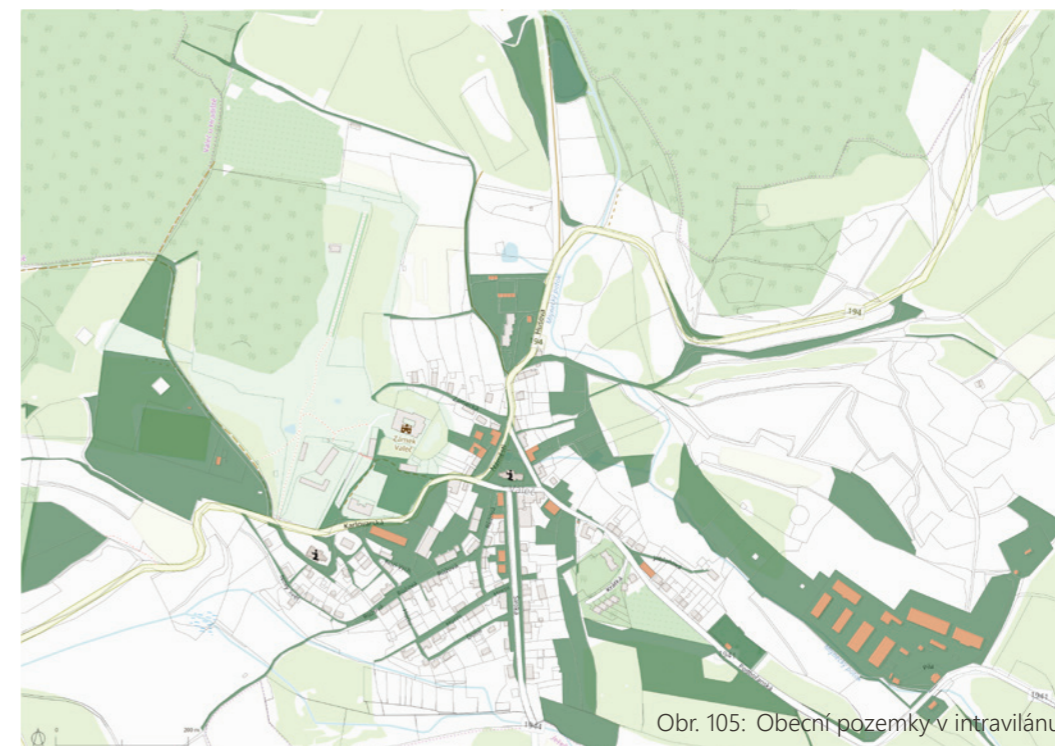
Podklad map OpenStreetMap, zdroje informací vlastní průzkumy, úpravy Končelová (2019)

4.6.3. Vlastnictví obce

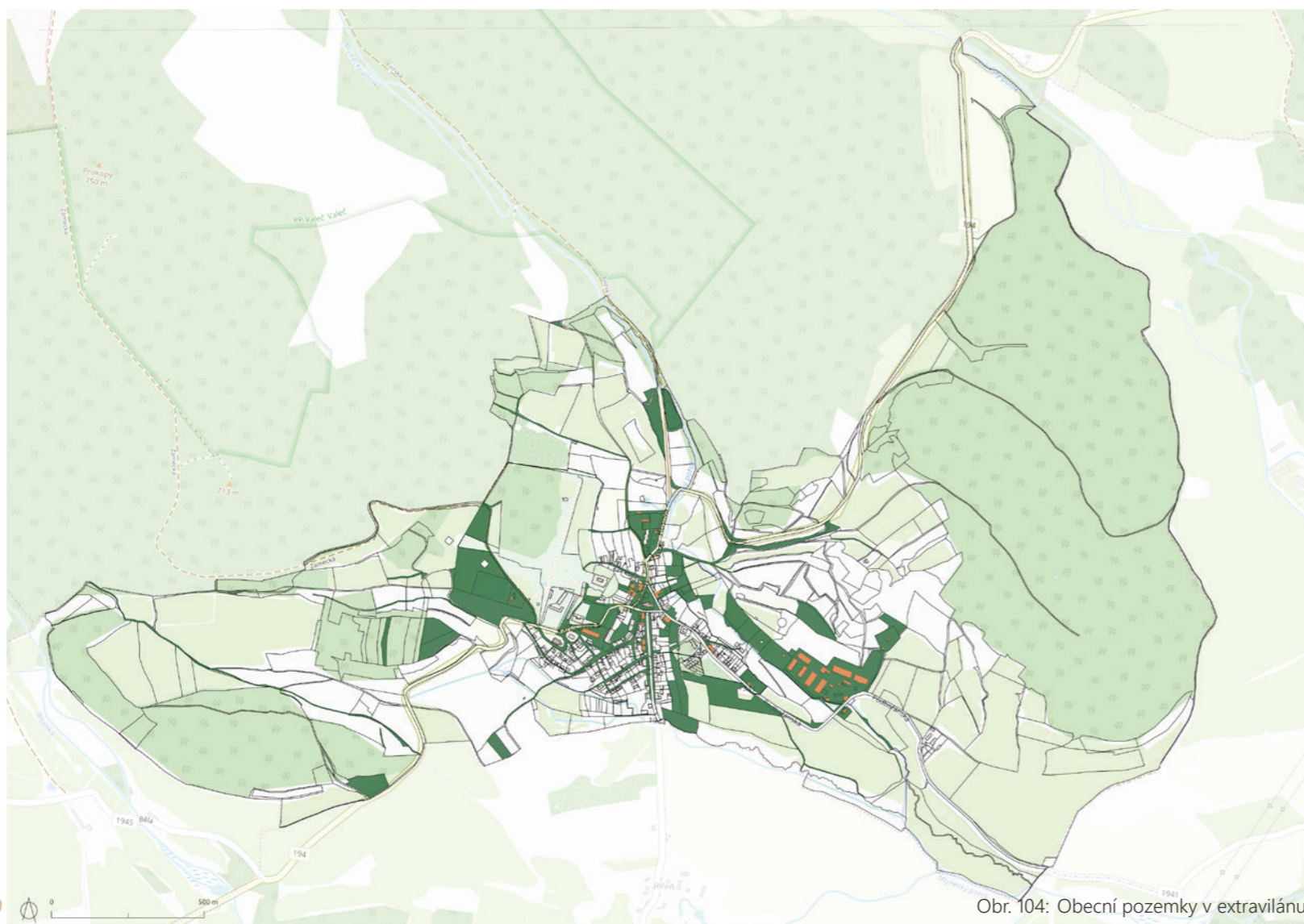
Po detailnějším pohledu na tyto mapky pozemků ve vlastnictví obce si můžeme uvědomit potenciál pro změny. Stávající reálná situace ale je v mnoha případech úplně jiná – z obecních pozemků si občané ukrajovali, až některé cesty a pozemky úplně zabrali. Některé obecní pozemky zase nejsou přístupné kvůli tomu, že zde probíhá pastva nebo že je zde prostě nepřístupná krajina.

Tyto informace lze použít pro obnovu starých cest, k vytvoření cest nových, k tvorbě tůň a mokřadů podél potoků anebo směně pozemků v rámci pozemkových úprav.

Obr. 105: Obecní pozemky v intravilánu

- obecní pozemky
- budovy patřící obci

Obr. 104: Obecní pozemky v extravilánu

Podklad map OpenStreetMap, zdroje informací Katastr nemovitostí ČÚZK, úpravy Končelová (2019)

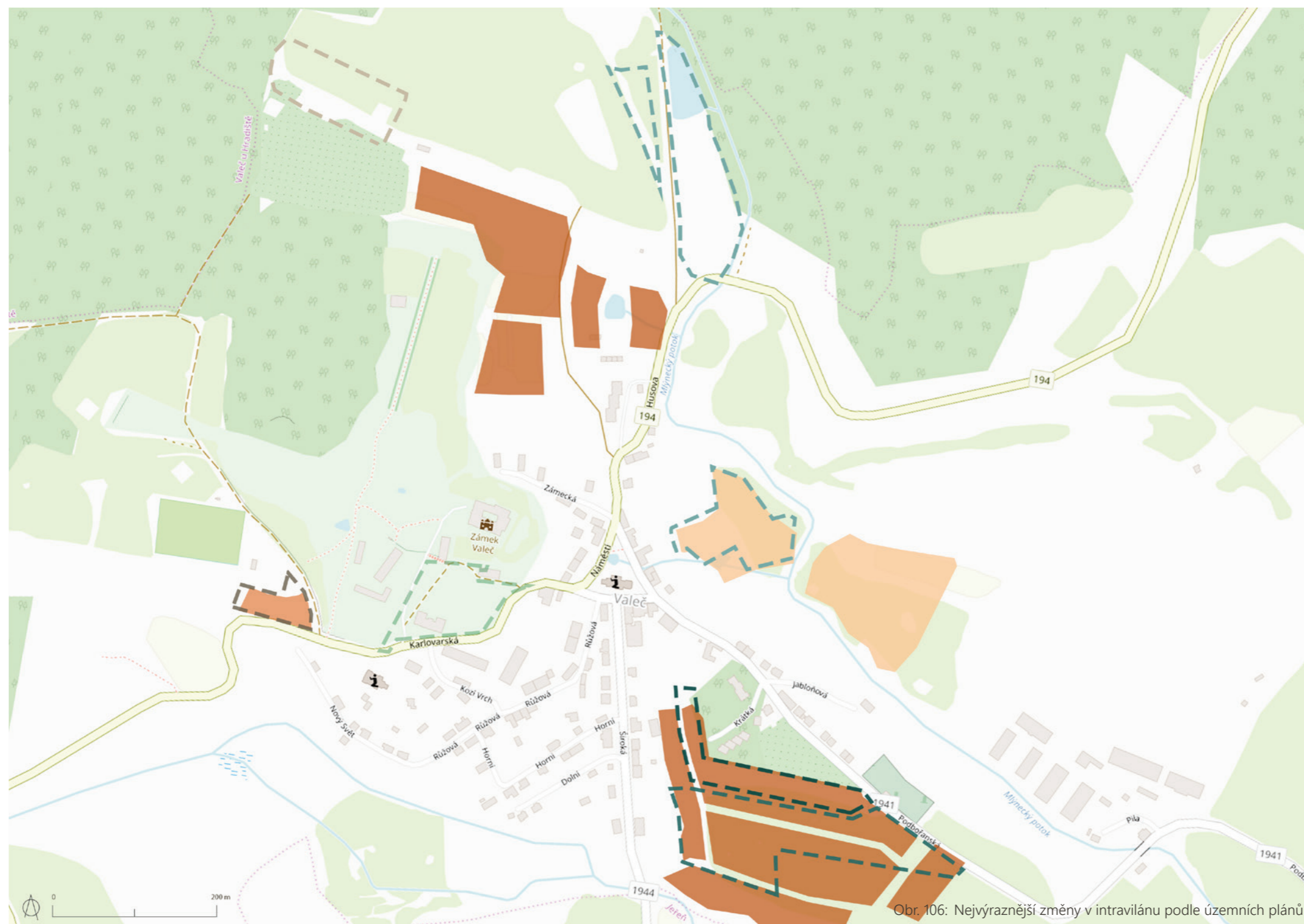

4.6.4. Územní plán

V mapě byly schematicky znázorněny nejdůležitější plochy změn jak z platného územního plánu z roku 2004, tak z návrhu územního plánu z roku 2016, který je stále projednáván.

Jako pozitivní stránku vnímám plánované parkoviště vedle fotbalového hřiště na západním okraji obce. Doprava v klidu tak nebude zabírat příliš místa v intravilánu obce, které může být využito pro veřejnost. Zároveň je větší parkoviště potřeba kvůli velkým pravidelným akcím a festivalům. Uvolní se tak prostor před kostelem Nejsvětější Trojice, který je nyní nevhledný hlavně díky nekontrolovatelně parkujícím autům.

Jako negativní stránku vnímám v současném územním plánu příliš velkou část pro rozšíření obce na jihu rodinnými domy, a to samé i na severu obce. Indikuje to právě onu nechtěnou sídelní kaši. Lépe s touto situací zachází nově navrhovaný územní plán.

	plánované rozšíření obce o rodinné domy (platný územní plán z roku 2004)		plánované rozšíření obce o rodinné domy (návrh územního plánu z roku 2016)
	plánované parkoviště (platný územní plán z roku 2004)		územní rezerva pro výstavbu (návrh územního plánu z roku 2016)
	plánované nepobytové rekreační plochy (platný územní plán z roku 2004)		plánované nepobytové rekreační plochy (návrh územního plánu z roku 2016)
			parkoviště (návrh územního plánu z roku 2016)

Podklad map OpenStreetMap, zdroje informací Platný územní plán z roku 2004 a Návrh územního plánu z roku 2016, úpravy Končelová (2019)

4.6.5. Průzkum zeleně v obci

Průzkum zeleně v obci proběhl v místech, která vnímám jako důležité veřejné prostory obce.

Velmi dobře vnímám domácí druhy dřevin, kterým se obvykle daří a tradiční hrušňovou alej v ulici Široká směr na Jeřeň, ve které jsou staré hrušně ponechané a nedávno dosazené hrušně nové.

V ulici Široká kladně hodnotím květinové výsadby, které si někteří občané udržují v předzahrádkách – v poloveřejném prostoru. Tyto pozemky patří obci, ale pokud si občané na tomto prostoru udržují trávník či záhony, vytvoří to v ulici nevídaný efekt.

Bohužel se některé nešvary z dob socialismu promítly do českých vesnic, a tak i zde se můžeme potkat s výsadbami jehličnanů. V ulici Široké tak hodnotím negativně dřeviny, které zasahují do hrušňové aleje a keře, které navozují pocit přílišné uzavřenosti a tmavých zákoutí ve veřejném prostoru.

V blízkosti panského hospitalu (staré školy) se nachází velká plocha s ovocnými stromy, pravděpodobně pozůstatek malého sadu, který by stál za obnovu. Jako negativum zde vnímám místo přímo přiléhající na budovu hospitalu, které je ponechané sukcesi a jsou zde jen nálety. Tento prostor by stál za obnovu a může se zde nacházet například bylinková zahrada.

Za velmi nevyhovující také vnímám mobilní zeleň, která se umístila na náves všude tam, kde bylo místo. Betonové socialistické květináče a jejich umístění, tříští tento veřejný prostor a tvoří ho nevzhledným.

k1 - <i>Syringa sp.</i> - šeřík	1 - <i>Malus sp.</i> - jabloň
k2 - <i>Cornus alba</i> - svída bílá	2 - <i>Pyrus sp.</i> - hrušeň
k3 - <i>Taxus baccata</i> - tis červený	3 - <i>Juglans regia</i> - ořešák královský
k4 - <i>Buxus sempervirens</i> - zimoztráz obecný	4 - <i>Fraxinus excelsior</i> - jasan ztepilý
k5 - <i>Rhododendron sp.</i> - pěnišník	5 - <i>Aesculus hippocastanum</i> - jírovec maďal
k6 - <i>Symphoricarpos albus</i> - pámelník bílý	6 - <i>Quercus petraea</i> - dub zimní
k7 - <i>Rosa sp.</i> - růže	7 - <i>Tilia cordata</i> - lípa srdčitá
k8 - <i>Pinus sp.</i> - borovice	8 - <i>Juniperus communis</i> - jalovec obecný
k9 - <i>Juniperus sabina</i> - jalovec chvojka	9 - <i>Picea abies</i> - smrk ztepilý
N - nálety	10 - <i>Acer platanoides</i> - javor mléč
M - mobilní zeleň	11 - <i>Robinia pseudoacacia</i> - trnovník akát
	12 - <i>Betula pendula</i> - bříza bělokorá
	13 - <i>Rhus typhina</i> - škumpa orobincová
	14 - <i>Larix decidua</i> - modřín opadavý
	15 - <i>Thuja sp.</i> - tůje

Podklad vytvořených map (107,108,109) Geoportal ČÚZK, zdroj informací vlastní průzkumy, úpravy Končelová (2019)

Obr. 107: Průzkum zeleně na návsi

Obr. 108: Průzkum zeleně v blízkosti kostel Nejsvětější Trojice a Panského hospitalu (staré školy)

Obr. 109: Průzkum zeleně v ulici Široká

4.6.6. Průchodnost do krajiny

Na mapě je znázorněna průchodnost z obce do krajiny nebo naopak neprůchodnost a bariéry.

Největší problém tvoří neprostupné zarostlé sady na jihozápadě a na severovýchodě a spolu s oplocenými pozemky často až k potokům tvoří neprostupnou bariéru na rozhraní obce a krajiny. Dokud se tato situace nezmění, nemá smysl zakládat nové cesty.

4.6.7. Posouzení urbanistického celku obce

Jako celek má obec poměrně hustou kompaktní strukturu a nejsou zde tendence rychle se rozrůstat. Naštěstí zde zatím nedošlo k rozprodávání parcel na nové rodinné domy a tak nevznikla přiléhající suburbie V územním plánu stávajícím i budoucím se s případným rozrůstáním počítá na jihu obce, můžeme jen doufat, že budoucí domy budou dodržovat venkovský charakter.

Protože je obec plná architektonicky cenných budov a lidového stavitelství, jakýkoli kontrast způsobuje závažný rušivý element v zástavbě. Příklad ve Valči je socialistická výstavba – řadové domy na severu a jihu obce, nejvíce však dva velké panelové domy v blízkosti návsi, z níž jsou vidět díky proluce.

Problém by se vyřešil demolicí těchto dvou panelových domů a přestěhováním občanů do nových domů postavených na mnoha místech proluk v intravilánu. Druhou možností je minimálně postavit dům v proluce jižní části návsi a částečně tak zakrýt panelovou výstavbu.

Jak již bylo řečeno, jako velký problém vnímám přechod obce do krajiny a celkově průchodnost. Právě toto rozhraní je zde potlačeno, ale zároveň v sobě skrývá velký potenciál.

Obr. 110: Průchodnost do krajiny

- bariéry průchodnosti v krajině
- kontakt obce s krajinou
- nemožnost propojení obce s krajinou

Podklad vytvořených map Geoportal ČÚZK, zdroj informací vlastní průzkumy, úpravy Končelová (2019)

Obr. 111: Pozitiva

Obr. 112: Pozitiva

Obr. 113: Pozitiva

Obr. 114: Pozitiva

Obr. 115: Pozitiva

Obr. 116: Pozitiva

Obr. 117: Pozitiva

Obr. 118: Pozitiva

Obr. 119: Pozitiva

Obr. 120: Pozitiva

Obr. 121: Pozitiva

Obr. 122: Pozitiva

Obr. 123: Pozitiva

Obr. 124: Pozitiva

4.7. Pocitová analýza

4.7.1. Pozitivní stránka Valče

- život v předzahrádkách, poloveřejné/ polosoukromé rozhraní, měkké přechody veřejný prostor a dům
- architektura starých domů, vesnický charakter, množství zeleně včetně ovocných stromů, zelené pruhy mezi silnicí a chodníkem/domem
- místní materiály, kamenné zídky, dlažbové ploty – viditelnost, kontakt ulice a občanů, otevřenost a bezpečí
- zkratky pro pěší – „kozí stezky“
- přítomnost vody, potoků, pramenů,...
- nádherná krajina, výhledy do krajiny, komponovaná krajina
- obnovená křížová cesta, obnovené sady se zachovanými starými stromy
- zákoutí na rozhraní krajiny s potenciálem

Autor fotografií 90 až 103:
Končelová (2018-2019)

4.7.2. Negativní stránka Valče

- zanedbaný veřejný prostor, dominance dopravy, člověk utlačen
- veřejný prostor přehlcn rozdrobenými prvky – mobilní zeleň, mobiliář, poeplnice, zastávka autobusu, parkoviště, informační cedule,...
- ale jediné místo, kde si lze sednout je na zídce u silnice ve východní části návsi
- závažný rušivý element – zanedbané panelové domy v kontaktu s návsi
- některé domy v dezolátním stavu
- některé domy nevhodně opraveny/ postaveny – kavárna a muzeum jako bungalov
- nevhodná zeleň v intravilánu obce – vzrostlé smrky vedle budov
- sakrální prvky v krajině – v dezolátním stavu – co není na očích, není třeba opravit
- cesty ve špatném stavu, nejsou lákavé pro lidi, a tak se neudrží?
- odpadky na břehu potoka, lidé nemají vztah k přírodě a ke krajině
- zemědělský areál viditelný z okolní krajiny, není odcloněn

Obr. 125: Negativa

Obr. 126: Negativa

Obr. 127: Negativa

Obr. 128: Negativa

Obr. 129: Negativa

Obr. 130: Negativa

Obr. 131: Negativa

Obr. 132: Negativa

Obr. 133: Negativa

Obr. 134: Negativa

Obr. 135: Negativa

Obr. 136: Negativa

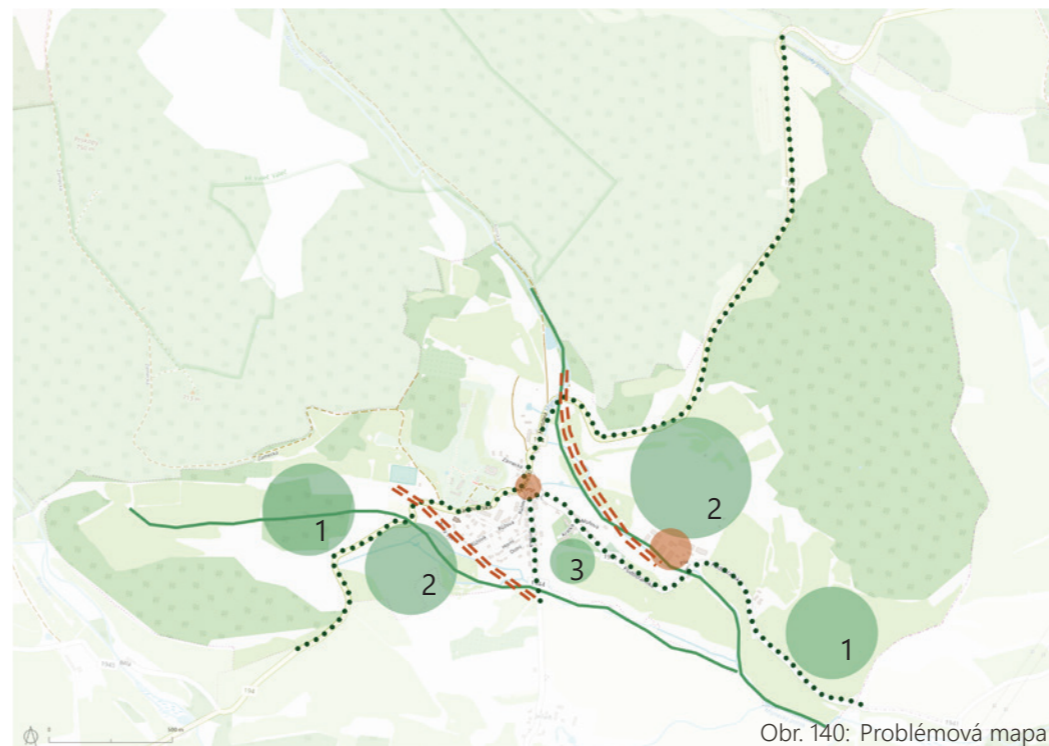
Obr. 137: Negativa

Obr. 138: Negativa

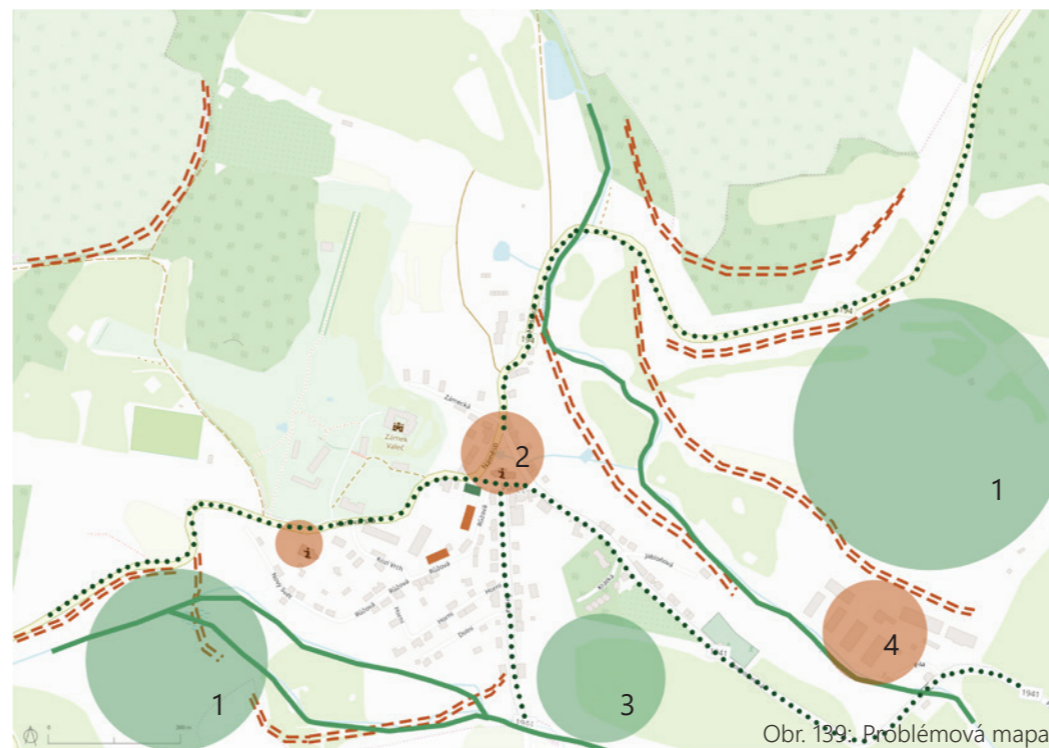

- ztráta mikrostruktury v krajině
- vodní toky
- silnice bez vegetace
- místa zástavby nutná k úpravě
- zásadní bariéry na rozhraní obce do krajiny

- 4.7.3. Nejvýraznější problémy extra-
vilánu a rozhraní
- ztráta mikrostruktury v krajině: 1. rozsáhlé travní porosty bez dílčí zeleně, 2. zarostlé bývalé sady, 3. chybějící měkký přechod zástavby do krajiny
  - vodní toky – na většině míst nedostupné pro lidi, s vodou zacházeno jako s odpadem, kterého je nutno se co nejrychleji zbavit
  - silnice bez vegetace

- ztráta mikrostruktury v krajině
- vodní toky
- silnice bez vegetace
- místa zástavby nutná k úpravě
- zásadní bariéry na rozhraní obce do krajiny

- 4.7.4. Nejvýraznější problémy intra-
vilánu a rozhraní
1. zarostlé sady tvořící velkou bariéru
  2. náves/náměstí – nejdůležitější veřejný prostor, ve kterém vládne doprava před člověkem
  3. chybějící měkký přechod zástavby do krajiny
  4. socialistická výstavba – zemědělský areál (dnes sklady) viditelný z krajiny a neodcloněný
- vodní toky – na většině míst nedostupné pro lidi, s vodou zacházeno jako s odpadem, kterého je nutno se co nejrychleji zbavit

SILNÉ STRÁNKY

- městská památková zóna – cenná architektura v malé obci
- krajinná památková zóna Valečsko
- blízkost nedevastované přírody
- paměť kultivované krajiny – sady
- dostatek vody – potoky a prameny
- členitost terénu – příčina mnoha různých biotopů
- komunita aktivních občanů se zájmem o krajinu
- rozvoj ekologického zemědělství
- mimo těsnou blízkost intenzivního zemědělství
- mimo dosah extrémního dopravního ruchu
- přítomnost zákoutí a detailů venkovského veřejného života

SLABÉ STRÁNKY

- ztracený vztah občanů k půdě a krajině, těžké navázat
- bariéry na rozhraní obce a krajiny – ploty (na obecních pozemcích, až k potoku), zarostlé plochy (hlavně sady)
- socialistická výstavba v intravilánu obce (zejména panelové bytovky) a naopak závažné proluky v zástavbě (hlavně náměstí)
- náves/náměstí – důležitý veřejný prostor, kde je ale člověk utlačen a přednost má doprava, spousta rušivých elementů
- chaotické nedefinované parkování
- nedůstojné prostory kolem obou kostelů
- zacházení s vodou v potocích a se srážkovou vodou jako s odpadem, kterého je potřeba se rychle zbavit
- ztrácí se mozaikovitost krajiny – chybí stromořadí a skupiny zeleně v travních porostech a bývalé sady zarůstají, sukcese

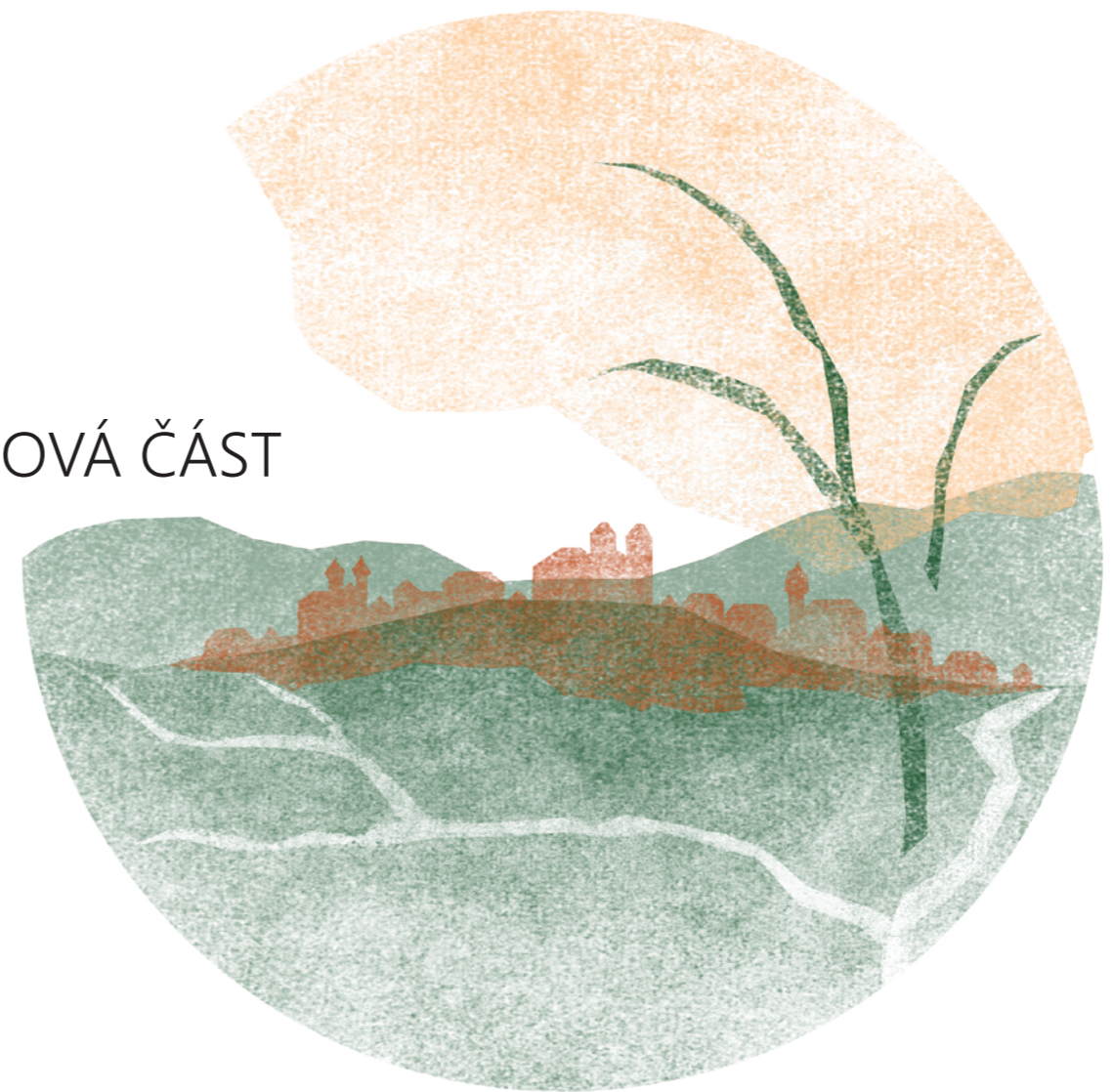
PŘÍLEŽITOSTI

- zlepšení prostupnosti do krajiny (obnovení starých cest, pročištění a obnovení starých sadů)
- nakládání se srážkovou vodou a její znovuvyužití (neodvádět vodu co nejrychleji pryč)
- vnímání potoků kolem obce jako cennost a její využívání (zakládání tůní a mokřadů – biodiverzita, zadržení vody v krajině, i rekreace pro lidi)
- využívání financí z fondů Ministerstva kultury a z fondů Ministerstva životního prostředí
- probuzení zájmu u občanů o veřejný prostor a krajinu
- obnovení mozaikovitosti krajiny

HROZBY

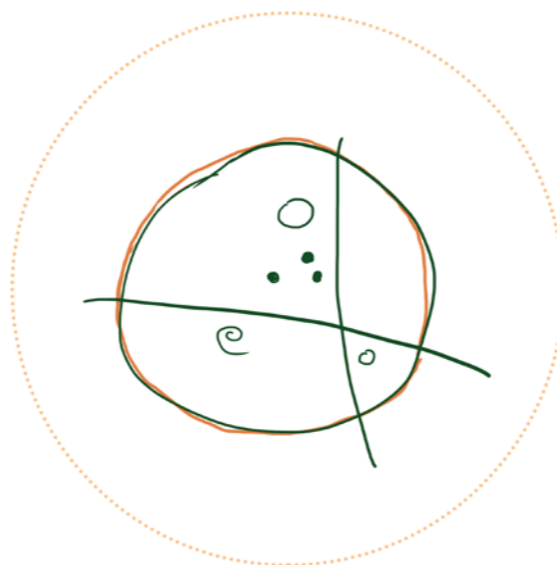
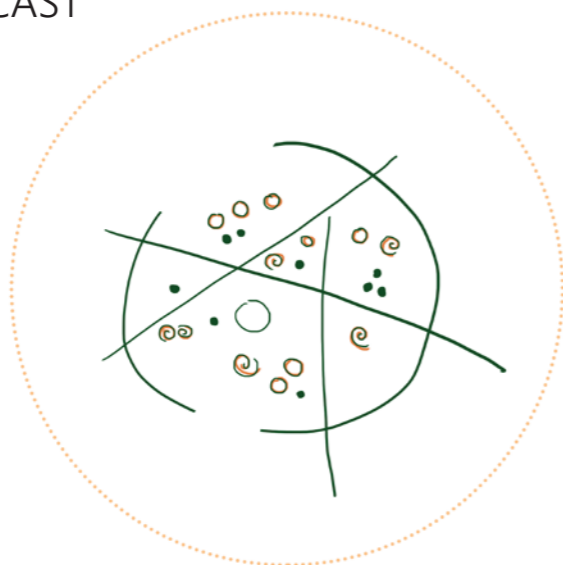
- zvětšení náporu dopravy
- masivní turismus
- nezájem občanů o krajinu
- nezájem občanů o veřejný prostor obce
- vandalismus
- nekontrolovatelné rozrůstání obce – sídelní kaše
- srážková voda jako odpad – rychlý odtok
- monokultura v krajině – eroze
- pokračování zarůstání sadů
- nedohodnutí se s vlastníky pozemků na úpravách v krajině

NÁVRHOVÁ ČÁST

5. NÁVRHOVÁ ČÁST

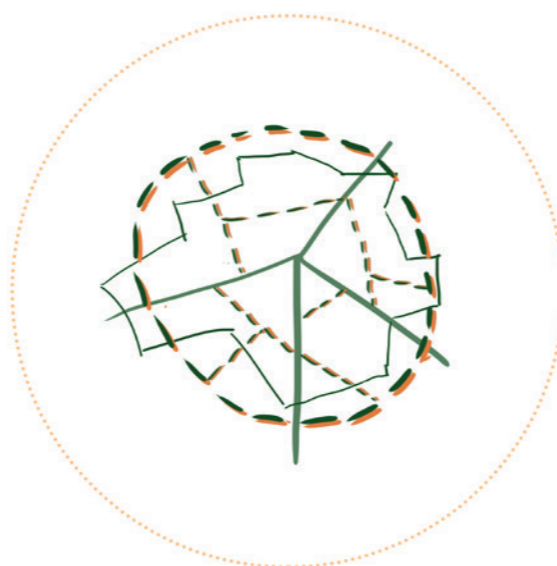
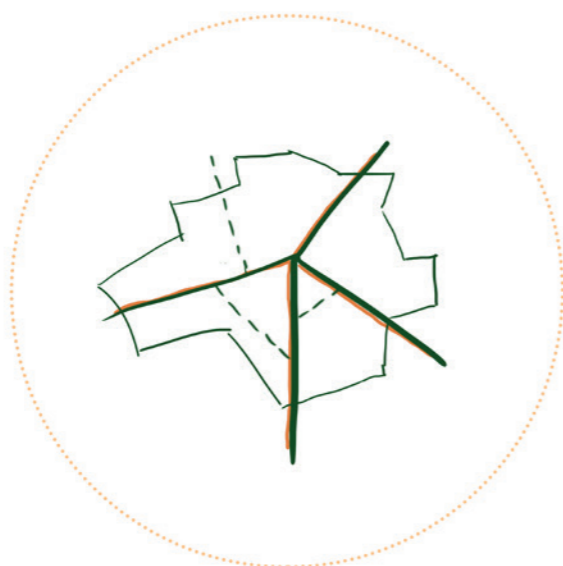
5.1. Koncept

Obr. 142: Schema 1

Jednoduchost a spojitost

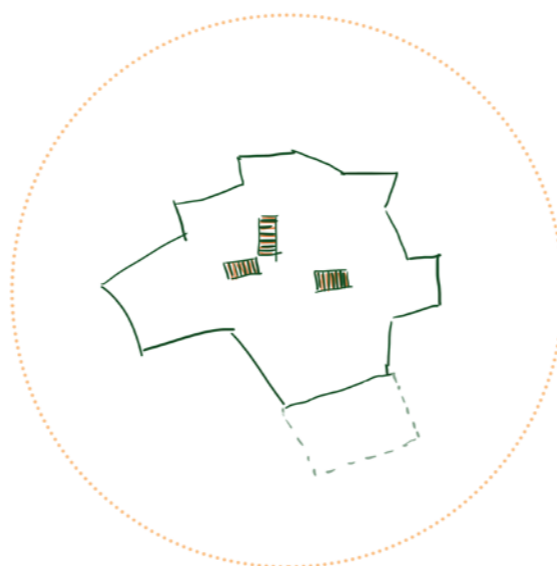
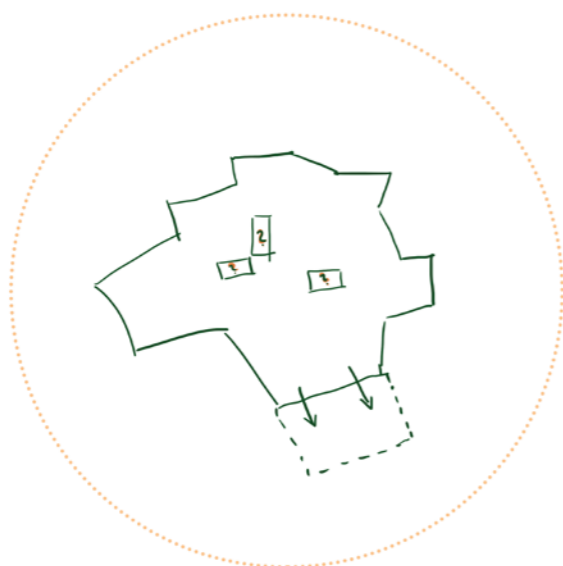
- nepřehlcovat veřejný prostor
- prvky v prostoru sjednotit
- méně je více
- využití toho, co už tam je, a na to navázat

Obr. 143: Schema 2

Pohodlnost a dostupnost pro pěší

- vytvoření hlavní okružní cesty na rozhraní obce a krajiny
- upozadění silnic
- podpoření zkratek v obci
- obnova starých polních cest

Obr. 144: Schema 3

Nejdřív zahuštění, pak rozrůstání

- zaplnit proluky uvnitř obce vhodnými domy
- kvalitní architektura odpovídající venkovskému charakteru
- počítat s rezervou pro budoucí růst obce
- vyvarovat se výstavbě suburbíí rodinných domů

Prostupnost

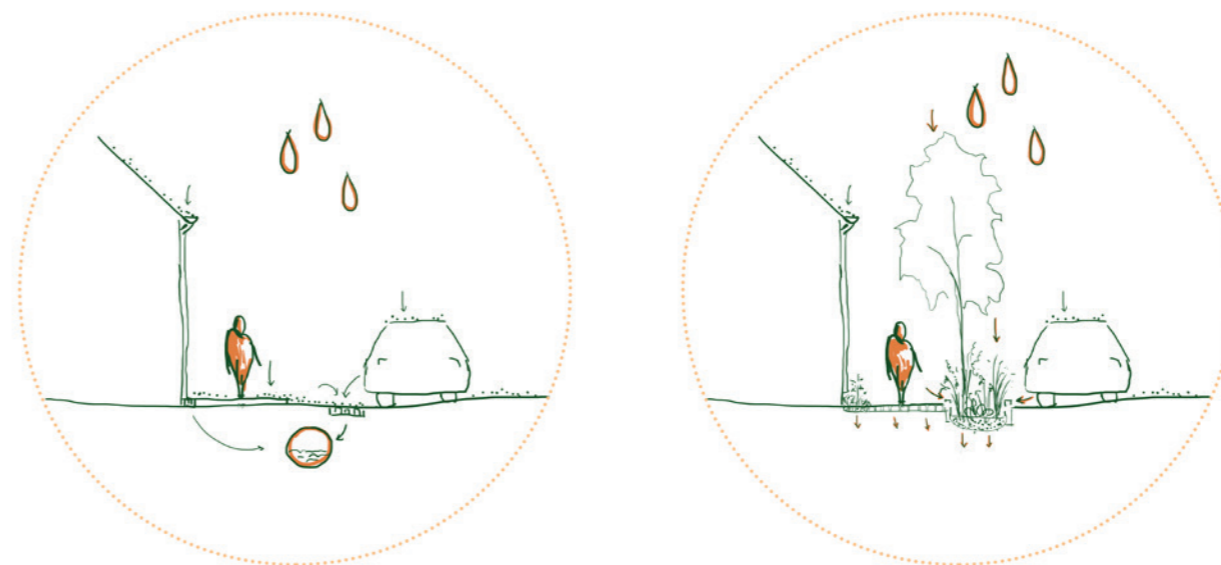
- prostupnost v intravilánu, ne ploty tam na obecních pozemcích
- prostupnost z obce do krajiny – rozhraní
- prostupnost v krajině – souvisí s obnovením mozaikovitosti
- řešení hlavně pročištění a obnova sadů a cest

Obr. 145: Schema 4

Nakládání se srážkovou vodou

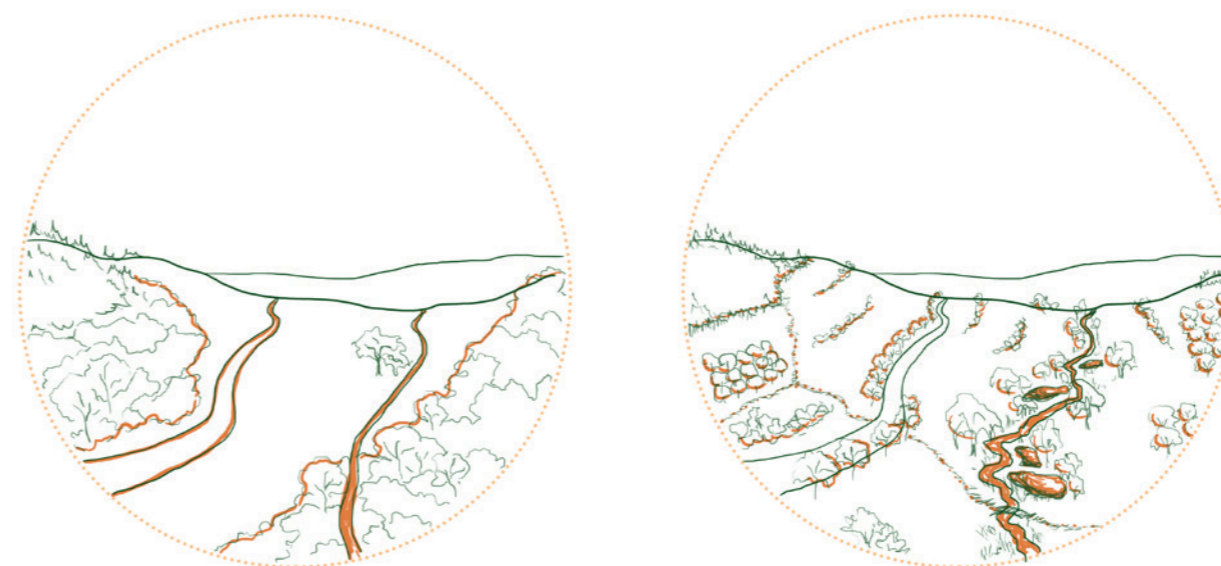
- nezacházet s dešťovou vodou jako s odpadem, ale jako se zdrojem (zadržování a zpomalování jejího odtoku z krajiny)
- nespěchat s ní do trubek pod zem
- využití každé plochy na její zachytávání
- využití zeleného pásu mezi chodníkem a silnicí – záhon, který vodu využívá

Obr. 146: Schema 5

Obnovení mozaikovitosti v krajině

- udržení vody v krajině – revitalizace a renaturace napřímených částí toku, tvorba tůní a mokřadů
- aleje a stromořadí podél cest
- obnovení různých typů landuse – sady, políčka, TTP, lesy
- na svazích využívat skupiny zeleně, meze, remízky, průlehy,...

Obr. 147: Schema 6

5.2. Intravilán

V intravilánu se zabývá především prostoru náměstí – charakterem návsi. Pro zlepšení tohoto veřejného prostoru a navrácení mu charakteru více odpovídající venkovu, bylo třeba navrhnout dvě významné změny doplněné citlivými úpravami.

- První změnou je zástavba – doplnění proluky novým domem a vizuálně tak uzavřít náves, a v ideálním případě demolice dvou panelových domů jižně od návsi, které jsou viditelné ze všech stran obce a které kazí velkový obraz Valče. I bez demolice těchto domů, je však žádoucí zaplnit četné proluky intravilánu.
- Druhou zásadní změnou je odklonění dopravy. Aby veřejný prostor fungoval pro lidi, musí se v něm cítit bezpečně a příjemně. Proto vyzdvihují roli člověka, který se v prostoru pohybuje nebo v něm chce pobýt a potlačují roli motorové dopravy. V západní části se vozovka změní na pouze příjezdové cesty k domům. Pohyb dopravy bude probíhat po obvodu návsi, kde již vozovky také existují, čímž se také zmenší počet nepřehledných křižovatek.
- Další úpravy spočívají v doplnění vhodné zeleně. Navrhují pokácet tři akáty řezané na hlavu ve východní části a jeden jasan, skomírající kvůli špatným zásahům. Dřeviny doplňují u sochy Panny Marie - hrušně, nejlépe od sadařů z místních odrůd a v severním cípu a jižní části u nového domu navrhují třešně. Skladba dřevin se tedy bude sestavovat z lip, hrušní a třešní vhodných pro venkovský prostor.
- Co se týče povrchů navrhují zaměnit nepropustný asfalt za kamennou dlažbu bez obrubníků vytrácející se do trávníku, který je hlavním atributem zeleně ve venkovských prostorech. Povrchy, které umí stárnout a jejich umístění se vždy snažím volit tak, aby reagovaly na přitékající srážkovou vodu, která bude mít možnost se zasáknout.
- Celý prostor navrhují s principy, které zahrnují znát daný prostor a jeho charakter barokního městečka ale zároveň malého venkovského prostoru, kterým prostupuje krajina. Dalšími principy jsou kontakt s půdou a architektura „vyrůstající“ z trávníku, úcta k historii a k prvkům, které tam nyní jsou. Dále vyvarovat se roztržitosti a náhodně rozmístěné mobilní zeleně po návsi kazící celkový dojem, užívat jednoduhost a prostoru.

Obr. 148: Púdorys návsi

Pohled na náves z ulice Karlovarská

- Dostavba jednoduchého domu v místech proluky - sedlová střecha, stejná vška domů jako okolní zástavba, dodržení „uliční čáry“, jednoduchý plaňkový plot, pokud je třeba
- Citlivý předprostor kostela s jemnými povrchy - kamenná dlažba vytrácející se do trávníku - architektura „vyrůstá“ ze země
- Zeleň - čistota a přehlednost, trvalkové záhony před domy z venkovských druhů
- Místa pro posezení - kde má člověk krytá záda a přehled - možnost něco pozorovat, možnost přenosných laviček
- Dešťová voda tekoucí z kopce - žlábký z kostek a propustné drnáže podél silnice, a trávník vedle tvořící mělký zelený průleh

Obr. 149: Schema pohledu

Obr. 180: Vizualizace

Pohled na náves od severní strany kašny

- Nový dům v proluce vizuálně uzavírá náves a zároveň z větší části zakrývá dva panelové domy i kdyby neproběhla jejich demolice.
- Stávající hlavní silnice v těchto místech neumožňuje rozvinutí života ve veřejném prostoru, člověk je utlačen dopravou - návrh umožňuje autům vjezd pouze k domům a v nejnútnejších případech

Obr. 151: Schema pohledu

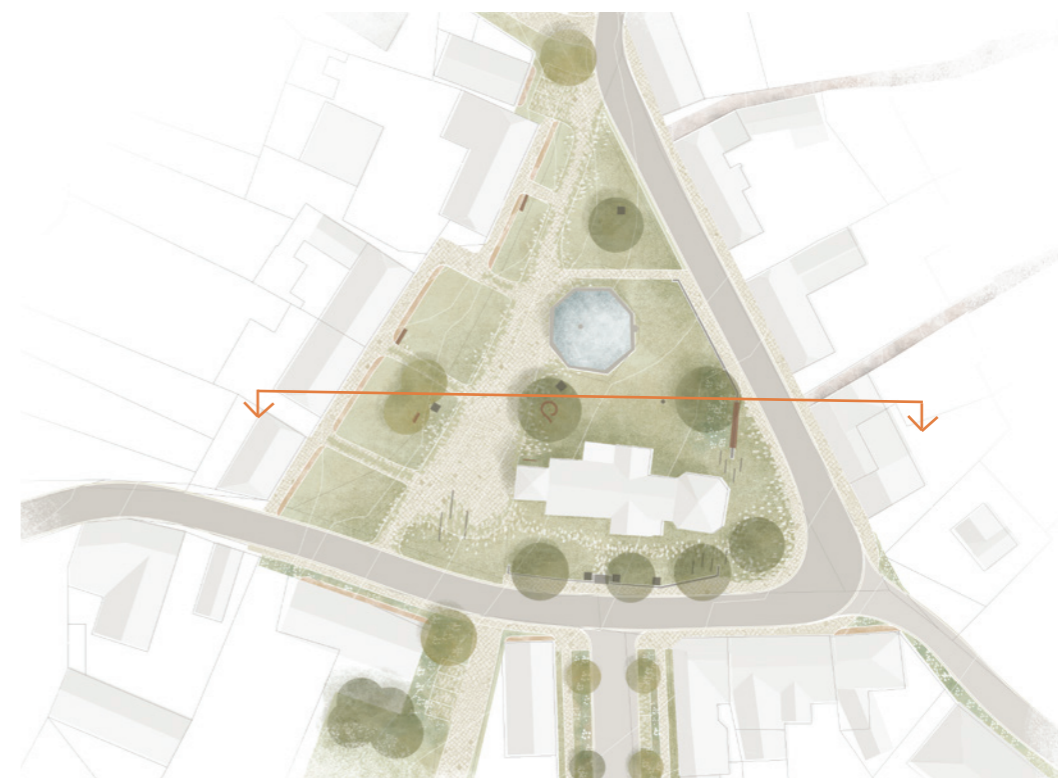

Obr. 152: Vizualizace

Řezophled svažtým terénem návsi

- Terén ponechávám převážně ve stejném stavu - jedinou úpravou byla úprava jemného vysvahování k západní části kostela

Obr. 153: Schema řezophledu

Obr. 154: Řezopohled návsi

Ulice Široká
- půdorys a řezopohled

- Ulice Široká již v současnosti působí jako zelená tepna a hlavní „třída“ obce. Poměrně nedávno byla obnovena hrušňová alej. V této ulici navrhuji brát tento odkaz hrušňové aleje důsledně a dřeviny nevhodné do venkovského prostředí (škumpa, smrky) odstranit a nahradit je hrušněmi, které budou tvořit celistvější alej.
- Povrchy chodníků navrhuji opravit v kamenné dlažbě a sjednotit tak materiál s návsi. Dále uliční profil výškově srovnat tak, aby srážková voda stékala do zelených pásů ke stromům.
- Tyto zelené pásy by mohly fungovat jako dešťové zahrady a sbírat vodu z povrchů nejen z této ulice ale i z návsi, případně ze střech domů. Pod stromy mohou růst odolné trvalky nebo bylinný méně sečený trávník. Toto podloží by se sestávalo s různých druhů kameniva.
- V zelených pásích mohou být na frekventovanějších místech umístěny i parkovací stání s propustnou dlažbou

Obr. 155: Půdorys ulice Široká

Obr. 156: Řezopohled uličním profilem

Možná řešení dalších vybranných veřejných prostor v obci

- Další veřejné prostory v obci, zahrnující ulici Širokou, předprostor kostela Nejsvětější Trojice a „vnitřní sad“ pod hospitem, řeším pouze koncepčně, ne v detailu.
- Předprostor kostela Nejsvětější Trojice podporuji zelení. Vzhledem k plánovanému parkovišti u fotbalového hřiště zde není potřeba parkovacího stání. Celý prostor usazuji do štěrkotrávníku, průjezdnou cestu jako nejnútnější průjezd zachovávám. Důležitým prvkem je přidání hrušňového stromořadí lemující hlavní silnici, které navazuje na již vysazené hrušňové pod hospitem. Toto stromořadí je usazené v mělkém zeleném průlehu, který pomáhá svést srážkovou vodu do malého poldru naproti hospitalu. U vstupu do kostela navrhuji povrch z kamenných kostek vytrácející se do trávníku.
- Prostor za hospitem, nyní plný náletů, navrhuji vyčistit a použít jako prostor například pro komunitní bylinkou zahrádku.
- Bývalý sad v intravilánu pod hospitem - „vnitřní sad“ - navrhuji z velké části obnovit vysokokmennými jabloněmi místních odrůd a zároveň dál od silnice ponechat volný prostor pro možné aktivity. Tento prostor doplňuji u masivní dřevěné houpačky. Ve východní části tohoto prostoru navrhuji obnovit kašnu a doplnit tento prostor lavičkou.
- Naproti tomuto prostoru přes silnici navrhuji výstavbu nového domu, v místech, kde stávalo hospodářské stavení.

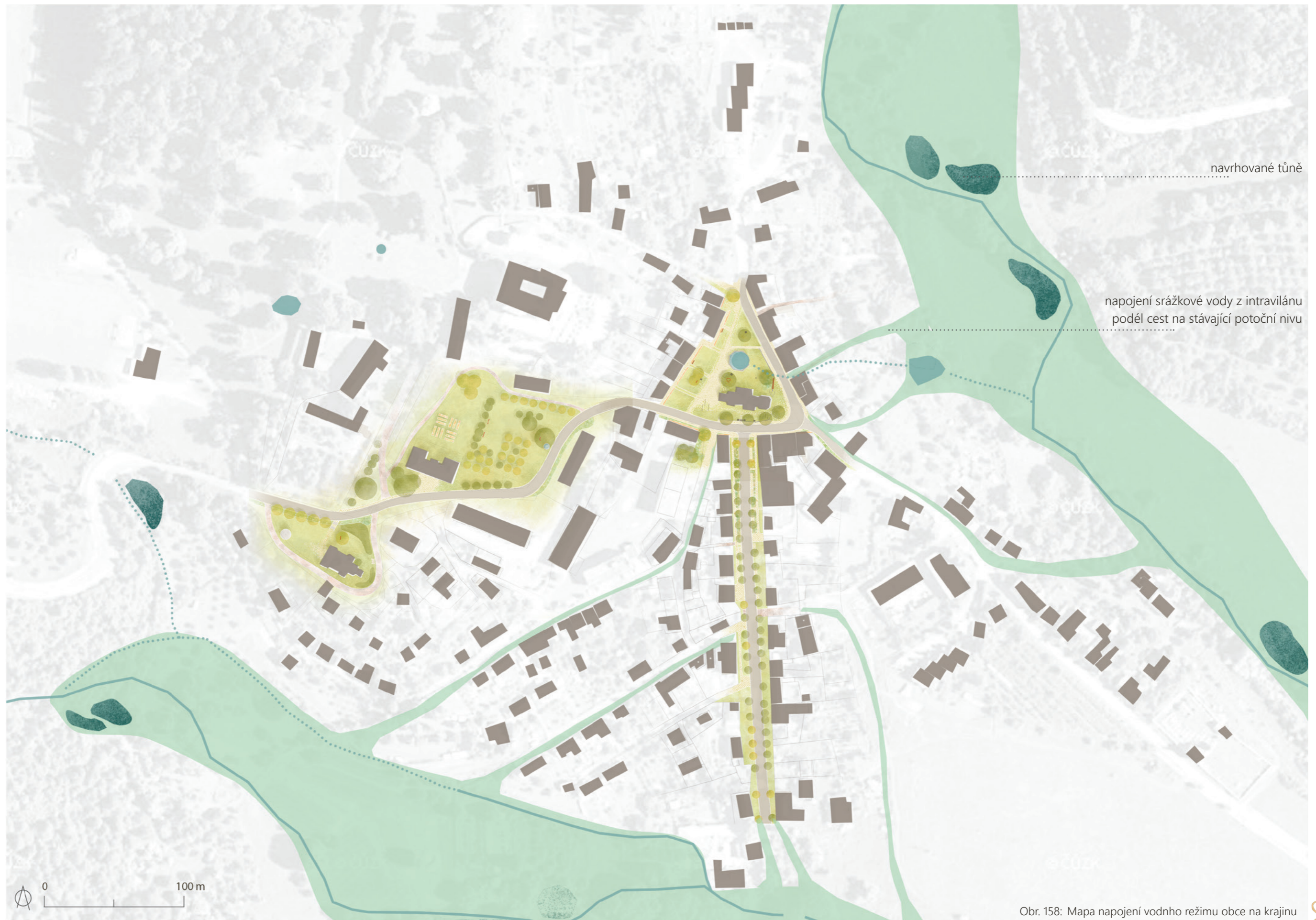
Obr. 157: Půdorys předprostoru kostela a „vnitřního sadu“

5.3. Rozhraní

Napojení vodního režimu
z obce na krajinu

- Úpravy v řešeném území jsem se snažila řešit komplexně vždy v kontextu okolí, a ne jako jednotlivá vytržená místa. Proto i v otázce napojení obce na krajinu navrhuji možné fungování vodního režimu. Přebytečná srážková voda z přívalových deštů by se napojila na stávající potoční nivy. Místo svedení vody do trubek, tedy navrhuji vodě umožnit se pohybovat na povrchu ve žlábkách podél cest.
- Díky terénním průzkumům jsem vytipovala místa mokrých luk, která jsou vhodná pro vytvoření tůní a tím zvětšit zadržovací schopnost krajiny.

navrhované tůně

napojení srážkové vody z intravilánu
podél cest na stávající potoční nivu

0 100 m

Obr. 158: Mapa napojení vodního režimu obce na krajinu

Návrh změn v obci
a krajinného rozhraní

- Obnovení cest do krajiny a propojení s cestami stávajícími - lepší pěší dostupnost
- Obnovení zarostlých sadů, které obklopují Valeč a tvoří měkký přechod do krajiny - vhodné pro prostupnost
- Propojení navrhované zelenomodré infrastruktury obce na krajinu
- Tvorba tůní v otočnici nivě - funkce ekologické a krajinnotvorné - podnět pro vedení cest a povalových chodníků v jejich blízkosti

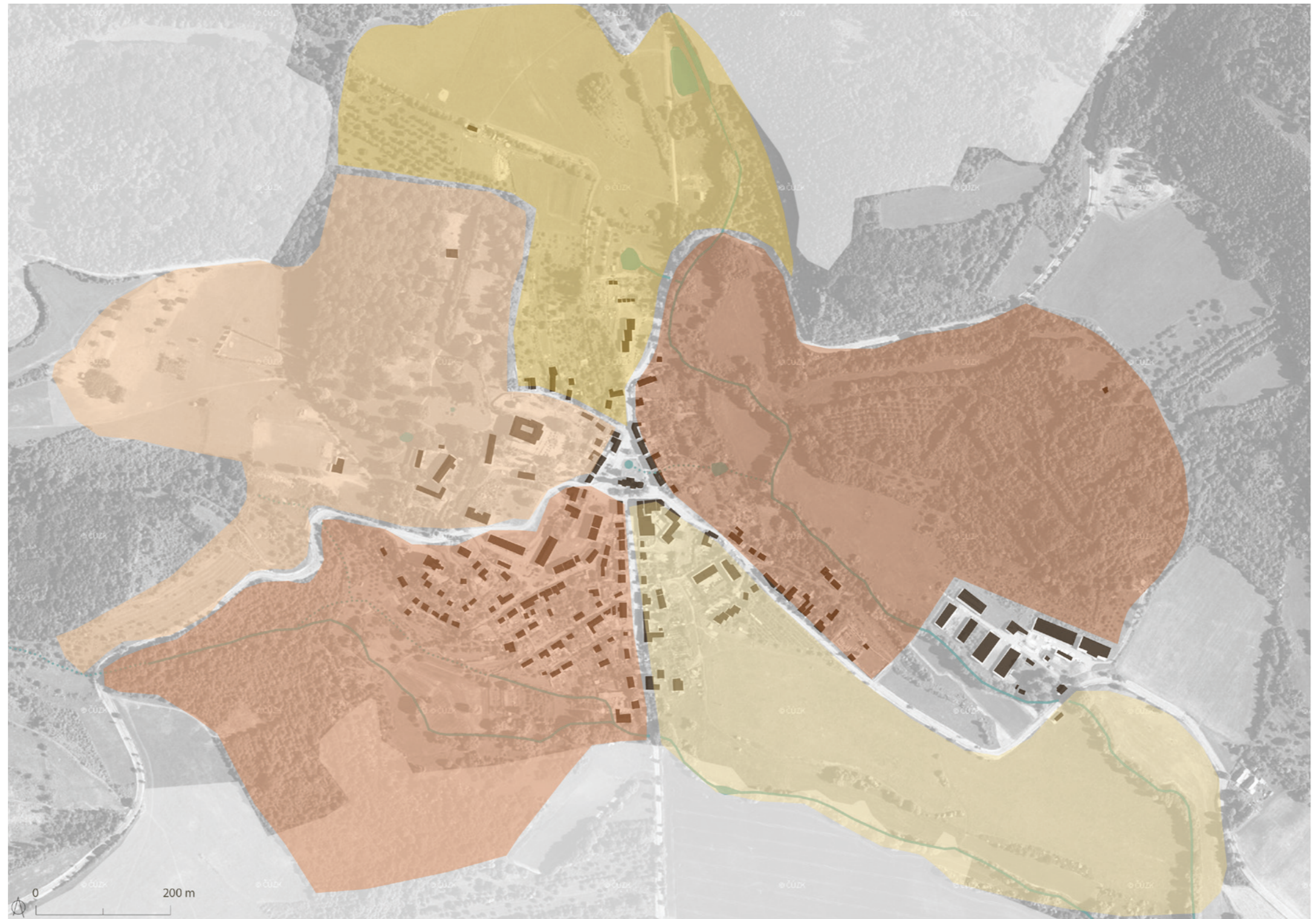

Obr. 159: Mapa krajinného rozhraní

Mikrokrajiny kolem obce

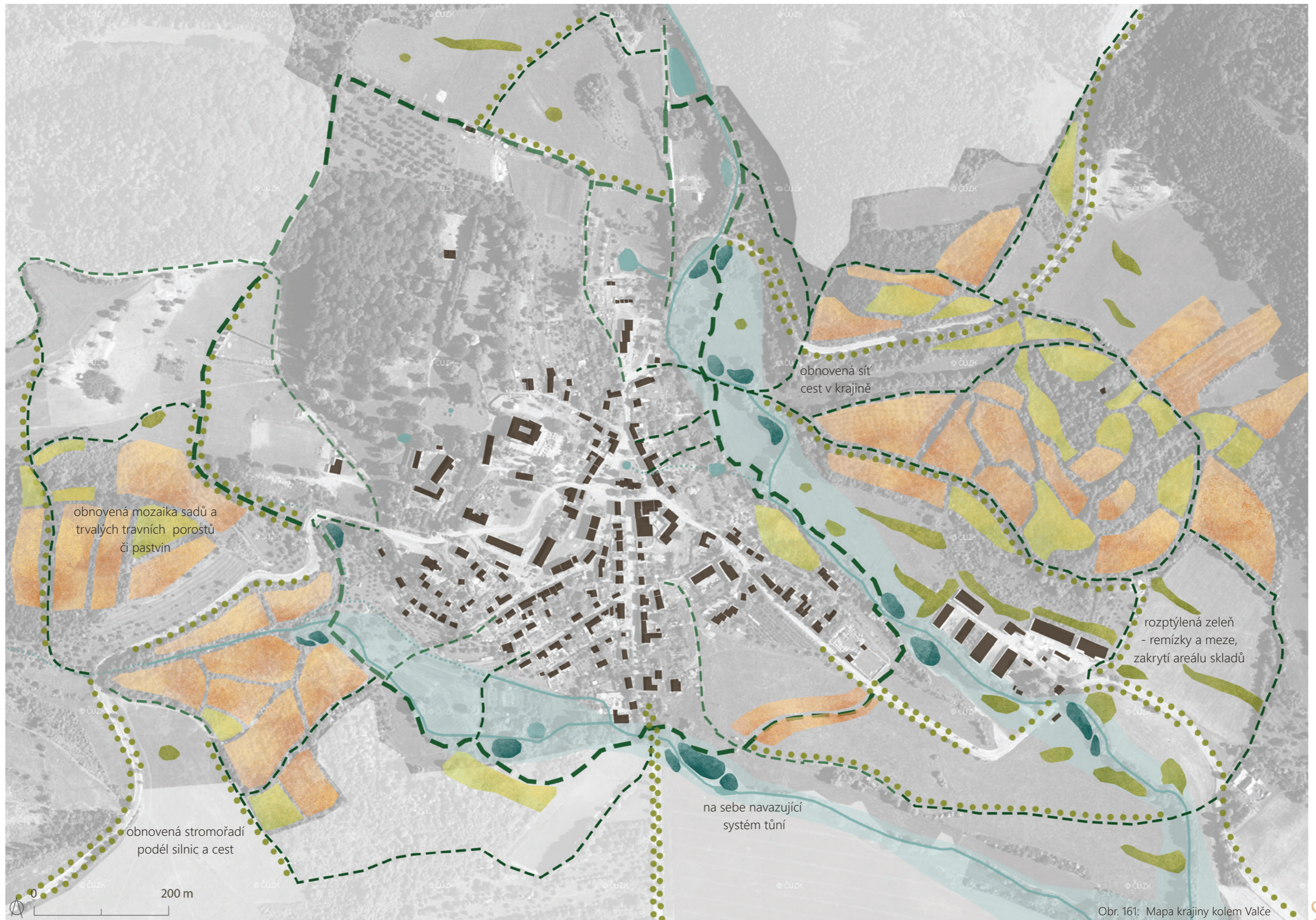
- Terénními průzkumy v krajině kolem Valče, jsem si uvědomila, že zde můžu odlišit pět různých charakterů krajiny a přechodů do krajiny, které jsem nazvala „mikrokrajiny“
- Těchto pět mikrokrajin a jejich různorodost podněcuje člověka k bližšímu prozkoumání, zastavit se v každé z nich, poznat identitu krajiny a prožít zde nějakou zkušenost

Obr. 160: Schema mikrokrajin

- Obnova a doplnění cestní sítě do krajiny a v krajině
- Obnova mozaiky sadů a trvalých travních porostů či pastvin
- Prostor pro potoční nivu - nezkrocovat vodní toky a doplnit krajinu o na sebe navazující tůně
- Obnova a doplnění alejí a stromořadí k silnicím a cestám
- Na větších plochách trvalého travního porostu tvorba rozptýlené zeleně, remízků a mezí
- Pomocí zeleně odclonit areál skladů

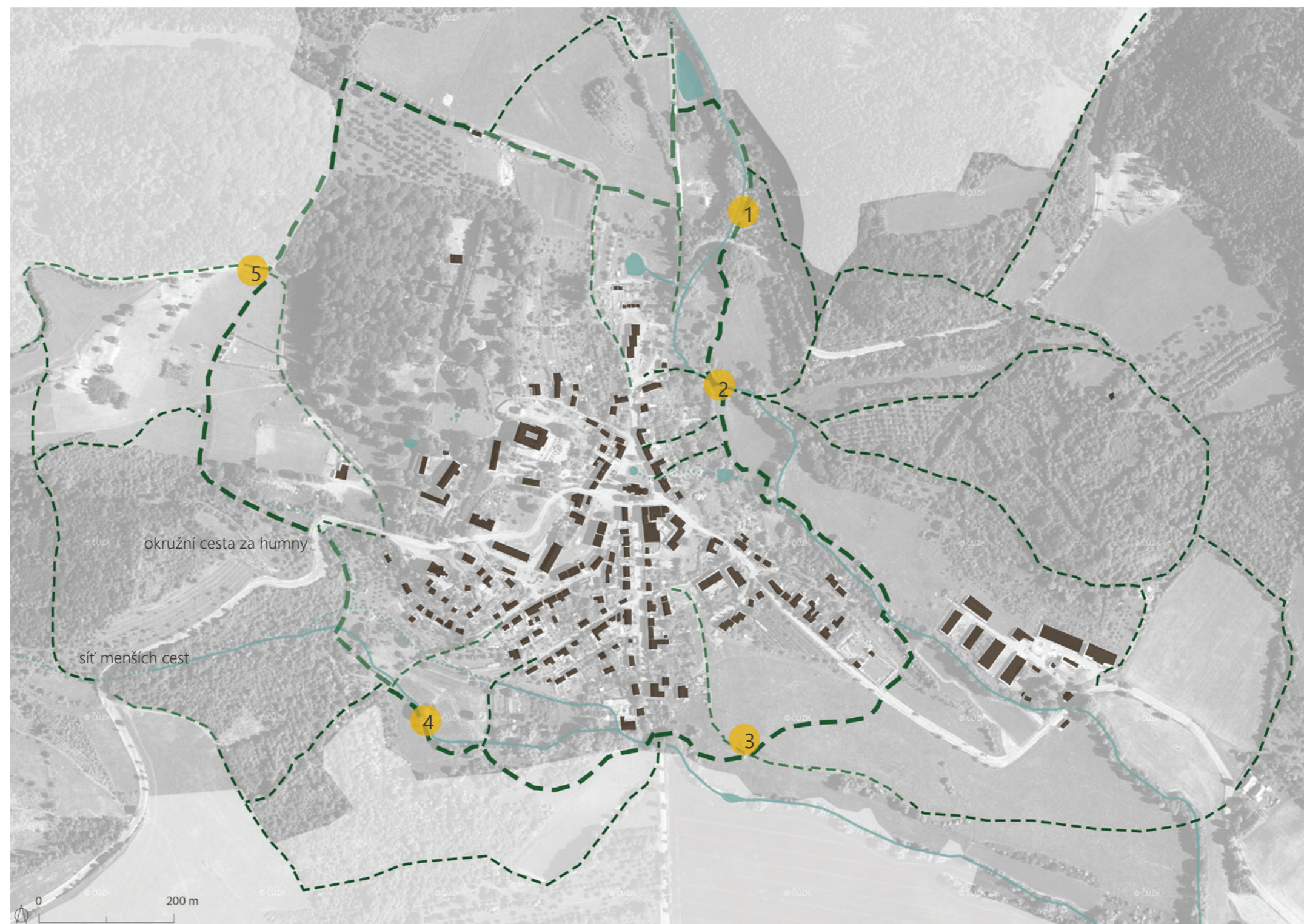

Obr. 161: Mapa krajiny kolem Valče

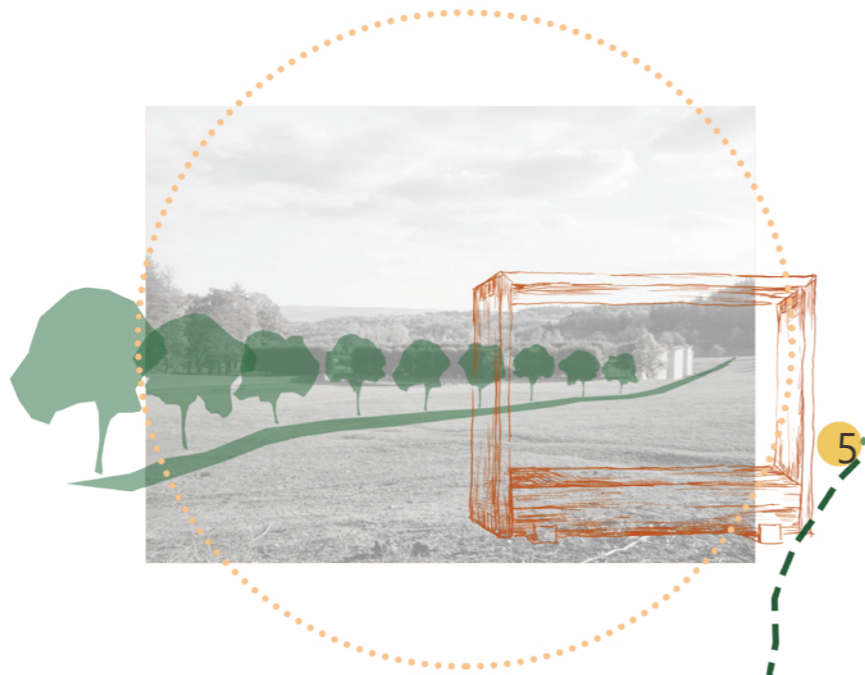
Cestní síť kolem obce s hlavní okružní cestou za humny

- V souvislosti s mikrokrajinami, vznikla hlavní okružní cesta za humny, která tyto mikrokrajiny spojuje, a na které se nachází pět zastavení v různých podobách
- Cílem není stanovit jakou podobu budou zastavení mít, ale ukázat možná řešení a vzbudit podnět

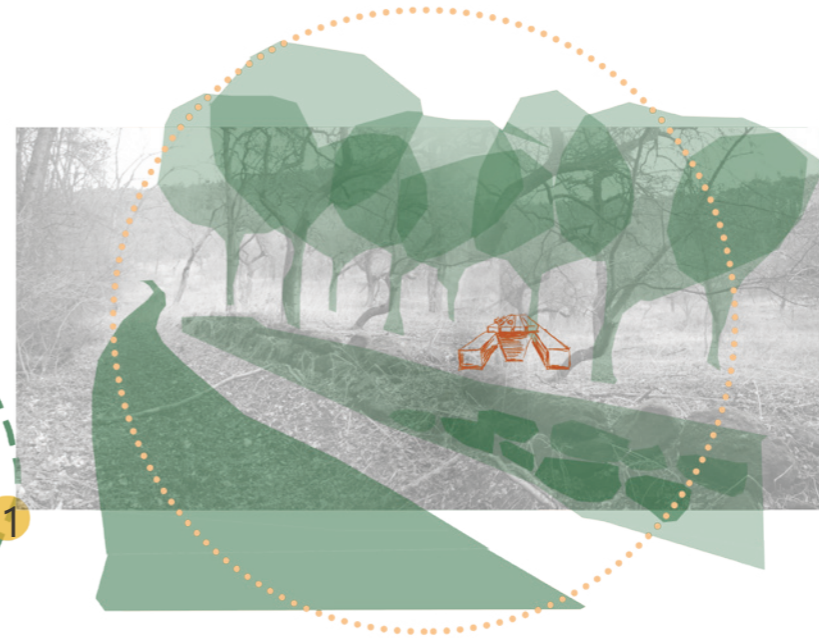

Obr. 162: Mapa cestní sítě kolem Valče

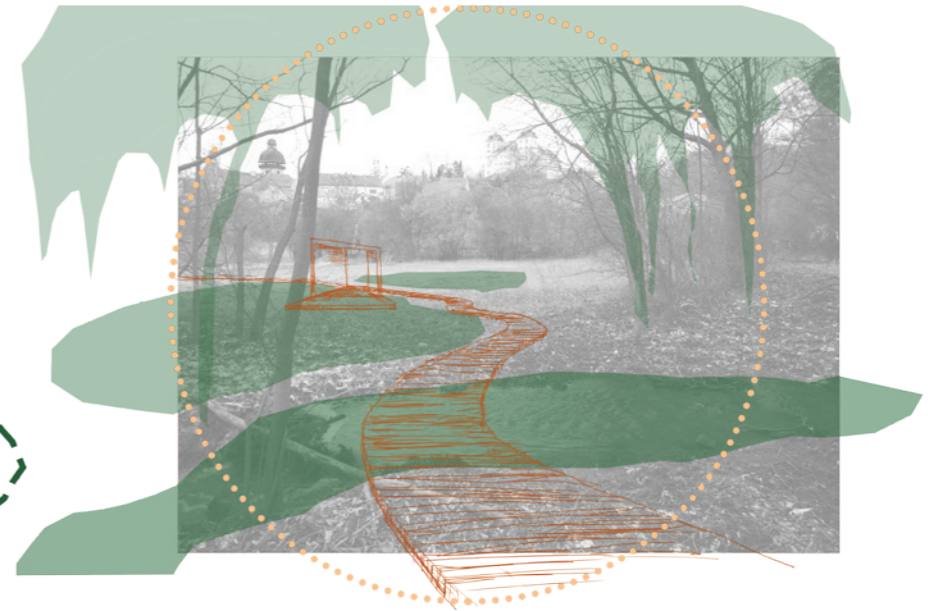

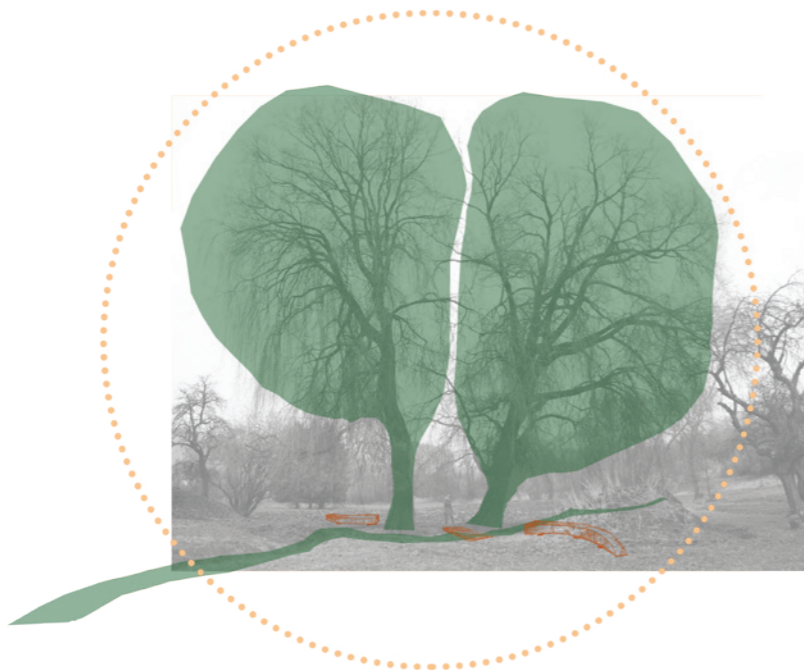
Obr. 163: Lavička pod lesem

Obr. 165: Stůl v sadu

Obr. 166: Tíšení u tůní

Obr. 164: Pod vrbami u potoka

Obr. 167: Okno do krajiny

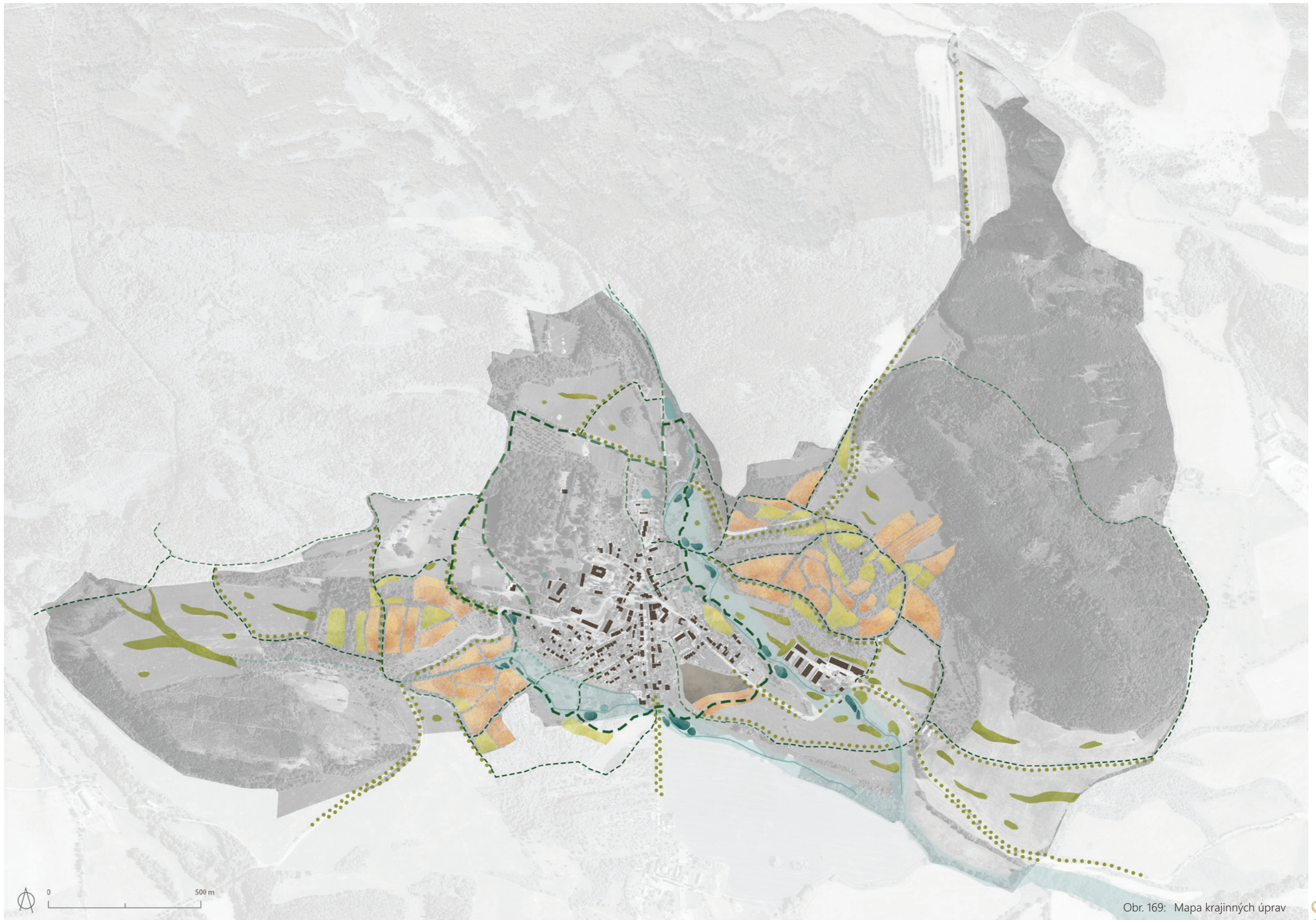
5.4. Extravilán

Obnova struktur v krajině

- Návrhem obnovy krajinných struktur v celém katastrálním území Valeč v Čechách jsou zlepšeny ekologické a estetické funkce krajiny
- V návrhu krajinných změn kladu důraz na dvě potoční osy (Mlýneckého potoka a menších vodních toků) a obnovený prstenec mozaiky sadů okolo Valče
- Tento návrh změn odkazuje na historické využívání krajiny a vychází ze zkušeností místa, ale zároveň vychází ze současných analýz území a je tvořen s myšlenkou na budoucnost a udržitelnost

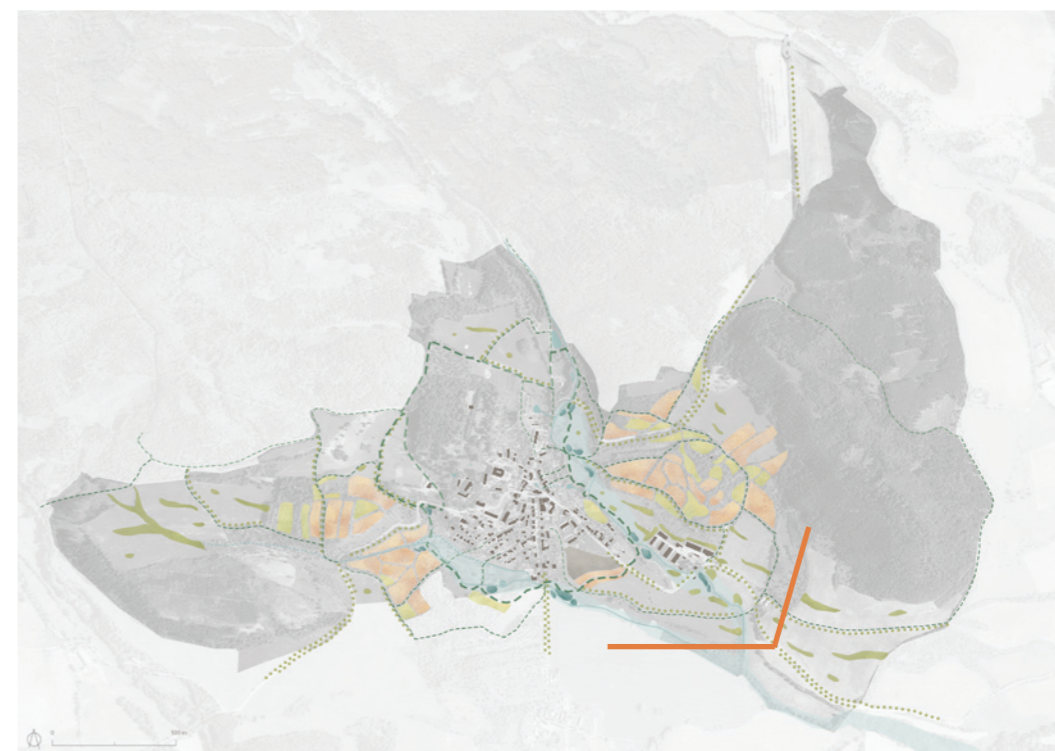
Obr. 168: Schema důrazů v krajině

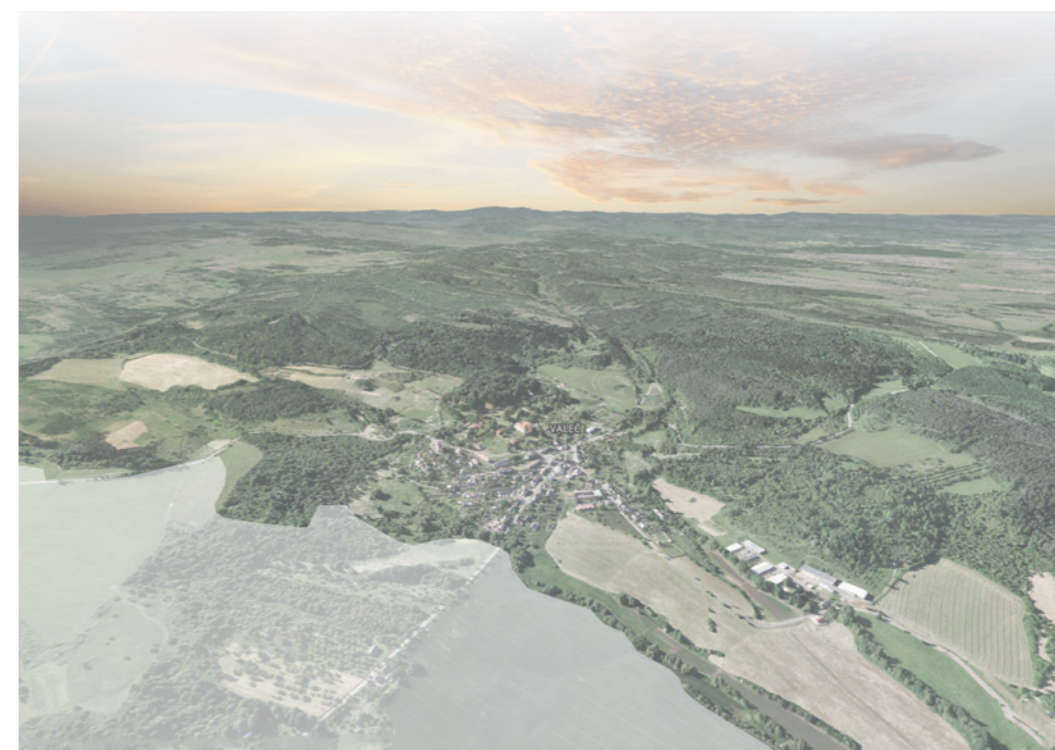
Obr. 169: Mapa krajinných úprav

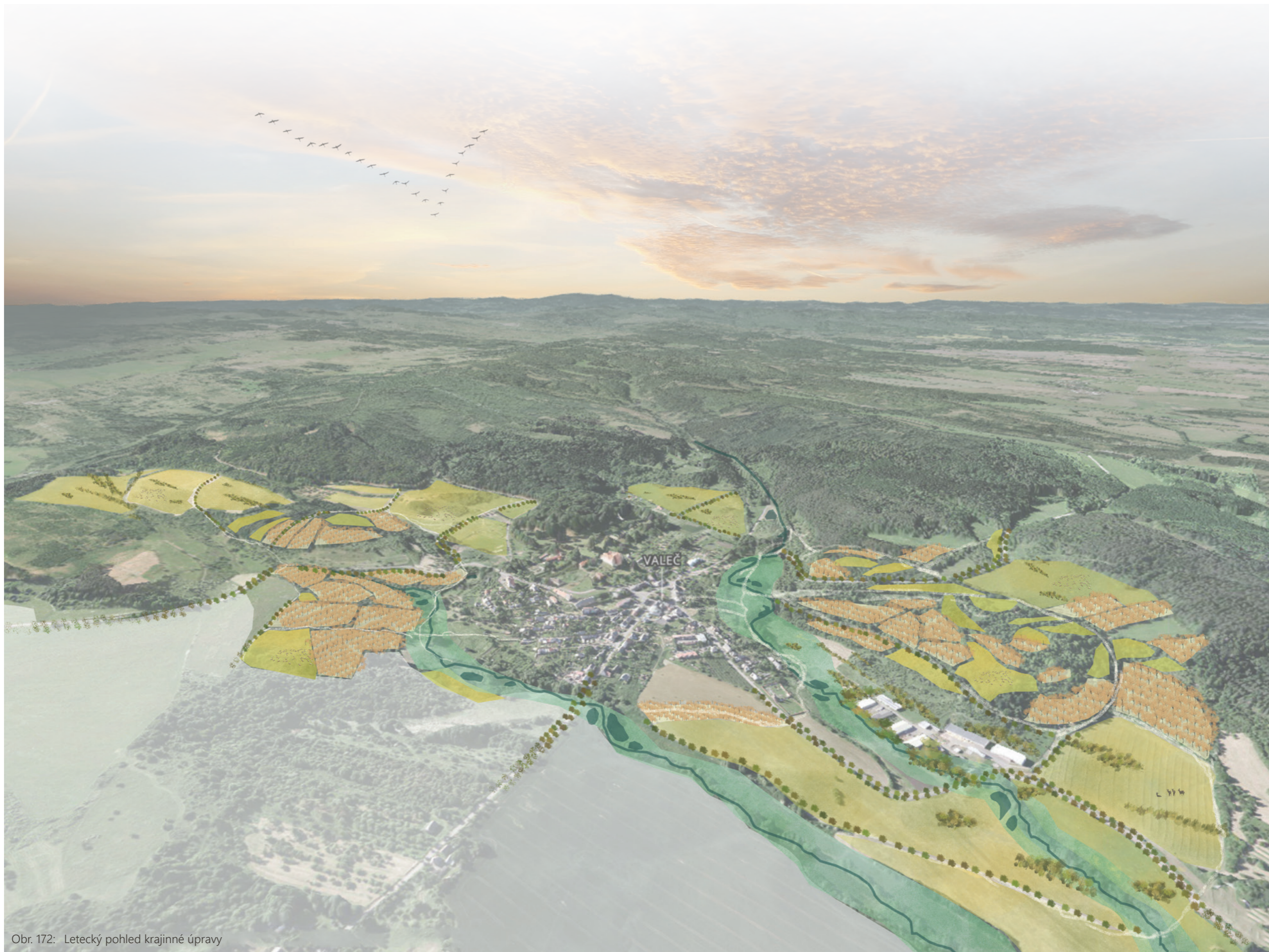
Celkový pohled na řešené území

Obr. 170: Schema pohledu

Obr. 171: Stávající krajina

Obr. 172: Letecký pohled krajinné úpravy

6. DISKUZE

Jako krajinný architekt vnímám český venkovský prostor jako jedinečný fenomén, ke kterému musíme přistupovat citlivě a s ohledem na konkrétní charakter místa. O to s větším porozuměním je třeba přistupovat k řešenému místu v této diplomové práci – obci Valeč a přilehlé krajině, která v tomto regionu vyniká.

Tato urbanisticko-krajinářská studie se zabývá návrhem regenerace intravilánu Valče a krajinného rázu Valečska z pohledu externího člověka. Po podrobných zpracovaných analýzách a terénních průzkumech předkládám návrh intervencí problémových míst, na které si místní lidé již navykli a nevidí, kde je problém nebo jak ho vyřešit v kontextu.

V analytické části bylo zkoumáno území z různých úhlů pohledu a jak bylo vytyčeno v cílech, byla provedena posouzení krajinného a sídelního rázu. Krajinu z historického hlediska nejvíce ovlivnila tři období či události. Období tvorby komponované krajiny a následný rozvoj sadařství, poválečný odsun Němců a zpřetrhání vazeb na krajinu, socialistická éra a její apatie ke krajině, částečně přetrvávající dodnes – to jsou tři hlavní vlivy působící na tuto krajinu. Z přírodně krajinářského hlediska je zdejší krajina velmi bohatá a má velký potenciál. V okolí Valče neprobíhá intenzivní zemědělská produkce a nachází se zde mnoho různých přírodně blízkých biotopů. Dřívější stav této kulturní krajiny byl plný rozmanitých typů rozptýlené zeleně a ploch. Dnes je velká část krajiny zarostlá, a naopak lineární zeleň se vytrácí, proto bylo třeba se v návrhové části na toto zaměřit. Jak uvádím v kapitole land use a vodní režim v krajině, velký potenciál vidím v zaměření se na vodu v krajině a v obnově některých typů hospodaření, jejichž různorodost stimuluje výskyt některých rostlin a živočichů. Na tyto aspekty krajiny, které jsou třeba do ní navrátit, se zatím nedostalo. Co se týče urbanistického celku obce jako sídlo je Valeč velmi cenné s kompaktní dochovanou zástavbou. Jako negativní stránku vnímám socialistickou výstavbu v centru obce a problémový přechod do krajiny. Jako pozitivní stránku vnímám fakt, že se obec nerozrostla o suburbii rodinných domků, která by narušila její hodnotný sídelný ráz.

Po zlepšení obrazu Valče díky opraveným památkám nyní přichází na řadu zlepšení vlastností krajiny a veřejných prostor s důrazem na roli člověka a přírody. Návrh usiluje o celkové řešení venkovského prostoru zahrnující revitalizace návsi, možné řešení navazujících veřejných ploch v obci, přechod ze sídla do krajiny spočívající hlavně s obnovou cest a sadů, úpravy v krajině opírající se o obnovu krajinných prvků a vodního režimu. V řešení postupuji od středu obce směrem do krajiny a následně vzniká na sebe navazující a propojený systém úprav, reagující na potřeby člověka i přírody.

V návrhové části v kapitole intravilán je hlavní změnou hierarchie provozu, kde upřednostňuji člověka procházejícího i pobývajícího před motorovou dopravou a podpoření zeleně celé obci. Z trojúhelníkové návsi plné komunikací a asfaltových ploch, odkloňuji hlavní tah pod kostel. Redukuji tak množství zmatených křižovatek a navracím lidem zpět prostor v horní části návsi, který tvoří zároveň důstojnější okolí kostela. Ideálním řešením v sídle by byla demolice dvou panelových bytovek kousek od návsi a náhradu bydlení doplnit ve výstavbě nových domů v prolukách na různých místech v obci. v reálnějším případě demolici neprovádět, ale v každém případě doplnit proluku domu na návsi, zakrýt tak výhled na onu nevzhlednou zástavbu a vizuálně tak uzavřít náves. Autobusovou zastávku navrhuji přesunout o sto metrů do severní části obce k bytovkám, kde je točna a autobus zde může i bez problémů čekat. Dopravu

v klidu částečně vyřeší plánované parkoviště na kraji obce u fotbalového hřiště a dále pak definování konkrétních parkovacích stáních na různých místech v obci. V intravilánu pak dále ukazuji příklad možného řešení ulice Široká, v prostoru kolem kostel Nejsvětější Trojice a v prostoru pod hospitem „vnitřní sad“.

Návrhová část kapitola rozhraní řeší přechod sídla do krajiny, kde toto navázání hraje významnou roli pro člověka i pro přírodu a krajinu která prostupuje venkovským sídlem. Pomocí obnovy cest a sadů v okolí Valče zde navracím průchodnost do krajiny. Na některých místech je potřeba domluva s občany, kteří si ohradili obecní pozemky, o navrácení prostorů pro obnovu cest. Sady jako přechod do krajiny jsou ideálním prvkem, který jako prstenec okolo obce udávají typický obraz vesnice a pro člověka jsou průchodné. V jihovýchodní části obce zde zůstává rezerva pro možnou zástavbu, ale i zde se snažím pracovat s pozvolným přechodem do krajiny, aby zde budoucí zástavba netvořila ostrou hranu. Pro podpoření vztahu člověk – krajina vytvářím na rozhraní okružní cestu za humny, která spojuje pět nalezených mikrokrajin kolem Valče a dodává podnět k vytvoření několika zastavení a tím nový příběh, který se zapíše na onu přepisovanou stránku paměti krajiny.

V katastrální území Valeč v Čechách pak v kapitole extravilán řeším konkrétní doplnění prvků a struktur v krajině. Jde zejména o obnovu alejí a sadů, doplnění remízků, mezi a další rozptýlené zeleně, podpoření potoční nivy a tvorby nových tůní a mokřadů. Tvorba všech prvků v krajině napomáhá udržení vody v krajině, snížení jejímu rychlému odtoku z území, a tedy zlepšení vodního režimu v daném území. Vodní režim je podpořen i v intravilánu obce, kde pracuji se svedením srážkové vody do propustných povrchů a zelených průlehu, a v ulici Široká navrhuji možné dešťové záhony v místech zeleného pásu se stromořadím. V návrhu změn se tak skloubí pohled umělce, krajinného architekta i ekologa.

Tato práce je jen krokem k uskutečnění vize, jak zacházet s venkovským prostorem a krajinou. Pro realizaci obnovy například prostoru návsi by musela být vypracována podrobnější detailní studie a projektová dokumentace. Co se týče rozhraní a krajiny, je potřeba jednat, i po malých krůčcích. Nyní je to na obci, který krok si vybere. Jak říkají krajinné architekty Salzmann (2018) a Wagnerová (Cesty venkov) postačí začít i obnovou jedné cesty se stromořadím a do tvorby zapojit obyvatele. Tvorba zdánlivě drobných úprav jako zobytnění veřejných prostor nebo obnova cesty do krajiny, při jejíž realizaci se zapojí občané, pak vede i k utužení mezilidských vztahů a žitého sousedství – typických znaků venkova.

7. ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce bylo uchopit krajinu, vesnici, venkovský prostor a vytvořit komplexní návrh změn. Dílčí cíle byly: posouzení krajiny z hlediska historického kontextu; posouzení krajiny z přírodně krajinářského hlediska s přihlédnutím na krajinný ráz, VKP, strukturování krajiny, ÚSES; Posouzení potenciálu hospodaření v krajině současnost s ohledem na land use, vodní režim v krajině; posouzení urbanistického celku obce a sídelní ráz. Tyto cíle byly splněny a popsány v analytické části a shrnuty v diskuzi. Hlavním cílem práce bylo vytvoření funkčního návrhu úprav extravilánu a intravilánu obce s ohledem prozkoumaná fakta a pohledy v analytické části. Tento cíl byl splněn v návrhové části a shrnut v diskuzi.

V části literární rešerše bylo rozebíráno téma pohledů na krajinu a venkovský prostor, na veřejný prostor a úlohu krajinného architekta ve vztahu k venkovskému prostoru, a na závěr téma hospodaření s vodou v urbanizovaném prostředí.

Současný stav lokality a kontextu okolí byl studován v kapitole analytická část, která tvoří velký a důležitý díl této práce. V analytické části bylo zkoumáno řešené území z různých pohledů, díky čemuž byl pak možný vytvořit návrh studie.

Hlavním výsledkem práce byla vlastní studie návrhu změn v intravilánu, rozhraní sídla a v krajině, zobrazena převážně graficky. V kapitole návrhová část byl vytyčen počáteční koncept návrhu a dále v řešeném území popsány a navrženy změny od menšího měřítka středu obce Valeč až po krajinné měřítko katastrálního území.

Návrh revitalizace návsi přinesl:

- Zlepšení role obyvatele při pohybu a při pobytu, podpoření pocitů „bezpečně a příjemně“
- Usměrnění motorové dopravy
- Navrácení venkovského charakteru do povrchů a dalších detailů prostoru – celkové změkčení a jednoduchost
- Vizuální uzavření návsi a zdůraznění dominant

Návrh dalších veřejných ploch obce přinesl:

- Vytvoření důstojného ale nenásilného prostoru okolo kostela Nejsvětější Trojice
- Vytvoření pobytového sadu pod hospitálem
- Podpoření potenciálu zelené ulice Široká
- Představení možnosti práce s dešťovou vodou na těchto místech v obci

Návrh změn na rozhraní sídla a krajiny přinesl:

- Obnovení cest pro lepší prostupnost do krajiny a podpoření systému zkratk pro chodce
- Obnovení měkkého přechodu zástavby do krajiny převážně pomocí obnovy sadů
- Podpoření nalezení vztahu obyvatel ke krajině

Návrh změn v krajině přinesl:

- Navrácení mozaikovitosti do krajiny
- Obnovení krajinných struktur a rozptýlené zeleně ve spojitosti s komponovanou krajinou
- Podpoření funkčnosti Územního systému ekologické stability
- Zlepšení vodního režimu v krajině

Cíle vytyčené na začátku i dílčí záměry, které vyvstaly během tvorby této práce, byly splněny.

Žádoucím výsledkem této práce bylo ukázat, jakým způsobem je možné tvořit venkovský veřejný prostor kvalitní a obyvatelný a znovunalézt vztah ke krajině, o kterou je třeba pečovat, neboť dohromady tyto aspekty pak tvoří celkový obraz vesnice a tím i naší země.

8. SEZNAM LITERATURY

Tištěné zdroje

Antrop, Mark. „Why landscapes of the past are important for the future.“ Landscape and Urban Planning. UGent, 2005. 70(1-2): 21–34.

BALKO, Zoltán, Milan BEUTELHAUSER, Mária BIHUŇOVÁ, Štefan LANČARIČ, Libuše MURÍNOVÁ a Branislav ŠTRBA. *Ochrana a tvorba životného prostredia v obciach: odborná-metodická príručka: príklady a inšpirácie*. Nitra: Agentúra pre rozvoj vidieka, 2013.

BLAŽEK, Bohuslav. *Venkovy*: [anamnéza, diagnóza, terapie]. 1. vyd. [Brno]: ERA, ©2004. 184 s. ISBN 80-86517-90-X. Online vydání dostupné z: https://is.muni.cz/el/1423/podzim2008/HEN555/um/6232412/Blazek_Venkovy.pdf.

CÍLEK, Václav. *Krajiny vnitřní a vnější: texty o paměti krajiny, smysluplném bobrovi, areálu jablkového štrůdlu a také o tom, proč lezeme na rozhlednu*. Praha: Dokořán, 2002. 231 s., xvi s. obr. příl. ISBN 80-86569-29-2.

CORNER, James. *Recovering landscape: essays in contemporary landscape architecture* [online]. New York: Princeton Architectural Press, ©1999 [cit. 2019-04-10]. Dostupné z: <http://site.ebrary.com/lib/natl/Doc?id=2004745>.

DAŘA Jaroslav. *Provozní souvislosti jako hlavní nástroj pro tvorbu veřejného prostoru a možné východisko pro jeho výtvarné řešení*. Veřejný prostor v širším kontextu - město, industriál, krajina. Vydání 1. V Praze: Fakulta stavební ČVUT, 2018. 198 stran. ISBN 978-80-01-06355-2.

DUNNETT, Nigel a Andy CLAYDEN. *Rain gardens: managing water sustainably in the garden and designed landscape*. Portland, Or.: Timber Press, 2007. 188 s. ISBN 0881928267.

GEHL, Jan. *Cities for people*. Washington, DC. Island Press, 2010. 236 s. ISBN 9781597269841

GRANT, Gary. *Ecosystem services come to town: greening cities by working with nature*. Chichester: Wiley-Blackwell, 2012. 238 s. ISBN 9781405195065.

HENDRYCH Jan. *Lineární vegetační struktury v proměnách krajiny*. Veřejný prostor v širším kontextu - město, industriál, krajina. Vydání 1. V Praze: Fakulta stavební ČVUT, 2018. 198 stran. ISBN 978-80-01-06355-2.

HNILČKA, Pavel. *Sídelní kaše: otázky k suburbánní výstavbě kolonií rodinných domů: urbanismus do kapsy*. 2. dopl. vyd. Brno: Host, 2012. ISBN 978-80-7294-592-4.

JELLICOE, Geoffrey a Susan JELLICOE. *The landscape of man: shaping the environment from prehistory to the present day*. 3. Edit., expand. and updated. London: Thames and Hudson, 1998. ISBN 0-500-27819-9.

KNOPP, Alfred. *Vesnice: stavby a krajina mají svůj řád*. Brno: Ústav územního rozvoje, 1994. Vesnice, svazek 2. 211 s. ISBN 80-85124-96-3.

KNOX, Paul L., Heike MAYER. *Small town sustainability: economic, social, and environmental innovation*. 2. dopl. vyd. Basel: Birkhäuser, 2013. ISBN 9783764385798.

KOCOURKOVÁ, Jarmila. *Přírodní prostředí vesnice*. Brno: Ústav územního rozvoje Brno: pracovní skupina pro obnovu vesnice při VÚVA Brno, 1993.

KOTALÍK, Jiří T. *Architektura barokní*. Praha: Správa Pražského hradu, 2001. 255 s. ISBN 8086161382.

KUČA, Karel, Věra KUČOVÁ, Alena SALAŠOVÁ, Ivan VOREL a Martin WEBER. *Krajinné památkové zóny České republiky*. Praha: Národní památkový ústav, 2015. 511 s. ISBN 978-80-7480-045-0.

KUPKA, Jiří. *Krajiny kulturní a historické: vliv hodnot kulturní a historické charakteristiky na krajinný ráz naší krajiny*. Vyd. 1. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2010. 179 s. ISBN 978-80-01-04653-1.

LOKOČ, Radim a Michaela LOKOČOVÁ. *Vývoj krajiny v České republice*. Brno: Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání, 2010. ISBN 978-80-904807-3-5.

MALIPHANT, Andrew a Kipper WILLIAMS. *Local regeneration handbook*. Los Angeles: SAGE, 2018. 208 s. ISBN 1526426986.

MAREČEK, Jiří. *Krajinařská architektura venkovských sídel*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, 2005. 362 s. ISBN 80-213-1324-2.

PERLÍN, Radim a HUPKOVÁ, Martina. *Venkovy a venkované: doprovodná publikace k výstavě ...* Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2010. 11 s., 19 složených l. ISBN 978-80-87147-27-6.

SEMOTANOVÁ, Eva. *Historická krajina Česka a co po ní zůstalo*. Praha: Historický ústav AV ČR, v.v.i. v nakladatelství Academia, Středisko společných činností AV ČR, v.v.i., 2014.

SHARKY, Bruce. *Thinking about landscape architecture: principles of a design profession for the 21st century*. New York, NY: Routledge, 2016. 208 s. ISBN 9781315726939.

SHEPHEARD, Paul. *The Cultivated Wilderness, Or, What is Landscape?*. Cambridge, MA and London: MIT Press, 1997, 230 s. ISBN 0-262-69194-9.

SCHAMA, Simon. *Landscape and memory*. New York: A.A. Knopf, 1995. ISBN 0679402551.

SCHULZ, Christian Norberg. *Genius loci: Towards a phenomenology of architecture*. Academy Editions, 1980. 213 s. ISBN 978-0847802876.

SITTE, Camillo. *The art of building cities: city building according to its artistic fundamentals*. New York: Reinhold, 1945. 128 s.

STROM, Steven, Kurt NATHAN a Jake WOLAND. *Site engineering for landscape architects*. Sixth edition. Hoboken, New Jersey: Wiley, 2013. 368 s. ISBN 978-1118090862.

SÝKORA, Jaroslav. *Venkovský prostor. 1. díl, Historický vývoj vesnice a krajiny. Doplňkové skriptum*. Vydání 1. Praha: ČVUT, 1998. 62 stran. ISBN 80-01-01826-1.

ULRICH, Roger S. *View through a window may influence recovery from surgery*. Science, 1984, Vol. 224, Issue 4647, pp. 420-421.

VONDRUŠKOVÁ, Alena a VONDRUŠKA, Vlastimil. *Vesnice*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2014. 199 s. Průvodce českou historií. ISBN 978-80-7429-362-7.

VOREL, Ivan a Jiří KUPKA. *Krajinný ráz: identifikace a hodnocení*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2011. 148 s. ISBN 978-80-01-04766-8.

ZEUNERT, Joshua. *Landscape architecture and environmental sustainability: creating positive change through design*. New York: Bloomsbury, 2017. 320 s. ISBN 978-1472590626.

Elektronické zdroje

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. Hercynské dubohabřiny [online]. Praha ©2007 Biomonitring. [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: <http://www.biomonitoring.cz/biotopy.php?stanovisteID=50&biotopID=34>.

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. Ptačí oblasti v ČR: Východní Krušnohoří [online]. Praha ©2006 Natura 2000. [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: http://www.nature.cz/natura2000-design3/web_lokalita.php?cast=1804&akce=karta&id=1000143551.

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. Aplikace AOPK ČR *Mapomat* [online] © 2019. [cit. 2019-02-21]. Dostupné z: <http://webgis.nature.cz/>.

Ak Valeč v Čechách Waltsch Reg. Karlsbad, Panorama vom Ort, Schloss u. Dorf [fotografie]. In: Online shop for antique postcards. [cit. 2019-02-22]. Dostupné z: <https://static2.akpool.de/images/cards/213/2133836.jpg>

Cesty venkova. Krajina. [online]. [cit. 2018-09-18]. Místo pro život DP, z.ú., Nečín. Dostupné z: <http://www.cestyvenkova.cz>.

Český úřad zeměměřický a katastrální. *Nahlížení do katastru nemovitostí*. Webová aplikace [online] © 2004–2019. [cit. 2019-02-05]. Dostupné z: <https://nahlizeniidokn.cuzk.cz/>.

EEA (Evropská Environmentální Agentura). *10 messages for 2010, Cultural landscapes and biodiversity heritage*. Copenhagen, 2010. [cit. 2019-01-18]. 16 s. ISBN 978-92-9213-147-0. Dostupný z: <https://www.eea.europa.eu/publications/10-messages-for-2010-2013>.

FOGLAR Antonín. Soukromá sbírka fotografií. Černobílá fotografie Valče z roku 1936

In: Web Fotohistorie – Historické fotografie. *Valeč – historické datum 1898* [fotografie]. [cit. 2019-02-22]. Dostupné z: <http://www.fotohistorie.cz/FullFoto.aspx?photoID=15541>

In: Web Fotohistorie – Historické fotografie. *Valeč – historické datum 1908* [fotografie]. [cit. 2019-02-22]. Dostupné z: <http://www.fotohistorie.cz/FullFoto.aspx?photoID=3581>

In: Web Fotohistorie – Historické fotografie. *Valeč – historické datum 1910* [fotografie]. [cit. 2019-02-22]. Dostupné z: <http://www.fotohistorie.cz/FullFoto.aspx?photoID=3582>

Informace o území – Valeč (okres Karlovy Vary), Vybrané údaje za obec [online]. Český statistický úřad 31.12.2018 [cit. 2019-01-22]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=profil-uzemi&uzemiprofil=31588&u=__VUZE-MI_43_555690#profil31590=page%3Dpozice-profilu%26rqup%3DA%26pvo%3DPU-MOSZV-01%26z%3DG%26f%3DGRAFICKY_OBJEKT%26clsp%3D31590%26katalog%3D31590&profil31612=page%3Dpozice-profilu%26rqup%3DA%26pvo%3DPU-MOSZV-DEMPOHYB%26z%3DT%26f%3DTABULKA%26clsp%3D31612%26katalog%3D31612&profil31613=page%3Dpozice-profilu%26rqup%3DA%26pvo%3DPU-MOSZV-DEMSTAV%26z%3DT%26f%3DTABULKA%26clsp%3D31613%26katalog%3D31613.

Mapy.cz [online]. Různá měřítka. Praha: Mapy.cz, © 2011- [cit. 2019-01-20]. Dostupné z: <http://www.mapy.cz>.

Náš venkov: *Potulní architekti*. [televizní vysílání]. Praha: ČT 2. 12. 10. 2013 [cit. 2019-02-02]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1097944695-nas-venkov/213562243400012-%2068%20potulni-architekti>.

Náš venkov: *Tot' můj sad!* [televizní vysílání]. Praha: ČT 2. 21. 1. 2017 [cit. 2018-09-20]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1097944695-nas-venkov/216562243400010-tot-muj-sad>.

Obec Karlovy Vary. Územní plánování: *Návrh nového územního plánu obce Valeč z roku 2016* [online]. Magistrát města Karlovy Vary 2016 [cit. 2019-02-24]. Dostupné z: <https://mmkv.cz/cs/porizovani-uzemnich-planu-zmen-uzemnich-planu-uzemnich-studii>.

Obec Valeč a okolí. In: Historické mapy – topografické mapy. *Bohemia (1842–1853) – Second military survey of the Habsburg Empire*. [cit. 2019-02-17]. Dostupné z: <https://mapire.eu/en/map/secondsurvey=-bohemia/?layers=osm%2C7C&bbox=1592727.9130066491%2C6457729.537594866%2C1621754.8744979447%2C6467284.166130513>.

Obec Valeč a okolí. In: Historické mapy – topografické mapy. *Königreich Böhmen (1764–1767) – First Military Survey*. [cit. 2019-02-17]. Dostupné z: <https://mapire.eu/en/map/firstsurvey-bohemia/?layers=osm%2C141&bbox=1564754.7909959613%2C6444553.501992965%2C1680862.6369611442%2C6482772.016135553>.

Obec Valeč a okolí. In: Národní geoportál INSPIRE, Topografická mapa ČÚZK ©[online]. 2019 [cit. 2019-03-19]. Dostupné z: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>.

Obec Valeč a okolí. In: Ústřední archiv zeměměřictví a katastru (ÚAZK), *Klad Topo S-1952 1:200 100* [online]. 2019 [cit. 2019-02-17]. Dostupné z: <https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/pohledy/archiv.html>.

Obec Valeč. *Platný územní plán obce z roku 2005* [online]. Valeč 26. 11. 2005 [cit. 2019-02-24]. Dostupné z: <http://www.valec.cz/prakticke-informace/uzemni-planovani>.

Openstreetmap.cz [online]. Různá měřítka. Praha: Openstreetmap.cz, © 2015–2019 [cit. 2019-01-20]. Dostupné z: <https://openstreetmap.cz/>.

Památky a příroda Karlovarska 2009–2015. In: Regionální internetová topografická encyklopedie Karlovarského kraje. *Historická fotografie obce Valeč – Valeč od jihu na kresbě Karla Liebschera z 19. století* [fotografie]. [cit. 2019-02-20]. Dostupné z: http://www.pamatkyapriodakarlovarska.cz/administrace/foto_objekty/295_20_1421048607_517784_max.jpg.

Památky a příroda Karlovarska 2009–2015. In: Regionální internetová topografická encyklopedie Karlovarského kraje. *Historická fotografie obce Valeč – Valeč od východu na kresbě Karla Liebschera z 19. století* [fotografie]. [cit. 2019-02-20]. Dostupné z: http://www.pamatkyapriodakarlovarska.cz/administrace/foto_objekty/295_30_1421048607_687525_max.jpg.

Postcard Waltsch Valeč Blick auf die Stadt 1935. [online]. In: Oldthing – die Sammlerplattform historischen Fundstücken, [cit. 2019-02-22]. Dostupné z: <https://oldthing.de/Postcard-Waltsch-Vale-Blick-auf-die-Stadt-1935-0034688833>.

Postcard Waltsch Valeč v Čechách Kreis Luditz Mittelböhmen, Panorama vom Ort [fotografie]. In: Online shop for antique postcards. [cit. 2012-02-22]. Dostupné z: <https://www.akpool.de/ansichtskarten/27369497-ansichtskarte-postkarte-waltsch-vale-v-echch-kreis-luditz-mittelboehmen-panorama-vom-ort>.

Povodí Ohře, státní podnik. List opatření OHL218002. *Retence vody v krajině: Prověření možnosti obnovy zaniklých vodních nádrží*. Chomutov 2016.

RÝPAR Vít. *Obráz versus vesnice: – Vesnice mezi domy – venkovský charakter prostředí*. In: Fresh Eye [online]. Vloženo 2018-03-04 [cit. 2019-03-26]. 23 min. Spolek pro studium vizuální kultury z.s. Odolena Voda. Dostupné z: <http://fresh-eye.cz/video/obraz-versus-vesnice-vit-rypar-vesnice-mezi-domy-venkovsky-charakter-prostredi/>

SALZMANN Klára, ČÍŽEK Pavel. Protierozní zelené pásy může vytvářet i každá obec [online]. 23. 10. 2018 [cit. 2019-03-26]. Dostupné z : <https://www.moderniobec.cz/video/protierozni-zelene-pasy-muze-vytvaret-i-kazda-obec/?fbclid=IwAR2ObmPKIctU9M78ZUIFi7jZhLnO1nRZRfFerDFPDii9s6VwJgG4IMU5s>.

Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu (SZKT). *Plánování a navrhování modrozelené infrastruktury* [online]. 2019 [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: <http://www.szkt.cz/akce-szkt-clanky/planovani-a-navrhovani-modrozelené-infrastruktury.html?fbclid=IwAR1N-idcZw5PsFIGcyo30HYk-0bEjjQXvDADIUsViR-flY3t5KHQSG24BAU>

ŠANTRŮČKOVÁ Markéta, BUSINSKÝ Roman, BENDÍKOVÁ Lucia, SOJKOVÁ Eva, VELEBIL Jiří, VÁVROVÁ Věra, WEBER Martin. *Mapa zásad pro uchování památkových hodnot krajinné úpravy ve Valči*. Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v.v.i. Praha Průhonice 2014. 33 s. Online vydání dostupné z: http://www.vukoz.cz/dokumenty/050/naki_zahrady/DF12P01OVV016_Valec_mapa-zasad.pdf.

VÚMOP, v.v.i. *eKatalog BPEJ*. Webová aplikace [online] © 2019. [cit. 2019-03-13]. Aplikace byla vyvinuta pro potřeby Ministerstva zemědělství ČR. Dostupné z: <https://bpej.vumop.cz/>.

VÚMOP, v.v.i. *Protierozní kalkulačka*. Webová aplikace [online] © 2019. [cit. 2019-03-16]. Aplikace byla vyvinuta pro potřeby Ministerstva zemědělství ČR. Dostupná z: <https://kalkulacka.vumop.cz/app/>.

WANET s.r.o. Místopisný průvodce po České republice. [online] © 2019. *Valeč, okres Karlovy Vary*. [cit. 2019-03-10]. Dostupné z: <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/68/valec/pamatky-turistika/>.

WAGNEROVÁ Eva. *Dokumentární filmy o krajině. Krajina, která spojuje*. In: Cesty venkova [online]. [cit. 2018-09-18] 25 min. Místo pro život DP, z.ú., Nečín. Dostupné z: <http://www.cestyvenkova.cz/index.php?id=524>.

ZEMAN, Lubomír. *Komponovaná krajina Valečska. Barokní makrokosmos a mikrokosmos transformovaný v přírodně krajinářský okrasný statek* [online]. Muzeum Karlovarského kraje, 2013. [cit. 2019-04-02]. In: Sborník muzea Karlovarského kraje č. 21 (2013). 52 s. Dostupné z: <http://www.kpz-naki.cz/images/dokumenty/PUBLIKACE/2014/clanky/Valecko.pdf>.

